

GENESIS

SOPHIE KASSIES

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #263
© 2015, Sophie Kassies
Eerste druk 2015

ISBN 978-94-6076-263-5
NUR 307

Niets uit deze uitgave mag worden opgevoerd of
verveelvoudigd zonder schriftelijke toestemming
van de schrijver en De Nieuwe Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced in any
way without written permission from the writer
and De Nieuwe Toneelbibliotheek

De Nieuwe Toneelbibliotheek bestaat uit
Margreet Huizing
Connie Nijman
Ditte Pelgrom

Typografie en basis lay-out
Connie Nijman
Printwerk
Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl
Postadres
De Nieuwe Toneelbibliotheek
Willem Beukelsstraat 42
1097 CT Amsterdam

Dit boekje is online te bestellen op:
www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

GENESIS

TONEELBEWERKING
VAN HET EERSTE BIJBELBOEK

DE NIEUWE
TONEELBIBLIOTHEEK

Voor mijn vader.

I
OORSPRONG

O PROLOOG

*Met de bebloede jas van Jozef in zijn armen
verschijnt Jakob.*

JAKOB Wat ben jij voor God, die mensen hun kinderen afpakt? Een achteloze God is geen god.

Waarom hij, mijn dierbaarste, het kind van mijn liefde? Wat wil je? Mij verpletteren? Ik sta nog overeind. Ik huil om mijn jongen. Hem bewenen: het enige dat ik voor hem kan doen. Niet eens de troost zijn lichaam aan te raken, te begraven. Zijn gebroken ledematen wil ik recht leggen. Het vuil van hem afwassen. Zijn wonden verzorgen. Ik had hem in mijn armen willen nemen, hem naar zijn laatste rustplaats dragen. Zelfs dat gun je mij niet.

Had mij laten sterven. Had mijn geest verduisterd, zodat ik dit bericht niet had begrepen.

Je had een verbond. Met mij, met ons, met dit geslacht. Wij waren jouw volk, gezegend en uitverkoren. Maar de mooiste bloesem aan de tak, mijn liefste kind vernietig je.

Een belofte was hij. Hij keek. Hij zag. Als klein kind al. Eindeloos kon hij naar de sterren liggen kijken. 'Grote Beer, Cassiopeia, Orion.' Dat kleine jongetje onder dat reusachtige uitspansel.

'Wat is de hemel diep, hè, papa?'

Toen was de wereld heel. De dingen op hun plek.

Je had met je poten van hem af moeten blijven!

Jij, met je blinde ogen, je dove oren, je koude hart. Jij bent geen god. Wat voor aanspraken kun jij nog maken? Op mijn geloof? Mijn trouw? Mijn deemoed?

Wat zou ik moeten geloven? Dat je nog altijd vergelding zoekt voor één misstap, aan het begin der tijden ooit begaan. Als het een misstap was.

Waarom zou ik in jou geloven als je mij het dierbaarste afneemt?

Moet ik trouw zijn, terwijl jij je beloften breekt? Aan ons, jouw volk, deze familie.

Aan mijn verre voorouder Noach, aan mijn grootvader Abraham en mijn vader Isaak.

Aan mij, Jakob. Groot zou je ons maken en ons zegenen. Eeuwigdurend zou ons verbond zijn. Je hebt het verbroken.

Ik hoef jouw zegeningen niet. Wat kan het me schelen, de rijkdom waarmee je me hebt overladen? Wat kan het me schelen, de eerbied die me wordt toegedragen omdat ik een machtig vorst geworden ben? Mijn liefste zoon, hij was mijn zegen. Hem had je de hand boven het hoofd moeten houden. Hij had moeten leven, hij had hier naast mij moeten staan. Hij had mij kleinzoons moeten geven, hij had mijn verhalen moeten doorvertellen. Onze verhalen. Deze familiegeschiedenis. Hij had haar moeten vertellen.

Hij had mijn God verder moeten dragen. Maar de God die ik had, jij, de God van mijn vader en mijn grootvader, die ten slotte ook de mijne werd, die God, hij bestaat niet meer. Tegen wie heb ik het? Waarom praat ik tegen je? Omdat ik het niet laten kan. Omdat ik iemand moet hebben om het tegen uit te schreeuwen.

De hemel is leeg. Onverschilligheid is de grootste wreedheid.

Hoe heeft het zo ver kunnen komen?

Ze wandelden met God, zo na stonden ze elkaar, mijn voorvaders en hij.

Waarom heb je met mij gebroken?

Wat zijn mijn verhalen zonder jou?

Nog één keer zal ik ze vertellen.

Omdat mijn zoon het niet meer kan.

Laat ik bij het begin beginnen.

I SCHEPPING

Er staat een tentje.

LEZER 1 Dat God in den beginne de hemel en de aarde schiep. Dat de aarde woest en ledig was, en dat het donker was boven de oersoep. Dat God zeide: 'Licht!' En het licht werd. En dat God zag dat het goed was. Dat hij licht en duisternis scheidde en het één dag en het ander nacht noemde. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest, de eerste dag.

LEZER 2 Dat God zeide: 'Daar zij een uitspansel om de wateren uit de diepte te scheiden van de wateren in de hoogte.' En dat hij het uitspansel hemel noemde. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest, de tweede dag.

LEZER 1 Dat God zeide: 'De wateren daar beneden moeten samenvloeien, zodat het droge zichtbaar wordt, dat land en zee van elkaar gescheiden zijn.' En dat God zag, dat het goed was. En dat hij zeide: 'Dat de aarde uitschiet grasscheutjes, kruid zaadzaaiende, vruchtbaar geboomte, dragende vrucht naar zijn aard, welks zaad daarin zij op de aarde!' En het was alzo.

IEMAND Wat?

LEZER 1 Dat er sprietjes moeten uitspruiten, en kruiden en planten met zaden, en bomen met vruchten waar zaden inzitten.

En dat het gebeurde.

En dat God zag, dat het goed was. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest, de derde dag.

LEZER 2 Dat God zeide: 'Dat er lichten zijn in het uitspansel des hemels, om dag en nacht te scheiden; en dat zij tijden, dagen en jaren aangeven en hun licht op de aarde schijnen!' En dat het alzo was. En dat God zag, dat het goed was. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest, de vierde dag.

LEZER 1 En dat God zeide: 'Dat de wateren overvloediglijk voortbrengen een gemewel van levende wremelende zielen; en het gevogelte vliege boven de aarde, in het uitspansel des hemels!' En dat hij dat alles schiep en dat God zag, dat het goed was. En dat hij ze zegende, zeggende: 'Zijt vruchtbaar, en vermenigvuldigt, en vervult de zeeën en de luchten!' Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest, de vijfde dag.

LEZER 2 En dat God zeide: 'De aarde brenge levende zielen voort, naar haar aard, vee, en kruipend en wild gedierte der aarde, naar zijn aard!' En het was alzo. En dat God het wild gedierte der aarde maakte, en het vee, en al het kruipend gedierte des aardbodems naar zijn aard. En dat God zag, dat het goed was.

LEZER 1 En dat God zeide: 'Nu ga ik mensen kleien die op mij lijken, van stof en aarde en een beetje spuur.'

Uit het tentje wordt een blote man naar buiten geduwd.

LEZER 1 Dat God zag dat de mens goed geleeek,
maar dat het hem, daar hij immers niet God
zelf was, niettemin aan iets ontbrak.

LEZER 2 Een metgezel.

LEZER 1 De mens is alleen.

LEZER 2 Dat God de mens in diepe slaap bracht
en bij hem een rib wegnam en de leemte
opvulde met vlees en dat, terwijl de mens
bleef slapen, hij uit de rib een vrouw bouwde
die hij naar de mens bracht.

ADAM Jij bent van mij.

EVA Wie zou ik zijn zonder jou?

LEZER 1 En dat God al zag wat hij gemaakt had,
en ziet, het was zeer goed. Toen was het avond
geweest, en het was morgen geweest, de zesde
dag. Dat God de zevende dag niets deed en die
dag heilig maakte, omdat hij uitrustte van het
scheppen.

ADAM *leest* Welkom in de Tuin van Eden, het
ware Paradijs. Wij wensen u een aangenaam
verblijf en een onmetelijk nageslacht.
Verzoeker de aarde te bevolken en te onderwer-
pen.

Het is toegestaan zaaddragende planten te
eten. Gelieve groene planten als diervoeder te
laten staan.

Het is niet toegestaan te eten van de boom
van kennis van goed en kwaad. De vruchten
bevatten dodelijk gif. Het is evenmin
toegestaan te eten van de boom ernaast die
het tegengif bevat. Overtreding wordt
gestraft.

Kruipende dieren, zwemmende vissen,
vliegende wezens, wilde beesten en het vee
staan tot uw dienst. Verzoeker de kruipende
dieren, zwemmende vissen, vliegende
wezens, wilde beesten en het vee te voorzien
van passende namen.

kijkt naar vrouw

Vrouw.

EVA Zeg maar Eva, man.

ADAM Adam.

EVA Zondag.

ADAM Ja. Zondag.

EVA Een mooie zondag in het paradijs.

ADAM Ja. Een mooie zondag in het paradijs.

EVA Toen was het avond geweest, en het was
morgen geweest, de zevende dag.

ADAM De zon is nog niet eens onder.

EVA Nee, dat duurt nog wel even.

ADAM Ja, dat duurt nog wel even.

EVA Lang.

ADAM Ja.

EVA Een eeuwigheid.

ADAM Het kan me niet lang genoeg zijn.

Heerlijk, zondag. Alles af, klaar. Alles precies
goed, niks meer aan doen.

EVA Ik hou niet van zondagen.

ADAM Het is je eerste pas.

EVA Ik weet het nu al. Ik wou dat het maandag
was.

ADAM Waarom?

EVA Maandag is er misschien beweging,
bedrijvigheid, zijn er spelende kinderen,
krijgsende meeuwen. Misschien gaat het

stormen. Een wolkbreuk, onweer.

Dat de bliksem inslaat.

ADAM Dit is de Tuin van Eden.

EVA Ja?

ADAM Hier kan je niks gebeuren.

EVA Hier gebeurt niks?

ADAM Hier ben je veilig, je kunt er zeker van zijn dat alles blijft zoals het is.

EVA Hier gebeurt niks.

ADAM Nou... de bijen zoemen, de bloemen geuren, wij zijn samen, ik kan je kussen, beminnen, we kunnen namen bedenken voor kruipende dieren, zwemmende –

EVA Dus maandag is hier ook zondag?

ADAM Ja, wat zou er morgen anders moeten dan vandaag?

EVA Iets. Alles. Ik weet niet.

ADAM Alles is precies zoals het moet zijn, of niet soms?

EVA Ja...

ADAM Dus –

Adam slaapt. Een (granaat)appel.

SLANG Afblijven, had hij toch gezegd.

EVA Wie ben jij dan?

SLANG Je man heeft me slang genoemd.

EVA Ik had je niet gezien.

SLANG Story of my life. Ze zien me nooit.

Maar ik ben er wel.

Ziet er lekker uit, hè?

EVA Ja.

SLANG Ruikt ook goed.

EVA Het mag niet, je had gelijk. Leg maar terug.

SLANG Hij is er niet. Je man slaapt. Niemand ziet het.

EVA Je gaat er dood van.

SLANG Hoe kom je daar nou bij?

EVA Dat heeft hij gezegd.

SLANG Jij gelooft ook alles.

EVA Ja, natuurlijk.

SLANG Dat komt omdat je nog niet van de boom der kennis hebt gegeten.

EVA Ik wil niet dood. Ik ben er net.

SLANG Je gaat niet dood. Dat zegt hij maar.

Hij is bang. Jullie zijn te goed gelukt. Als je van de boom der kennis hebt gegeten en weet van goed en kwaad, dan ben je precies als hij.

Dan hebben jullie hem niet meer nodig.

EVA Hoe weet jij dat?

SLANG Denk even na, ja?

EVA Jij hebt er al van gegeten!

SLANG Ringsjngeling bingo!

EVA Ben jij dan net als hij?

SLANG Hij vindt van niet. Maar dat wij van mening verschillen ligt, laat ik het zo zeggen, in de aard der dingen. Hier, neem.

EVA Ik durf niet.

SLANG En?

EVA Lekker.

SLANG Ben je al dood?

EVA Nee. Integendeel!

SLANG Hier, geef maar wat aan die snurkende echtgenoot van je. Nog maar net samen en nu al ingeslapen. Treurig.

Tabee.

Eva geeft Adam van de (granaat)appel.

Ze vrijen.

EVA Hèhè.

Kijk niet zo naar me!

ADAM Waarom mag ik niet naar je kijken?

EVA Ik weet niet, dan voel ik me zo...

ADAM Bekeken?

EVA Dan schaam ik me. Heb jij dat niet?

ADAM Ik had er nog niet bij stilgestaan.

2 VERBANNING

LEZER Dat God een wandeling maakte in de avondkoelte en dat hij de mens riep.

Adam en Eva verbergen zich.

LEZER 'Adam, Waar zijt gij?'

ADAM Ik ben nog niet aangekleed.

LEZER Dat God de mens vroeg: 'Wie heeft je dat te kennen gegeven? Of heb je gegeten van die ene boom waar je niet aan mocht zitten?'

ADAM Die vrouw die ik van u heb gekregen gaf me ervan.

LEZER 'O,' zeide hij, 'nu heb ik het gedaan?'

ADAM Nee, zij.

EVA Het kwam door de slang. Het zag er zo lekker uit.

LEZER Dat daarop God de slang, de vrouw en de man vervloekte:

'Lamme buikkruiper met zijn gespleten tong!

Nooit zal hij meer uit het stof omhoogkomen, sissend en kronkelend zal hij zijn weg zoeken. Haat zal er zijn tussen jou en hem, tussen hem en je dochters en hun dochters dochters, van geslacht op geslacht zullen jullie elkaar naar het leven staan, jij zult zijn kop verbrijzelen, hij spuit zijn gif in jouw vlees. En jij, zoals jij mij verdriet hebt gedaan, zo zullen je kinderen jou verdriet doen. Ze zullen je in je hart trappen en je uiteenrijten. Zwoegen zal je tijdens je zwangerschap en je zult baren in pijn.

En toch wil je je man en heeft hij je in zijn macht.'

ADAM *tegen Eva* Het is je eigen schuld.

LEZER 'En jij, man –'

ADAM Ik kon het niet helpen.

LEZER 'Je zult je rug krommen en je tanden kapot bijten, je akker vol keien vinden, je handen verwonden aan distels en dorens. Onkruid schiet op waar je gezaaid hebt, dag na dag werk je voor je brood, je zweet drupt in het stof tot je zelf in het stof bijt en in de aarde tot aarde vergaat, terug naar waar je vandaan kwam, een klodder klei, meer ben je niet.'

ADAM Maar –

LEZER Dat God hen verjoeg uit de tuin van Eden, die hij toch voor hen had aangelegd, zeggende: 'Verlaat deze plaats die voor jullie bestemd was, nooit komen jullie meer thuis, geen plek zal zijn als deze. Een eeuwig heimwee leg ik in je hart. Ga weg, voor je ook nog van de boom des levens eet en onsterfelijk wordt. Nu je weet hebt van goed en kwaad, acht je jezelf even hoog als ik. Je zult denken dat je mij niet nodig hebt. Maar je eigendunk zal ijdel blijken. Je zult mij altoos zoeken. Ga heen! Weg, weg, weg!'

Eva is zwanger.

EVA Waar moeten we heen?

ADAM We komen wel ergens.

EVA Ik wil naar huis. Mijn kind moet thuis komen.

ADAM Er is geen thuis meer.

3 KAÏN EN ABEL

Kaïn wordt geboren.

EVA Een jongen, een zoon. Kaïn. Uit dit lichaam is een mannenlichaam geboren. Ik ben uit een rib van jou gemaakt, maar ik heb een man gemaakt en ik heb al mijn ribben nog. Hij lijkt precies op jou toen ik je voor het eerst zag.

ADAM Ik heb haar opnieuw bezwangerd.

EVA Nog een zoon. Abel. Voor je het weet zijn ze groot.

Intussen komen Kaïn en Abel op.

ABEL Hoe kan hij mijn broer zijn?

EVA Wat moet hij anders zijn?

ADAM Waarom zou hij niet je broer zijn?

ABEL Hij is totaal anders. Dan ik. Dan jullie.

EVA Hoe kom je daar nou bij? Jullie zijn als twee druppels water.

ABEL Nee. Jij bent mijn broer niet.

KAÏN Ik ben de oudste.

ABEL Nou en?

KAÏN Jij bent mijn broer niet.

ABEL Ik ben net als zij. Jij hoort er niet bij. Vraag maar. Heb ik gelijk?

Ik heb gelijk.

KAÏN Volgens mij ben jij gewoon een racist.

Kaïn en Abel maken een offerschaal.

Kaïn maakt een offer met groenten, graan, Abel met een lammetje.

ABEL Ik weet wel waarom jij zwart bent. Jij zit dag in dag uit in de grond te wroeten. Boer!

KAÏN Ik doe wat God gezegd heeft. Ik eet zaaddragende planten. Jij eet dooie beesten. Je drinkt wat dieren uitscheiden. Je maakt voedsel door melk te laten gisten. Jij stinkt naar geit en schiftende zuivel. Je bent niet goed van de tiet geraakt.

ABEL Ik ben gewoon dol op zuivelproducten.

KAÏN Zuigeling. Ik ben een man.

ABEL Ik ben licht, jij bent donker. Onzichtbaar, zoals insecten die je per ongeluk vertrappt.

KAÏN God ziet mij.

ABEL Maar hij houdt van mij.

KAÏN Hij kijkt dwars door je heen, naar je ingewanden vol bedorven melk en rottend vlees.

ABEL Wedden?

Ze zetten hun offer voor het tentje. Abels schaal met het lammetje wordt het tentje ingetrokken. Ze wachten, maar de schaal met de groenten wordt niet aangeraakt.

KAÏN Hé! En mijn offer? De zaaddragende planten die ons voedsel moesten zijn! Tandenknaarsend en met mijn rug krom heb ik ze gezaaid, mijn ploeg gebroken op de keien, mijn handen opengehaald aan distels en dorens – en u raakt ze niet aan!

LEZER Dat daarop God zich tot Kaïn wendde en hem vroeg: 'Is je aangezicht daarom zo duister?'

ABEL Zo ziet ie er altijd uit.

LEZER Dat God geen acht op Abels laster sloeg, maar tot Kaïn een vermaning sprak: 'Laat af die woede. Zolang jij het goede doet, kun je

toch iedereen recht in de ogen kijken. Als je zo kwaad bent, doe je vroeg of laat ook kwaad. Laat je niet meeslepen door woedende gedachten.'

KAÏN Zijn vee trapt mijn akker plat, het vreet mijn moestuin kaal.

ABEL Jij pikt het land in. Waar mijn vee graast, zet jij ineens een hek. En dan lieg je dat het jouw grond is.

KAÏN Ik moet ook eten.

ABEL En ik dan? Ik heb meer rechten dan jij.

KAÏN Ik ben een vredelievend mens. Maar je zuigt het merg uit mijn gebeente, met je gesar en je provocaties.

ABEL Ik constateer alleen maar. Je hebt zelf gezien dat hij mij het liefste heeft.

KAÏN Op een dag sla ik je hartstikke dood.

ABEL Moet je doen. Word je beroemd mee.

EVA Doe toch iets! Het loopt verkeerd af met mijn zoons.

LEZER Dat God geen gehoor gaf aan Eva's smeekbede.

KAÏN Kom mee naar buiten.

ABEL Ga je me doodslaan?

KAÏN Ja.

ABEL Durf je niet. Je bent alleen.

KAÏN Jij ook.

ABEL Ik heb God.

KAÏN God steekt geen vinger uit, als je dat soms dacht.

ABEL Hij zal je vervloeken.

KAÏN Heeft hij al gedaan. Hij heeft me een broer gegeven.

Kaïn slaat Abel dood. Kaïn verbergt het lijk.

LEZER Dat God Kaïn bezig zag en vroeg: 'Waar is je broer?'

KAÏN Geen idee. Ben ik mijn broeders hoeder?

IEMAND Sorry?

KAÏN Ik ben zijn oppas niet.

LEZER Zo staat het geschreven, dat God uitriep: 'Wat heb je gedaan? Hoor zijn bloed uit de aarde naar mij schreeuwen! Vervloekt ben je. Ga weg van deze grond, die zijn bloed heeft opgeslorpt –'

EVA Nee!

LEZER 'Niets zal het land je nog opleveren, hoe hard je ook werkt. Dolend en dwalend zul je door de wereld trekken, omdat het bloed van je broer aan je handen kleeft. Ga heen! Weg, weg, weg!'

KAÏN Dat kan niet. Dat is een te zware straf. Dan ben ik vogelvrij. Iedereen die ik tegenkom zou me kunnen doden.

EVA Nee!

LEZER Dat God zeide dat hij Kaïn een teken zou zetten dat hem beschermen zoude. 'Wie jouw bloed vergiet zal dat zeven maal vergolden worden. Weg nu, dat je mijn ogen niet meer kwetse.'

EVA Nee, blijf hier! Ik heb al een zoon verloren, moet ik ook mijn andere zoon kwijtraken?

ADAM Een moordenaar.

EVA Maar hij is mijn zoon! Hij is van mij, mijn leven, mijn adem, alles voor niets.

ADAM Ik geef je een andere zoon, zo God wil en wij leven.

EVA Ik wil niet meer. Wie zou de plaats van mijn jongens kunnen innemen? Moet ik nog meer verdriet voortbrengen?

KAÏN Zo laat ik mijn moeder achter. Ik trek naar het oosten en kom terecht in het land Nod. Daar ben ik gebleven. Ik word op mijn beurt vader van een zoon: Henoch.

IEMAND Je hebt een vrouw?

KAÏN Ja.

IEMAND Een vrouw uit Nod?

KAÏN Ja.

IEMAND Een Nodse? Maar waar komt die dan vandaan?

KAÏN Uit Nod, dat zeg ik toch.

IEMAND Maar... van welke familie is ze? Wie zijn haar vader en moeder?

KAÏN Haar hele familie komt uit Nod, je kent ze toch niet.

IEMAND 2 Ze komt uit een ander verhaal.

KAÏN Als mijn zoon Henoch ter wereld komt, heb ik al zoveel succes in Nod, dat ik er een stad kan bouwen. En omdat ik daar net mee bezig ben als mijn vrouw van Henoch bevalt, noem ik de stad naar hem. Mijn zoon Henoch op zijn beurt krijgt een zoon die hij Irad noemt, Irad krijgt Mechujaël, Mechujaël krijgt Metusaël, Metusaël krijgt Lamech. Lamech krijgt bij zijn bruid Ada Jabal en Jubal. Van Jabal stammen alle mensen af die rondtrekken met kuddes en in tenten leven. Jubal brengt alle musici voort. Bij Silla krijgt Lamech een dochter, Naäma, en een zoon,

Tubal-Kaïn, de smid. Van hem stammen de technici.

Ze vergeten mij niet, mijn kinderen. Ze vertellen mijn verhaal door van vader op zoon. Lamech, de zoon van mijn achterachterkleinzoon, zegt nog tegen zijn vrouwen:

LAMECH Wie mij verwondt, al is het maar een schrammetje, die sla ik dood. Kaïn, mijn bet-betovergrootvader, hij wordt zevenmaal gewroken, maar ik, Lamech, zevenenzeventigmaal.

Ik krijg trouwens nog een zoon. Noach, van de ark.

ADAM Je staat te liegen dat het gedrukt staat!
Noach wandelde met God.

LAMECH Ja, en?

ADAM Jouw bet-betovergrootvader is een moordenaar. Een broedermoordenaar! Jullie hebben bloed aan je handen. Hij heeft mijn zoon Abel doodgeslagen en nu pakt hij me ook nog mijn andere kinderen en kindskinderen af! Hij eigent zich mijn hele nageslacht toe! Henoch is zijn zoon niet. Henoch is de zoon van Jared, die verwekt is door Mahalalel, de zoon van Kenan. Kenan is de kleinzoon van Set, mijn zoon, die Eva mij geschonken heeft toen Abel dood en Kaïn weg was. En Henochs zoon Metuselach wordt geboren als ik 687 jaar oud ben. Metuselach is de vader van Lamech. Ik ben 874 jaar bij zijn geboorte. Ik heb hem nog op de arm gehad. Ik zie hem nog z'n eerste stapjes zetten. En die Lamech verwekt Noach, 126 jaar na mijn dood.

LAMECH Dus ik besta niet.

IEMAND Je bent vreemd volk.

KAÏN *tegen Lamech* Kom mee.

Kaïn en Lamech af

ADAM Lamech bekijkt de pasgeboren Noach, zijn rimpelige gezichtje, zijn zwarte haartjes, zijn onvoorstelbaar kleine vingertjes en zegt: 'Deze zoon zal me troost geven als ik mijn tanden stuk bijt, mijn rug krom, mijn handen openhaal aan dorens en mijn ploeg breek op de keien in de grond die God heeft vervloekt.'

LEZER Dat in dien tijd, toen er ook reuzen op aarde waren, die de geweldigen genoemd worden, God met lede ogen aanzag hoe godenzonen zich vermengden met mensendochters. Dat hij vreesde dat aldus de mensen zich, al zijn zij niets dan klei, de onsterfelijkheid verwerven zouden. Dat hij paal en perk stelde aan de levensdagen der mensen, opdat zij in hun bederfelijke vlees niet ouder worden dan honderd en twintig jaren.

IEMAND Reuzen en godenzonen?

LEZER Staat in de Bijbel. Genesis zes, vers een tot vier.

4 EEN RECHTSCHAPENE

Uit het tentje komt geluid.

NOACH Hallo?

Kan ik iets doen?

Hallo? Mijn naam is Noach. Hebt u hulp nodig?

LEZER Dat God tot Noach zeide: 'Ik ben gegriefd en gekwetst. De mensen, die ik zelf geschapen heb, zijn door en door slecht. De wereld is door hen verdorven. Geen van hen handelt rechtvaardig. En ware het dat zij niet wisten wat geoorloofd is en wat niet, waarmee zij mij beledigen en waarmee zij mij eren; waren zij onschuldig van geest, en kenden ze het onderscheid niet tussen wat gepast is en wat niet, dan zou ik hen vergeven, want God is groot.'

NOACH De Heer zij geloofd, amen.

LEZER Dat het hem speet dat hij de mens geschapen had en dat hij mensen en dieren en al het geschapene van de aarde weg zou spoelen. Dat hij de wereld schoon zou wassen met watermassa's uit de oceanen en slagregens uit de hemelen.

NOACH Uw wil geschiede.

LEZER Dat Noach de enige rechtvaardige was in Gods ogen, omdat hij God steeds naast zich dacht en hem eerbiedigde. Dat hij daarom gespaard zou blijven en dat hij een ark moest bouwen waarin zijn vrouw, zijn zonen, hun

vrouwen en van iedere soort twee dieren, een mannetje en een wijfje, hun toevlucht nemen moesten, opdat na de vloed een nieuw begin gemaakt kon worden. Dat hem zeven dagen gegeven waren voor de vernietiging beginnen zou.

NOACH Heer, schenk kracht aan uw dienaar.

5 GOD VS. MENSEN

MRS. NOACH Je hebt het gedroomd.

NOACH Ik heb het niet gedroomd. God sprak tot me.

MRS. NOACH Een visioen. Een hallucinatie?

NOACH Waarom geloof je me niet? God vertelde mij zijn plan.

MRS. NOACH Als een voorspelling?

NOACH Ja.

MRS. NOACH Dan moeten we alarm slaan.

NOACH Alarm slaan?

MRS. NOACH Dat er een ramp aankomt, dat mensen zich moeten voorbereiden, het hoognodige klaarleggen, dat iedereen alles wat kan drijven bij elkaar zoekt, dat de kinderen leren zwemmen –

NOACH Ben je gek? Dat is niet wat God voorheeft.

MRS. NOACH We kunnen niet het risico lopen dat iedereen verdrinkt.

NOACH We kunnen niet tegen Gods plan ingaan.

MRS. NOACH Wie is hier nou gek? Denk aan je familie! Je broers, je zussen, hun kinderen. Mijn familie. Alle mensen die we kennen.

NOACH Het is hun eigen schuld.

MRS. NOACH Hoezo? Waarom? Wie zegt dat?

NOACH Als ze in verbondenheid met God geleefd hadden, als ze rechtvaardigen waren, dan was dit niet gebeurd. God schaamt zich voor zijn schepping.

MRS. NOACH Hij heeft hem zelf gemaakt, hoor.
NOACH Maar de mensen hebben het verprutst.
MRS. NOACH Omdat hij ze niet goed genoeg geschapen heeft!

NOACH Hou je mond, vrouw. Hoe haal je het in je hoofd de Allerhoogste te bekritisieren?

MRS. NOACH Hoe kun jij blindelings buigen voor zijn grillen? Heb je wel nagedacht wat dat betekent, al het leven vernietigd, behalve wij?

NOACH Het is niet aan mij om de juistheid van Gods voornemen in twijfel te trekken.

MRS. NOACH Jij bent geen mens. Je bent nog steeds een hompje klei in Gods hand. Hij doet met je wat hij wil.

NOACH Daarom schenkt hij mij zijn genade en de anderen niet. Ik leef over een week nog, de ongelovigen worden uitgeroeid.

MRS. NOACH Ik zal er alles aan doen om dat te voorkomen.

NOACH Je hovaardij brengt ons allemaal in gevaar. Als God je zo hoort praten vernietigt hij ons ook.

MRS. NOACH Als de jongens er niet waren...

NOACH Je kunt je wel opwinden, maar je kunt God niet doorgronden.

MRS. NOACH Wie zegt dat ik God wil doorgronden? Ik heb met mensen te maken. Mensen van wie ik hou, bij wie ik hoor, die bij mij horen. Ik ben die mensen. Ik moet ze waar-schuwen, ik kan niet mijn mond houden, dat zou verraad zijn, bedrog, ik zou mezelf nooit meer in de spiegel aan kunnen kijken.

NOACH Je roept Gods toorn over je af.

MRS. NOACH God zou me moeten begrijpen.

Hij zou groot genoeg moeten zijn.

NOACH Hij is groter dan jij ooit bevatten kunt.

MRS. NOACH Dan: waarom kan hij ons niet nemen zoals we zijn?

6 ÅRKØ

SEM *leest* Årkø productinformatie. Materiaal: honderd procent massief grenen. Afmeting gemonteerd product: lengte driehonderd el, breedte vijftig el en hoogte dertig el.

JAFET Honderdzesenvijftig bij zesentwintig bij bijna zestien.

CHAM Meter?

JAFET Meter.

CHAM Want de olifanten moeten ook mee.

SEM Giraffen.

JAFET Waterbuffels.

SEM Waarschuwing, warning, avertissement, Achtung, Advarsel, Varoitus: gebruik het product alleen voor het doel waarvoor het gemaakt is. Inhoud verpakking: grenen, asfalt. Benodigd gereedschap: zagen, hamers, spijkers, spatels. Deel de drie verdiepingen van Årkø helemaal in zoals jij dat wilt. Er is plaats voor alles wat jij mee wilt nemen. De ingang aan de zijkant en de lichtopening bovenin geven een ruimtelijk gevoel.

7 NOACH & ZIJN VROUW

NOACH Moeder, toe nou, doe niet zo.

Alsjeblieft! Zeg wat. Praat weer tegen me.

Je zou blij moeten zijn.

MRS. NOACH Blij? Omdat over zeven dagen de wereld vergaat?

NOACH Omdat wij gered worden.

MRS. NOACH Om in ons eentje te midden van de ravage opnieuw te beginnen.

NOACH Zo mag je niet praten, moeder.

MRS. NOACH Zie je. Ik kan beter m'n mond houden. En hou op met me moeder te noemen. Ik ben je moeder niet.

NOACH Je bent de moeder van mijn zonen.

Van ons gezin.

MRS. NOACH Ik was je bruid. Ik ben je vrouw.

NOACH Je zeurt.

MRS. NOACH Jij weet niet meer hoe ik heet. Je bent mijn naam vergeten!

NOACH Natuurlijk niet! Hoe kom je daar nou bij?

MRS. NOACH Nou, zeg hem dan!

NOACH Ik kom er zo op.

MRS. NOACH Je komt er bij mij niet meer in voor je me bij m'n naam noemt.

MRS. NOACH Ik ben gaan waarschuwen.

Stiekem weggeslopen terwijl mijn man in gebed was. Eerst naar mijn broers en hun gezinnen. Ze geloofden me niet. 'Je man is een

fanaticus, hij beeldt zich dingen in.' Neem het zekere voor het onzekere, zei ik. Ze lachten me uit. Zo ging het bij de anderen ook.

Misschien hebben ze gelijk. Gebeurt er niks.

Veel voor de hand liggender. Want wat is dat

nou voor God die de mensen uit wil roeien?

Omdat ze slecht zijn. Ze zijn net zo goed goed.

En mijn man de enige die deugt. Dat is nog wel het grappigst.

Hij is te groot, die God van hem. Ik hou het bij

mijn kleine goden. Mijn godinnetje van het

vuur dat het huis tegen onheil beschermt.

Mijn vooroudergeesten. Mijn vruchtbaarheidsfetisj die me mijn drie zonen heeft gegeven.

NOACH Het is zo ver. De zeven dagen zijn voorbij.

MRS. NOACH Jajaja.

NOACH Ben je klaar?

MRS. NOACH Ik doe het voor de jongens. Voor mij hoeft het niet.

NOACH Een beetje voor mij, misschien?

8 ZONDVLOED

*Het begint te regenen. Sem, Jafet en Cham
voegen zich bij pa en ma.*

CHAM Het begint!

NOACH Is alles klaar?

JAFET Alles is klaar.

SEM Ze zitten erin.

NOACH Wie?

SEM De dieren en de vrouwen.

MRS. NOACH Eerst is er de regen. Daarna het
noodweer. De rivieren stromen over. De zee
wordt opgestuwd. Enorme golven slaan over
het land. Al gauw staat alles onder water.
Door de lichtopening zie ik de eerste geit
voorbij drijven. Op haar zij. De poten gestrekt
vooruit, haar kop hangt onder water.

En dan komen ze. Al die mensen die ik
gewaarschuwd heb. Broers en zussen van
Noach. De vrouwen met wie ik ben opge-
groeid. Hun mannen, hun broers. Mijn broers.
Doorweekt, al tot hun middel in het water,
dat stijgt en stijgt. Kinderen op de schouders.
Zo snel als ze kunnen waden, struikelen,
zwemmen ze naar ons toe. Noach!

NOACH Nee.

MRS. NOACH We kunnen ze niet laten verdrin-
ken.

NOACH Het zijn ongelovigen.

MRS. NOACH Het zijn mensen, onze mensen!

NOACH Vijanden van God.

MRS. NOACH Mijn man geeft onze jongens ieder
een stok, hij pakt zelf een schep en zo slaan ze
erop los. Wie te dichtbij komt wordt weg-
geduwd, -gemept. Wie zich aan de ark weet
vast te klampen wordt net zo lang op zijn
handen gebeukt tot hij loslaat. De schep klieft
het hoofd van een drenkeling. Net op dat
moment begint de ark te bewegen. Het water
tilt hem op. De mensen verdwijnen in de
draaikolken. God bespaart ons verder moorden.
Sem wordt zeeziek.

NOACH Het water blijft stijgen. De ark stijgt
mee. We dobberen op de zondvloed.

O, Jafet! Een klein vraagje, heel stom, maar ik
ben het even kwijt – krijg je op mijn leeftijd.

Hoe heet je moeder ook alweer?

JAFET Moeder.

NOACH Nee, ik bedoel van zichzelf.

JAFET Geen idee. Is dat belangrijk dan?

NOACH Nee, joh, laat zitten.

JAFET Het blijft doorregenen. De hele wereld
verdwijnt onder water. De planten, de beesten,
de bomen, de huizen, tot zelfs de bergen onder
water staan. Onderin de ark stik je van de
stank. De dieren staan dicht op elkaar en
schijten en piesen alles onder. Alles is vochtig.
Kleren worden niet meer droog. Alles be-
schimmelt. Ik krijg akelige smetten op mijn
huid. Mijn vrouw strooit er meel op, maar ook
dat gaat schimmelen.

SEM Ik zet streepjes. Elke dag een. Na veertig
dagen houdt het op met regenen. Om ons heen

water, zo ver als je kunt kijken. Na honderdvijftig streepjes steekt er een wind op. Ik hoop dat het water gaat zakken. Maar als ik een steen aan een touw naar beneden laat, kom ik nergens aan de grond.

NOACH Sem, even een vraagje: hoe heet je moeder ook alweer?

SEM Moeder.

NOACH Nee, ik bedoel van zichzelf.

SEM O: mama.

NOACH Ja, oké, dankjewel.

CHAM Ik kan er niet tegen. Opgesloten zitten.

Nooit alleen zijn. Waar ik me ook terugtrek, altijd zijn er de anderen. Ik hoor ze, ik zie ze, ik ruik ze. Ruzies om niks. Mijn vrouw en ik, we hadden nooit ruzie, hier is het elke dag raak. Gewoontetjes waar je nooit op gelet hebt, maar die nu zo irritant zijn dat je iemand graag per ongeluk een zetje zou geven als ie overboord staat te plassen. Mijn moeder zwijgt dagen achter elkaar. Het is niet te harden. Als je wist hoe lang nog, zou het te verdragen zijn. Stel het blijft zo? Voor altijd.

NOACH Cham, weet jij mama's naam?

CHAM Moeder.

NOACH Nee, ik bedoel van zichzelf.

CHAM Weet ik niet. Moet ik even vragen. Ma!

NOACH Nee, joh, nee, hoeft niet, niet belangrijk.

MRS. NOACH Welnee, joh, niet belangrijk. Ik wil maar zeggen: de hele mensheid stamt van mij af. Maar een naam, nee. Je kunt niet alles boekstaven. Iedereen moet keuzes maken.

Mijn schoondochters. Ook geen naam.
Ook een keuze.

SEM Wat is dat?

JAFET Grond!

CHAM Kijk om je heen, man! Wat nou grond?

SEM Je moet over de rand kijken.

JAFET Krijg nou wat. We staan droog.

CHAM We zitten vast op een berg.

JAFET Het water zakt.

NOACH Ik laat een raaf los, maar hij blijft rondjes vliegen boven de ark.

MRS. NOACH Wie laat er nou een raaf los?

Onheilsvogel. *tegen een zoon* Zeg tegen je vader dat hij een duif neemt.

NOACH Ik laat een duif los, maar ze blijft rondjes vliegen boven de ark. Na een week probeer ik het opnieuw.

SEM Ze vliegt weg.

JAFET Ze blijft weg.

CHAM 's Avonds is ze terug.

NOACH Met een olijflaadje in haar snavel. Als ik haar na een week weer loslaat, komt ze niet meer terug. Ik laat het mannetje ook uitvliegen, en alle andere vogels uit de ark. Daarna gaan de andere dieren. Ten slotte wij zelf. *Ze hebben vaste grond onder de voeten. De eerste stappen zijn nog wat draaierig van de lange periode op zee.*

9 TERUG OP VASTE GROND

CHAM Moeder, ik ga weg.

MRS. NOACH Waarnaartoe?

CHAM Ergens waar ruimte is.

MRS. NOACH Alles is bedekt met modder.

De hele wereld is moeras. Ontwortelde bomen. Kadavers die her en der verspreid liggen. De bouwval van halfweggespoelde huizen. Wat wil je doen?

CHAM Ik bouw een nieuw huis.

MRS. NOACH Maar –

CHAM Echt, ik hou het hier niet langer uit.

Hij kust haar vaarwel.

MRS. NOACH En ik dan?

CHAM Vader, ik kom afscheid nemen.

NOACH Geen sprake van.

CHAM Ik moet mijn eigen weg gaan.

NOACH Je bent hier nodig.

CHAM Sem en Jafet zijn er, met hun vrouwen.

NOACH Alles moet van voren af aan. Ik kan je niet missen.

CHAM Zonder mij kun je met minder toe. Ik moet een eigen plek.

NOACH Dat krijg je alleen met die vrouw van jou niet voor elkaar.

CHAM Reken maar.

NOACH Ik verbied het je.

CHAM Ik ben geen kind meer.

NOACH Zonder mij was je verdronken.

CHAM Ik heb nergens om gevraagd, ik ben je niks schuldig.

NOACH Alles heb je aan je vader te danken. Als je je tegen mij keert, keer je je tegen God.

CHAM Dat moet dan maar.

NOACH Je weet niet wat je zegt. Heb je niet net een half jaar lang gezien hoe ontzagwekkend God is? Jij blijft hier. En waag het niet ervandoor te gaan! Ik zal je broers zeggen dat ze je in de gaten houden.

CHAM En wat doet mijn vader? Hij bouwt een altaar en brengt dankoffers. Dankoffers! Sorry hoor.

IO HET VERBOND

Noach brengt een dienblad met vlees en gevogelte tot bij het tentje. Een hand haalt het dienblad naar binnen. Er verschijnt een gigantische regenboog.

LEZER Dat God een regenboog aan het uitspan-
sel verschijnen liet en tot Noach en zijn zonen
zeide: 'Dit is het teken van mijn verbond met
u.' Dat hij hen zegende met de spreuke: 'Zijt
vruchtbaar en vermenigvuldigt, en vervult de
aarde!' Dat hij hen, zoals hij eerder het
zaadzaaiende kruid en het vruchtdragend
geboomte had gegeven, nu alles wat leeft tot
voedsel gaf, maar niet dan nadat het van zijn
bloed ontdaan is. Dat hij hen tevens maande
nimmer het bloed van een medemens te
vergieten, want wie des mensen bloed vergiet,
zijn bloed zal door de mens vergoten worden;
God heeft immers de mens naar zijn beeld
gemaakt.

En dat hij tot zichzelf in zijn hart zeide: 'Ik zal
voortaan de aardbodem niet meer vervloeken
omwille van de mensen; want alles wat in de
menselijke geest opkomt is nu eenmaal slecht,
van kinds af aan; ik zal het leven niet meer
verdelgen zoals ik gedaan heb.

Van nu af aan zal alles doorgaan, gedurende al
de dagen der aarde zonder ophouden, zaaiing
en oogst, en koude en hitte, en zomer en
winter, en dag en nacht –'

MRS. NOACH Waarom denk jij alleen in
uitersten, God? Dat krijg je als je te groot bent.
Bij jou is alles of-of. Of koud of heet. Waarom
niet ijszig, koud, kil, koel, fris, zacht, warm,
heet, gloeiend? Jij snijdt alles in tweeën. Je
bent een God van de scheiding. Meteen bij de
Schepping al. Het licht van het donker.
Ik hou van de schemering.

II NOACH DRINKT

NOACH Een verbond met God. Hij heeft met mij een verbond gesloten. Met al mijn nakomelingen. Met alles wat op aarde leeft. Zo is het. Omdat ik het goede deed ben ik in leven. En de rest is verzopen. Niet aan denken. Het is al erg genoeg. 's Nachts schrik ik wakker. Van mijn eigen gillen. Alsof ik twijfel heb. Maar ik heb geen twijfel. Waar trouw aan God is, is geen twijfel. Ik diende hem, ik doodde in zijn heilige oorlog. Het is in Gods hand. Het is hun eigen schuld.

Maar ik ben er. Mijn zonen, hun vrouwen.

Mijn vrouw.

Ik begin opnieuw. Ik mag in Adams schoenen staan.

De eerste mens, dat ben ik. Ik heb het goede gedaan, ik hoef me nergens voor te schamen. Gewandeld met God heb ik. God houdt van mij. Ik hou van God. Ik ben een mens naar zijn evenbeeld. En alles is goed afgelopen. Ik heb gezaaid toen het tijd was. Ik heb geoogst toen het tijd was. Ik drink nu het tijd is.

Noach valt in slaap, hij is bloot.

CHAM *komt achterwaarts op, gevolgd door Sem en Jafet* Laat me met rust! Ik word gek van jullie. De hele tijd als Jansen en Janssens achter me aan. Ik ben toch gebleven? Ik heb

jullie huizen helpen bouwen. Ik heb met jullie de wijngaard aangeplant. De druiven geplukt en geperst. Wat moet ik nog meer doen?

Wanneer mag ik mijn eigen gang gaan?

SEM *ziet Noach* Oh nee!

JAFET Gadver.

Ze wenden zich af, Cham bestudeert zijn vader.

JAFET Wat doe jij nou, gek?

SEM Pervert!

CHAM Wil jij niet weten waar je vandaan komt?

SEM Jij bent echt een smeerlap.

JAFET Help even.

Sem en Jafet bedekken hun vader.

NOACH Wat? Wat is dit? *tegen Cham* Kan je het zien?

JAFET Ik heb niet gekeken.

SEM Ik ook niet!

NOACH Schaam je je niet?

CHAM Nee. Waarvoor?

NOACH Mijn vloek op jouw hoofd. Buigen zul je voor je broers. Je nageslacht zal buigen voor het nageslacht van je broers. De volkeren die aan jou ontspringen: vervloekt zijn ze. Ga uit mijn ogen. Ik kan je niet meer zien. Ga heen! Weg, weg, weg!

CHAM Nu ben ik dus vrij.

tegen zijn moeder Ik kom afscheid nemen.

MRS. NOACH Mijn hart breekt.

CHAM Ik moet gaan.

MRS. NOACH Ik wou je kinderen zien.

CHAM Als ik een dochter krijg, noem ik haar naar jou.

MRS. NOACH Ik had erbij willen zijn.

CHAM Je hebt Sem en Jafet.

MRS. NOACH Ik had ze de verhalen van mijn grootmoeder willen vertellen. De liedjes van mijn kindertijd willen zingen.

CHAM Je moet me nog één ding zeggen. Je naam.

Mrs. Noach fluistert hem in zijn oor.

CHAM Zo zal ze heten.

I 2 BABEL

Chams vrouw voegt zich bij hem.

CHAM Ze baart me alleen maar zonen. Kus, Misraïm, Put en Kanaän.

CHAMS VROUW Kanaän is de stamvader van acht clans. In de loop van generaties verspreiden ze zich over een groot gebied. Het loopt van Sidon – dat is in Libanon – tot aan Gaza, strekt zich uit over de hele West Bank, naar Sodom, Gomorra en verder tot aan Lesa, voorbij de Dode Zee.

CHAM Kus is de vader van Nimrod, mijn lievelingskleinzoon. Mijn trots en glorie. Nimrod is als kind al een geweldige jager. Als hij groot is, vestigt hij een enorm rijk dat Sinear en Assyrië omvat. Hij sticht schitterende steden, zoals Ninevé en Babel. O, Babylon met zijn hangende tuinen en zijn heiligdommen, zijn getrapte muren en zijn blauwe Isjtarpoort, waar ze tot in China over praten.

CHAMS VROUW Zo majestueus, zo onverwoestbaar is de blauwe Isjtarpoort, dat ze over veertig eeuwen nog bestaat.

CHAM Niets heerlijker dan Babel. 's Ochtends, als de stad wakker wordt, door de straten slenteren. Winkeliers stallen koopwaar uit. Boeren met mottige ezeltjes brengen hun dadels naar de markt. Opgaan in de menigte, praatjes horen van mensen die ik niet ken en nooit zal kennen, haast omvergeduwd worden

in het gedrang. Uit alle windstreken komen ze naar Babel, en Babel omarmt iedereen. Niemand weet wie je vader of je vaders vader is. Meer dan je eigen naam heb je niet nodig. Het ruikt naar mest, urine, schapenkaas, zweet, maar in Babel kan het me niet schelen. Er wordt geschreeuwd, bedelaars trekken aan je kleren, kinderen rennen overal dwars doorheen. Zo vreselijk als ik het vond tussen die paar familieleden, zo heerlijk is het te verdwijnen in de mensenmassa van de stad. Soms ga ik naar de vrouwen in de tempel, als zij ongesteld is. Mijn vader draait zich om in zijn graf. Ishtar, godin met de madeliefjes, nee, mijn vader en zijn God moeten niks van je hebben. Naast de tempel bouwen ze een toren. Als hij af is, zal hij tot aan de hemel reiken.

IEMAND 1 *vanaf de toren* Hij wordt zo hoog als het One World Trade Center.

IEMAND 2 *vanaf de toren* Zo hoog als de Shanghai Tower.

IEMAND 3 *vanaf de toren* Zo hoog als de Burj Khalifa.

CHAMS VROUW 828 meter.

CHAM Een lofzang op het menselijk vernuft.

LEZER En dan wordt verteld dat God nederdaalde om de stad en de toren te bezien. Dat hij schrok, ziende hoe hoog de mensen zich oprichtten en de hemel trotseerden. Dat hij zeide: 'Dezen weten niet meer hoe te buigen.'

JAKOB Omdat ze aan zichzelf genoeg hebben.

Denken ze.

LEZER Dat het hem door het hart sneed hoe ze hem tartten.

JAKOB Het is de stad. De stad is een hoer.

Ze doet het met iedereen. Uit alle windstreken mengen ze zich door elkaar.

LEZER Dat hij zag hoe alles en iedereen dooreen vloede en zich besmette.

JAKOB Haar buik zwelt op van hoogmoed en eigendunk. Zwanger van een veelkoppig monster is ze. De volkeren zijn hier verknoot tot rattenkoning.

LEZER Dat God zei: 'Laat ons hun spraak verwarren, opdat zij elkander niet langer verstaan.'

spraakverwarring, onenigheid

LEZER En zo, staat geschreven, verstrooide hij hen over de aarde, roepende: 'Ga heen! Weg, weg, weg!'

I 3 CHAMS VERDRIET

Jakob kijkt naar Chams jammerklacht.

CHAM Wat moet je?

JAKOB Babel is voorbij. Jij ook.

CHAM Ben ik niet welkom in de wereld, dat alles waar ik van hou vernietigd wordt? Wat heeft de God van mijn vader tegen de stad? Is haar veelkleurigheid niet grootser dan de bloemenpracht van Eden? Ziet hij niet hoe in de menigte de ene mens danst met de andere, nu eens synchroon, dan syncopisch, wie wil ontmoeten ontmoet, wie wil ontwijken ontwijkt –

Als een fontein is de stad, waaruit nieuwigheden omhoog sprankelen en het zonlicht vangen –

JAKOB Er is geen plek voor hem.

CHAM Wat?

JAKOB Wat moet God in de stad? Er is te veel licht, gedruis – de mensen hebben genoeg aan zichzelf. Jij denkt dat ze dansen, maar ze hollen achter elkaar aan, van de ene nieuwigheid naar de andere, voor een eeuwige God is daar geen plaats. Niets heeft er gewicht, niets is heilig, niemand is gebonden. Niemand weet wie je vader is, of je vaders vader. Hun verhaal doet er niet toe, wie wil verzint gewoon een nieuw voor zichzelf.

CHAM Nou en? Moet hij zich daarom wreken? Kijk om je heen, wat hij heeft aangericht.

Blinde gevels, pokdalig van kogelgaten, geblakerde muren, kapotte ramen, een flard vitrage wapperend in de wind. Bergen puin waaruit hier en daar een stoel of een stuk speelgoed steekt. Gras en onkruid woekert door het gebarsten wegdek.

Wat moet ik nog?

JAKOB Je moet gaan.

Cham gaat.

JAKOB Hier begint mijn verhaal, dat wil zeggen: het verhaal van mijn grootvader. Abraham, de zoon van Terach. Terach is een nazaat van Sem, de zoon van Noach, broer van Cham. Terach, mijn overgrootvader dus, ging vanuit de stad Ur, in het zuiden van Mesopotamië, op weg naar Kanaän, maar hij kwam er nooit aan. Hij bleef wonen in Charan, in Koerdistan. Vlakbij wat nu Arbil is. Daar is mijn grootvader.

II
UITVERKOREN

I WEG UIT CHARAN

Het is nacht. Sterrenhemel. Abraham is alleen.

ABRAHAM Ik heb alles. Ik ben een gezien man.
In de stad word ik door iedereen gegroet. Ze
vragen mijn raad bij problemen.

Ik heb rijkdom vergaard, ik heb er anderen in
laten delen. Mijn kudde begrazen het hele
gebied rondom de stad.

Ik heb een mooie vrouw. We hebben het goed
met elkaar. Ik heb een kind dat ik als mijn
zoon beschouw.

Niets ontbreekt aan mijn geluk.

JAKOB Ze zeggen dat God hem op kwam
zoeken. Hij fluisterde mijn grootvader in het
oor: 'Ga weg. Begin opnieuw. Neem afscheid
van je vader en moeder, van je vrienden en
familieleden. Trek weg van hier. Ik zal je het
land laten zien waar je moet zijn. Ik zal je er
laten uitgroeien tot een groot volk. Gezegend
zul je zijn te midden van de volkeren. Wie
zich tegen je keert, laadt mijn vloek op zijn
hoofd. Ga heen, weg, weg, weg...'

SARA Maar waarom?

ABRAHAM Het moet.

SARA We hebben het toch goed hier?

ABRAHAM Dat is het niet.

SARA Is het omdat ik je nog geen zoon heb
gebaard?

ABRAHAM Welnee, Lot is er toch.

SARA Lot is geen zoon.

ABRAHAM Hij is me net zo lief.

SARA We zullen vreemdelingen zijn.

ABRAHAM God staat aan onze kant. Het zal ons goed gaan. De mensen zullen ons benijden.

SARA Ze zullen ons wantrouwen. Vreemdelingen worden altijd gewantrouwd. Vooral als het ze goed gaat.

ABRAHAM Onzin.

SARA Ik moet er niet aan denken. Weg te gaan. Alles achter te laten.

ABRAHAM Alles gaat mee.

SARA Niet onze vrienden, onze familie. Niet deze plek, waar we thuis zijn.

ABRAHAM We zijn niet thuis. Dat is het juist. Wij horen ergens anders.

SARA Zeg jij.

ABRAHAM Zegt God.

SARA Maar hij zegt niet waar.

ABRAHAM Hij zal het ons wijzen.

SARA Hoe? Hoe weet je of je er bent?

ABRAHAM Dat weet ik niet.

SARA Misschien voel je je ook daar niet thuis.

ABRAHAM Waarom zou ik twijfelen aan wat God belooft?

HAGAR En ik?

SARA Jij gaat mee. Al onze bezittingen, al onze kuddes en alle slaven gaan mee.

HAGAR Waarheen?

SARA Ik weet het niet. Het gaat ons geweest worden, zegt hij. Voor jou maakt het niet uit. Jij bent al een vreemdeling.

HAGAR Misschien straks niet meer.

SARA Ik denk niet dat we naar Egypte gaan.

Jij hoort bij ons. Je bent iemand. Dat blijft zo.

Waar we ook zijn ben jij Hagar, de slavin van Sara. Maar wie ben ik straks nog, waar niemand op de hoogte is van mijn afkomst.

Waar niemand mijn verhaal kent. Ik ben straks alleen nog maar een buitenlandse.

ABRAHAM We maken ons op voor de reis. Ezels beladen met tenten en andere spullen, onze geiten, schapen, koeien. Onze herders, slaven en slavinnen. Het wordt een lange tocht.

Er wordt gereisd.

IEMAND Ik heb eens gehoord dat het woord ellende betekent: 'in een ander land zijn'.

El- zoals ook in el-ders en het Engelse el-se.

En -lende betekent land. Uit je land weg zijn. Ellende.

IEMAND Dorpen lopen uit als we voorbij trekken. Mensen voelen aan onze kleren, soms nodigen ze ons uit bij hen de tenten op te slaan. Meestal kunnen we ze niet verstaan. Soms houden mannen ons tegen, hun zwaard losjes aan hun gordel. Voor een schaap laten ze ons met rust. In Halab, Aleppo, houden we een paar dagen rust voor we verder gaan, via Hama, naar Damascus. In Damascus neemt Abraham een man in dienst die Eliëzer heet.

IEMAND Vanuit Damascus verder. Waarheen? Niemand weet het.

IEMAND Naar het land dat God zal wijzen.

IEMAND Naar het land waarvan Abraham gelooft dat God het hem zal wijzen.

IEMAND We trekken over hoogten, kruisen rivieren, steeds verder naar het zuiden.

IEMAND A Tot in Kanaän. Vanaf Charan hebben we zo'n 1.400 kilometer afgelegd. Zoiets als Scheveningen-Banja Luka. We zijn in Israël.

IEMAND B Palestina.

IEMAND A Whatever.

IEMAND B Nee, niks whatever. We zijn in Sichem, Shechem. Vlakbij Nablus, Westelijke Jordaanoever. Palestijns gebied.

IEMAND We zijn bij de eik van More, vlakbij Sichem, een stad 70 kilometer ten noorden van Jeruzalem, dat trouwens in Abrahams tijd Salem wordt genoemd. Sichem is een knooppunt op de handelsroute tussen Egypte en het noorden.

ABRAHAM Hier is het.

LOT Ik snap het niet. We zijn al over honderd heuvels getrokken precies als deze. We hebben honderd keer halt gehouden onder bomen precies als deze. Waarom hier?

ABRAHAM Dit is ons land.

LOT Hier wonen al mensen. Kenieten, Kenizzieten, Kadmonieten, Hethieten, Perizzieten, Refaïeten, Amoriëten, Girgasiëten, Jebusieten, Kanaänieten –

IEMAND B En Filistijnen.

ABRAHAM Die wonen in ons land.

LOT We komen net aan.

ABRAHAM Ja, en?

LOT Maar –

ABRAHAM Heeft God tegen hen gesproken?

Nee. Ze weten niet eens wie hij is. Aan mij is God verschenen. Mij heeft hij gezegd dat dit land voor mijn nakomelingen is.

LOT Je hebt geen nakomelingen.

ABRAHAM God heeft Noach niet in de steek gelaten, hij zal mij ook niet in de steek laten.

LOT Een hard leven wordt het, in een land met maar één rivier en ongewisse regen.

ABRAHAM Land genoeg. De mensen van hier wonen in steden.

LOT Maar water?

ABRAHAM Ben jij het kind dat ik heb grootgebracht? Schaam je. Waarom zou God je ter zijde staan als je hem niet vertrouwt?

LOT Waarom trekken we niet verder naar een betere plek?

ABRAHAM Omdat God ons dit land heeft gegeven.

LOT Jou.

ABRAHAM Mij.

LOT Wat als je je vergist?

ABRAHAM Ik ben het hoofd van deze familie.

LOT Als je hem verkeerd verstaat?

ABRAHAM Mijn gezag is zijn gezag. Ik ben niet zoals de mensen hier, met hun horde morsige godjes die allemaal wel ergens goed voor zijn. Mijn God is één, hij is onvoorwaardelijk. En ik ook.

LOT Wij zijn mensen.

ABRAHAM God heeft mij en de mijnen uitgekoken en gezegend. Ik ben in zijn hand. Wat hij mij opdraagt zal ik doen.

LOT Alles?

ABRAHAM Alles.

LOT Hij bouwt een altaar. Hij offert een lam.

Ik offer een lam. We verkennen het land en trekken verder naar het zuiden. Ten westen van het stadje Ai slaan we onze tenten op.

ABRAHAM Ik bouw een altaar. Ik roep God aan.

LOT Hij offert een lam. Ik offer een lam.

2 UIT ELKAAR

Twee groepen komen vechtend de scène binnenvallen. Lot en Abraham proberen ze uit elkaar te halen.

IEMAND VAN LOT Ik weet je te vinden, vuile geitenneuker.

IEMAND VAN ABRAHAM Hou je bek, stuk drek van je moeder.

IEMAND VAN ABRAHAM Je vader heeft het verkeerde gat genomen toen ie jou verwekte.

IEMAND VAN LOT En jouw moeder heeft een varken geneukt om jou te krijgen.

IEMAND VAN ABRAHAM Ga toch terug naar waar je vandaan komt.

ABRAHAM Wat gebeurt hier?

IEMAND VAN ABRAHAM Wij kwamen met onze beesten bij onze put –

IEMAND VAN LOT Wat nou, onze put! Hebben jullie één schep in de grond gestoken?

IEMAND VAN LOT Als zij ergens iets insteken heeft het vier poten.

IEMAND VAN ABRAHAM – waar we altijd onze kuddes te drinken geven, maar hij stond droog omdat zij ons voor waren geweest.

IEMAND VAN LOT Je liegt! Dat waren wij niet.

IEMAND VAN ABRAHAM O, nee? O, nee, was jij dat niet? Ik heb je gezien, met die rattenbek van je. Jij hebt twee geitenkeutels in je smoel, maar ik heb ogen om mee te kijken, vuile leugenaar.

IEMAND VAN LOT Schurftige hond!

ABRAHAM Koppen dicht! Hebben de beesten te drinken gehad?
IEMAND VAN ABRAHAM Nee.
IEMAND VAN LOT Nee.
ABRAHAM Hoe lang duurt het voor er weer water in de put staat?
IEMAND VAN ABRAHAM Tot morgen.
IEMAND VAN ABRAHAM Te lang.
ABRAHAM Zadel de ezels, neem waterzakken en vraag in de stad om water.
IEMAND VAN ABRAHAM Laten zij maar water voor ons halen, hun beesten hebben al gehad.
IEMAND VAN LOT Niet waar!
ABRAHAM Hebben jouw mensen de dieren gedrenkt of niet?
LOT Nee, zeggen ze toch!
ABRAHAM Hoe komt de put dan droog?
LOT Omdat er geen water is.
ABRAHAM Er is elke dag water, behalve vandaag?
LOT Zeg je dat ik lieg?
ABRAHAM Ik zeg dat er water gehaald moet worden. Nu.
Herders gaan.
LOT Ik heb het je gezegd. Plek zat, maar Kenieten, Kenizzieten, Kadmonieten, Hethieten, Perizzieten, Refaïeten, Amorieten, Girgasieten, Jebusieten, Kanaänieten –
IEMAND B En Filistijnen –
LOT en Filistijnen moeten ook drinken, hun akkers en boomgaarden bevloeien en hun veedrenken.
IEMAND B Ze wassen zich ook, hoor.

ABRAHAM Heb ik daarom geen rechten? Zou God mij dit land gegeven hebben en het water niet?
LOT God heeft je dit land niet gegeven.
ABRAHAM Waarom ga jij niet een heel eind uit mijn buurt?
LOT Graag.
ABRAHAM Kies jij maar. Als jij de ene kant kiest, neem ik de andere.
LOT Weet je het zeker? Want dan ga ik naar de Jordaanvallei.
ABRAHAM Wat jij wilt.
LOT Morgen vertrek ik.
ABRAHAM Mooi.
LOT Ik ga in Sodom wonen.
ABRAHAM Je doet maar.

ABRAHAM Morgen trekken we verder.
SARA Nog verder?
ABRAHAM Naar het zuiden.
SARA We zijn hier net.
ABRAHAM Dit hele land is voor onze nazaten, zover als je kunt kijken vanaf de hoogste heuvel. We hebben nog niet de helft gezien.
SARA Iedereen is moe. We hebben rust nodig.
ABRAHAM We gaan niet ver.
SARA Ik kan niet meer.
ABRAHAM We doen kalm aan. Een paar dagen.
SARA Ik ben op. Hoe wil je dat ik ooit zwanger word als je zo met me rondzeult?
ABRAHAM Daar heeft het niks mee te maken. Je maakt je teveel zorgen. Dat houdt je schoot dicht.

SARA Wat weet jij ervan? Ik bloed niet eens meer.

ABRAHAM Misschien ben je in verwachting.

SARA Ik ben niet in verwachting. Mijn lichaam heeft geen kracht meer.

ABRAHAM Ik hoor dit niet.

SARA Hoe kan dit land voor onze nazaten zijn als we geen kinderen krijgen?

ABRAHAM Morgen vertrekken we.

3 ABRAHAM STRIJKT NEER

JAKOB Mijn grootvader vestigt zich in Hebron, bij de eiken van Mamre. Tussen de Amorieten en Hethieten. Mamre is een Amoriet. Daar strijkt hij neer, Abraham, de Hebreëer, zoals ze hem noemen, met zijn ene God, de God die nergens woont en alomtegenwoordig is. En met zijn geiten en schapen, koeien en ezels, slaven en slavinnen.

Hij is rijk. Hij is met velen. Hij is machtig en wordt nog machtiger door zijn bondgenootschap met Mamre en diens broers. Als vreemde koningen het land binnenvallen en bij de verovering van Sodom zijn neef Lot ontvoeren, omsingelt Abraham hen met zijn legermacht en achtervolgt ze tot voorbij Damascus. Hij brengt Lot met alle andere krijgsgevangenen en de oorlogsbuit terug. Eens te meer zien de vorsten van Kanaän hoe gezegend Abraham is. Zijn God is met hem, wordt er gefluisterd.

In de schaduw van de eiken ligt zijn kamp.

SARA Onophoudelijk geblaat. Gek word je ervan. Heel af en toe zijn ze per ongeluk even stil, maar zodra er weer een begint staat de hele kudde meteen opnieuw te schreeuwen.

HAGAR Mensen worden stil van honger, schapen schreeuwen.

SARA Het is heet. Het is droog. Als het waait,

waait er een droge, hete wind. Alles is bedekt met stof. De bomen staan grijs te verdroren. Het vee is grijs. De tenten zijn grijs. Ons vel is grijs. Het stof is overall. Stof, dorst, honger. En Abraham doet niets. Hij wacht.

HAGAR Hebt u het hem gezegd?

SARA Hij weet het best. Hij heeft al ik weet niet hoe vaak gehoord dat er water en graan is in Egypte. Hij wil niet.

HAGAR Hij wacht op zijn God.

SARA Hij wacht, het vee sterft, de mensen zijn boos.

HAGAR Binnenkort sterven de mensen. U moet nog eens naar hem toe gaan.

SARA Koppig als een ouwe ezel is hij.

HAGAR Zelfs een ouwe ezel komt ten slotte in beweging.

SARA Het is niet voor altijd. We komen terug zodra het kan.

ABRAHAM Het gaat regenen.

SARA Als het te laat is.

ABRAHAM Jij hebt geen vertrouwen, ik wel.

SARA Nee. Je houdt vol. Dat is iets heel anders.

ABRAHAM Wat weet jij daarvan?

SARA Hoe lang zijn wij samen? De vertwijfeling staat op je voorhoofd geschreven.

ABRAHAM Zou ik mogen wanhopen, ik? Terwijl ik uitverkoren en gezegend ben. Wat voor grond heb ik onder mijn voeten als het mijn geloof niet is?

SARA Doe je ogen open. Er is geen water.

Er is geen eten. We komen om.

ABRAHAM Ik ben bang.

SARA We zijn allemaal bang.

ABRAHAM Wat als het een beproeving is? Wie weet wat ik ontketen als ik opgeef.

SARA Je kunt niet volhouden.

ABRAHAM Ik weet niet wat ik moet doen.

SARA Je weet niet wat God wil dat je doet.

ABRAHAM Hij zwijgt. Waarom?

SARA Hoe zou ik dat weten?

ABRAHAM Heb ik iets veronachtzaamd? Iets over het hoofd gezien? Een gebod met voeten getreden?

SARA Je bent het hoofd van dit huis, doe iets!

ABRAHAM Jij weet niet hoe vreselijk en ontzagwekkend –

SARA Ik weet dat het vee sterft en wij straks ook. En waar is hij?

ABRAHAM Zeg zulke dingen niet!

SARA Neem een beslissing, voor je je gezag verliest en de mensen bij je weglopen.

4 NAAR EGYPTE

Er wordt gereisd.

HAGAR Zal ik iets herkennen? Zal ik de mensen verstaan? Zullen ze mij verstaan? Ik was een klein meisje toen ik verkocht werd. Misschien is alles me vreemd geworden.

SARA Ik hou er niet van, van Egyptenaren. Van jou wel, hoor, maar jij bent een vrouw. Egyptenaren staren je onbetamelijk aan, ze proberen in je buurt te komen, als ze de kans krijgen betasten ze je waar ze kunnen. Ik ga me van top tot teen bedekken zodra we er zijn.

ABRAHAM Als ze je toch zien, moet je zeggen dat je mijn zuster bent.

SARA Wat?

ABRAHAM Je bent te mooi, ze zullen je willen bezitten. Als ze weten dat ik je man ben, brengen ze me om.

SARA En als ik je zus ben niet?

ABRAHAM Nee, dan willen ze me spreken.

SARA Als ik je zus ben, ben ik huwbaar.

Dan kun je me uithuwelijken voor een goeie prijs. Zestig schapen of zo.

ABRAHAM Nou –

SARA Dat is toch wat je bedoelt?

ABRAHAM Ik wil in leven blijven.

SARA Je verkoopt me als de eerste de beste slavin!

ABRAHAM Natuurlijk niet! Ik geef je niet aan zomaar iemand. Je zult gerespecteerd zijn.

SARA Door een Egyptenaar!

ABRAHAM Egypte is geen achterlijk land.

SARA En wat als jij terugkeert naar Kanaän?

Blijf ik daar dan achter? Ik ben jou niks waard.

Ons huwelijk is jou niks waard.

ABRAHAM Als ik sterf zijn we voorgoed gescheiden.

SARA Maar hoe zie je dat voor je? Hoe kan ik ontsnappen?

ABRAHAM God zal zich om ons bekommeren.

SARA Ah, het zal zich wijzen, net als het beloofde land. En als ik zwanger word?

ABRAHAM Tot nog toe is jouw schoot gesloten gebleven.

SARA Wat als het niet mijn schoot is die gesloten blijft, maar jij het bent die tekortschiet?

ABRAHAM Mijn nakomelingen zullen talrijk zijn als de zandkorrels in de woestijn. Wees blij dat je onvruchtbaar bent, ze kunnen je niet zwanger maken.

SARA Ik moet naar bed met zo'n vieze Egyptenaar. Weet je hoe die ruiken, Egyptenaren? Smerig is het.

ABRAHAM Je kunt je wassen.

SARA Als ik ooit bij jou terugkom – hoe zul jij me nog in de ogen kunnen kijken? Hoe zul je me nog kunnen aanraken?

ABRAHAM In de hele wereld doen duizenden vrouwen, duizenden kinderen zelfs, zonder morren wat er van hen gevraagd wordt, om te zorgen dat er eten op tafel komt, om te zorgen dat een oudste zoon studeren kan. En jij bent te goed om het leven van je man te beschermen?

SARA Ik moet kiezen: hoer of weduwe.
ABRAHAM Je moet doen wat ik je vraag.

JAKOB Zo mooi is ze, mijn grootmoeder, dat de farao haar als vrouw wil. Hij betaalt Abraham met schapen, geiten, runderen, ezels, ezelingen, slaven, slavinnen en kamelen. Maar God teistert het Egyptische hof met kwalen en plagen. Al snel ziet de farao het verband met Sara. Hij laat mijn grootouders met hun hele hebben en houwen het land uitzetten. Ze keren rijker dan ooit terug naar de eiken van Mamre bij Hebron.

5 ABRAHAMS VISIOEN

Het stormt.

ABRAHAM Lege handen, dorre lendenen.
Mijn jaren tellen. Haar jaren tellen. Wie krijgt mijn rijkdom straks? Vreemd volk. Eliëzer uit Damascus, die bij mij in dienst is.
Een afgeknotte tak ben ik, een stomp die nimmer vrucht zal dragen.
En mij was veel beloofd.
Geboortegrond vaarwel gezegd. Levens op het spel gezet. De liefde haast verspeeld.
En waarvoor?
Hoor de vliegen, azend op mijn kadaver.
Kijk, het gapend gat, daar ga ik teloor, met huid en haar, met tong en taal, mijn naam wordt uitgewist.
Ik ben er niet geweest.
Waarom? Waarom hebt u mij verlaten?
JAKOB Mijn grootvader wankelt. Hij is doodsbang. Zonder zijn geloof opent zich een afgrond voor zijn voeten. Want waar geen geloof is, kan God niet zijn. Maar als mijn grootvader door de diepste duisternis dwaalt, vindt hij zijn God terug. God herhaalt zijn belofte:
ABRAHAM 'Zo talrijk als de sterren zullen je nakomelingen zijn, aan jouw lendenen zullen volken ontspringen. Je kindskinderen zullen als vreemden in een vreemd land leven, maar jij zult op hoge leeftijd in vrede

met je voorouders verenigd worden. Je eigen zonen zullen je in je eigen graf te rusten leggen.

6 EEN KIND BIJ HAGAR

ABRAHAM Alles komt goed.

SARA Alles gaat voorbij.

ABRAHAM Wat ons beloofd is, wordt ingelost.

Kom hier, vrouw, dat ik je kus, dat ik je geur inadem, dat ik mijn handen om je borsten leg.

SARA Ik ben oud. Mijn glans is weg.

ABRAHAM Het kan me niks schelen, je bent mijn vrouw.

SARA Mijn vel is dof geworden. Mijn borsten zijn lege lapjes. Ik ben droog en gekreukeld.

ABRAHAM Je maakt je zorgen om niks. Jouw lichaam plooit nog soepel om het mijne, je schoot ontvangt mij even gul als vroeger.

SARA Abraham, ik meen het. Ik wijs je niet af, maar voor een kind is het te laat. Waarom slaap je niet met Hagar, mijn slavine?

ABRAHAM Met Hagar, de Egyptische?

SARA Ze is van mij, ik hou van haar, haar kind zal als het mijne zijn.

ABRAHAM Het zou een mooi kind worden, een kind van haar en mij.

SARA Zeker.

ABRAHAM Zo God het wil.

SARA God wil het en ik ook.

ABRAHAM Het is goed. Morgen. Vannacht blijf ik bij jou.

SARA Ik zal haar zeggen klaar voor je te zijn.

SARA Het is meteen raak. Ik zie het onmiddellijk.

Nog voordat ze het zelf weet. Ze straalt.
En zo'n goede minnaar is mijn man nu ook
weer niet. Het is het kind. Een klodderig
hompje cellen, woekerend in de modder van
haar buik. Ik zie het kikkervisje ontstaan, het
waterhoofd en al gauw het opgepompte rompje
waarin het hartje als een zwarte schaduw
overhaast de tijd wegtikt. De hulpeloze
armpjes en beentjes, eerst nog softenonachtig,
maar al gauw met menselijke vormen. Ik zie
haar borsten zwellen.
Tegen de tijd dat zij het zelf in de gaten krijgt,
haat ik haar met heel mijn lichaam. Ik
verdraag haar niet in mijn nabijheid, maar ik
verbijt me. Ik hou me één ding voor ogen: de
baby die straks in mijn armen ligt.
Ik probeer aardig voor haar te zijn. Sjouw maar
niet teveel, laat een van de knechten water
halen.

HAGAR Geen probleem, het gaat prima.

SARA Ik zeg je dat je niet moet sjouwen.

HAGAR Bewegen is goed, zeggen ze.

SARA Ik zeg iets anders.

HAGAR Ja, mevrouw.

SARA Het is mijn kind dat je draagt.

HAGAR Het kind van uw man.

SARA Je bent niet de slavine van mijn man.

Je bent van mij.

HAGAR Ja, mevrouw.

SARA Je draagt mijn kind.

HAGAR Voor mijn part.

SARA Wat zeg je? *stilte* Je hebt gelijk. Het is
jouw kind.

HAGAR Het groeit in mij, ik zal het op de
wereld zetten, ik zal het aan de borst hebben.
Ik zal hem leren praten, ik zal Egyptische
liedjes voor hem zingen. En als het een meisje
is, dan vlecht ik haar haren zoals mijn moeder
bij mij deed.

SARA Ja, natuurlijk is het jouw kind. Een
Egyptisch slavenkind. Ik zal het verkopen
zodra het lopen kan.

LEZER Dat God Hagar vond aan een waterbron
in de woestijn op den weg van Sur en tot haar
zeide: 'Hagar, dienstmaagd van Sara, van waar
komt gij?'

HAGAR Ik ben op de vlucht.

LEZER 'En waar wilt gij heengaan met dien
zwangere buik?'

HAGAR Ik weet het niet.

LEZER Dat hij zeide: 'Keer weder tot uw
meesteres, buig voor haar en verontschuldig u.
Zie, gij zijt zwanger, en zult een zoon baren,
en gij zult zijn naam Ismaël noemen.' En ook
zeide hij: 'Een wilde ezelt van een man zal hij
zijn, iedereen schopt hem en hij schopt
iedereen. Onmin zal hij hebben met zijn ganse
familie, maar ik zal hem tot vader van een
groot volk maken.' En Hagar, zij gaf gehoor
aan wat God haar opdroeg.

7 ISMAËL

SARA 't Is een jongetje. Een sterke, mooie baby. Maar als ze hem de eerste keer in mijn armen leggen, weet ik het direct. Het kind is me vreemd. Dit is niet mijn vlees en bloed. Hij past niet in de holte van mijn arm. Hij ruikt naar iets dat niet van mij is. Ik kijk al gauw niet meer naar hem om.

Het geeft niet. Zijn moeder is gek met hem. Hij groeit goed. Hij is zeven als zijn vader opnieuw een visioen krijgt.

ABRAHAM Een verbond, met mij en al mijn nakomelingen, een verbintenis in ons vel gesneden, met alle volken die uit mij voortkomen, eeuwigdurend, van geslacht op geslacht. Koningen zullen er onder hen zijn, krijgers, dichters. Dankzij jouw grootmoedigheid, Sara, mijn koningin. Zing, vrouw, buig voor de Ontzagwekkende en breng me het scherpste mes dat je bezit.

SARA Rustig, rustig! Kom bij zinnen.

ABRAHAM Het moet bezegeld worden, geef mij het mes van het hardste staal, dat ik er de zachtste huid mee snijd. Als een streling van God zal het zijn, zo scherp en zo precies. Een ring van vel voor om zijn vinger, een levend teken van trouw.

SARA Ssssh, kalm, wie God gezien heeft, heeft rust nodig. Ga liggen en slaap, morgen kun je alles doen wat je moet doen.

ABRAHAM Hoe kan ik tot morgen wachten?

Nu is het moment. Laat alle mannen hierheen komen. De herders, de slaven, de kinderen, Ismaël, laten ze zich verzamelen bij het altaar.

SARA Er is geen houden aan. Hij is gek geworden. Als een zot gaat hij tekeer. Hij zet ze allemaal in de rij, de mannen, de jongens, de grijsaards. En dan begint het bloederig festijn. Als ze allemaal geweest zijn, besnijdt mijn man ten slotte zichzelf.

gekreun en gekerm

VROUW 1 Hoe lang zou het duren?

VROUW 2 Kan me niet schelen. Als het maar weer goed komt.

VROUW 1 Vanaf nu, als je wil weten wie er bij ons hoort, hoef je alleen maar in z'n broek te kijken.

VROUW 2 Daar is het voor bedoeld. Om ons te onderscheiden van de rest.

VROUW 1 Waarom moeten wij onderscheiden zijn?

VROUW 2 Omdat we uitverkoren en gezegend zijn.

VROUW 1 God van de scheiding. Snijdt ons los van de rest.

VROUW 2 Nu zijn we pas echt joden.

8 BEZOEK

JAKOB Op een dag, als de zon net over haar hoogste punt heen is en de middaghitte de lucht doet trillen, ziet Abraham, mijn grootvader, drie figuren naderen. Hij springt op en gaat hen tegemoet.

ABRAHAM Daar bent u! Ga ons niet voorbij! Rust bij mij uit in de schaduw van de eiken.

Ik laat u water brengen, we bakken brood en slachten een kalf voor u.

LEZER Dat een der mannen tot hem zeide:

‘Waar is Sara, uw vrouw?’

ABRAHAM Binnen.

LEZER En dat hij zeide: ‘Omtrent dezelfde tijd in het volgende jaar zal ik weder tot u komen; en zie, Sara, uw vrouw, zal een zoon hebben!’

Sara geluid (off stage)

LEZER Of zij daar lachte, vroeg hij.

ABRAHAM Neem het haar niet kwalijk.

SARA *komt op* Wat valt er te lachen? Ik ben oud, mijn lichaam is oud. De maanden gaan ongemerkt voorbij. Mijn haar wordt grijs en allengs dunner. Daarentegen heb ik snor en baard gekregen. Mijn nagels breken. Mijn ogen zijn niet helder meer. Ik zie niet goed. Mijn huid zit vol vlekken, mijn gezicht is gerimpeld. Baldakijnen van vel zwabberen onder mijn armen. Mijn borsten zijn verlept, mijn tepels kijken vol schaamte naar de grond. Tussen mijn benen woont zelfs geen herinnering aan lust.

Het is daar herfst. Dor blad, spinnenwebben. Zou ik nog baren, dan was het een misvormde, een reptiel.

LEZER ‘Zou iets dan voor mij te wonderlijk zijn?’ zo sprak hij tot haar.

SARA Mijn man bezoekt mij niet meer.

LEZER Maar dat hij haar antwoordde: ‘Rond deze tijd des levens zien wij elkaar weder en zult ge een kind aan de borst hebben.’

Sara af. Hagar komt op.

ABRAHAM Dit is Hagar, de moeder van mijn zoon.

LEZER ‘Hebt ge me verstaan?’ zo vroeg God hem.

‘Over een jaar heeft uw vrouw Sara een zoon.’

ABRAHAM Is het niet beter Ismaël –

LEZER Dat hij hem zijn zin niet voltooien liet en zeide: ‘Neen. Ismaël zal gezegend zijn en vorsten verwekken, maar met Sara’s zoon en met zijn kinderen en kindskinderen zal ik mijn verbond voortzetten.’

ABRAHAM Sara is een oude vrouw.

LEZER Dat zij een vorstin is, zo zeide hij en dat Abraham, haar man, voor haar knielen zoude, zijn gezicht in haar schoot legge en aldus haar tot leven brenge.

ABRAHAM Ik ben een oude man.

LEZER ‘Zorg dat mijn belofte wordt vervuld.

Over een jaar ben ik weder hier.’

Dat gezegd hebbende, keerde hij zijn aangezicht van daar en wilde vertrekken.

ENGEL I Heer! Wacht! Wij zien gruwelen, niet ver van hier.

ENGEL 2 Het is Sodom –
ENGEL 1 het is Gomorra –
ENGEL 2 Twee steden, de ene nog verdorvener
dan de ander.
ENGEL 1 De mensen zijn er slecht, ze plegen
misdaad na misdaad –
ENGEL 2 en zonder schaamte, zonder spijt –
ENGEL 1 gedachteloos, als uit gewoonte.
LEZER Dat God tot zijn boodschappers zeide:
'Weet u dat zeker? Zo erg als gij zegt zal het
toch niet zijn?'
ENGEL 1 Heer, wij zien mensen hun rijkdom
vermeerderen, niet door het werk hunner
handen, maar door uitbuiting en afpersing;
door hun geld rentend uit te lenen aan
werkplaatsen en factorijen waar stompzinnig-
heid de deugd der arbeider is, waar de werkers
lange uren sloven in het zweet huns aan-
schijns voor een schamele bete broods –
ENGEL 2 en vaak zelfs die niet.
ENGEL 1 Bedrog heerst op hun markten,
kooplieden maken klanten geld afhandig voor
vodden en prullen, de huizen zijn volgepropt
met goederen die geen ander doel dienen dan
de burens de ogen uit te steken, maar die in
werkelijkheid niets waard zijn.
ENGEL 2 En had nog iemand vreugde om dit
bedrog, het was tenminste dat nog waard,
maar neen, ook dit: gedachteloos.
ENGEL 1 Het kopen zelf is hun feest, alle dagen
van de week hossen de mensen langs de
uitstallingen, zich onderwijl volproppend met
vette versnaperingen –

ENGEL 1 Noch in Sodom, noch in Gomorra
wordt het lichaam geheiligd.
ENGEL 2 Wij zien vrouwen, mannen, kinderen
zich tegen betaling ontbloten. Zij laten hun
lichaam betasten en betreden, pijnigen en
schenden.
ENGEL 1 Hun lichaam, door u geschapen naar
uw beeld en gelijkenis!
ENGEL 2 Ook zijn er die hun huid onderklad-
den en doorboren, omdat zij in de dwaling
verkeren dat dit hen verfraait –
ENGEL 1 Er zijn er die angst zaaien onder hun
buren, die vreemdelingen het leven zuur
maken. Er zijn er die met bijlen en stokken
door de straten gaan, die alle beschaving
verloren zijn, die zich kleden als wilden, –
ENGEL 2 Die zich vergrijpen aan hun eigen
dochters –
ENGEL 1 of zonen –
ENGEL 2 of aan elkaar, liefst met velen tegelijk,
ze maken er een vertoning van, drommen
mensen komen erop af –
ENGEL 1 en al spreekt men er schande van, het
publiek stroomt toe.
ENGEL 2 Hoe meer schande ervan gesproken
wordt, hoe meer publiek.
ENGEL 1 En zo, Heer, denkt niemand in Sodom
en Gomorra aan iets dat boven de smerigheid
van zijn eigen bestaan uittorent –
ENGEL 2 Noch u, noch enige andere godheid
dienen zij –
ENGEL 1 Zo vervuild als hun steden is hun ziel.
LEZER Dat hij dat horende zeide: 'Indien het is

zoals gij zegt, dan zullen wij Sodom en Gomorra van den aardbodem wegvagen. Laat ons ogenblikkelijk derwaarts gaan –'

ABRAHAM Heer, wacht! Mijn neef Lot, die bij mij is opgegroeid, hij woont in Sodom. Met zijn vrouw en twee dochters. Zij zijn onschuldig.

LEZER Dat hij geen acht sloeg op Abrahams bede. 'Immers,' zo sprak hij, 'hadden zij niet weg kunnen trekken in plaats van te blijven wonen in dien beerput? Wie blijft rein als hij in een riool huist?'

ABRAHAM Heer... Niet dat ik uw wijsheid in twijfel trek, maar u bent rechter over de hele wereld. U moet rechtvaardig blijven. Wat als er meer onschuldige mensen zijn?

LEZER Dat hij zeide zowel rechtvaardig als barmhartig te zijn –

ABRAHAM Hoe kunt u dan goeden en slechten over één kam scheren?

LEZER – doch dat er geen goeden zijn konden.

ABRAHAM Stel dat u ze toch vindt, al zijn het er maar vijftig, mag ik u dan vragen om de stad te sparen vanwege hen?

LEZER Dat hij Abraham ter wille was en zeide: 'Zo ik te Sodom vijftig rechtvaardigen zal vinden, zo zal ik de ganse stad sparen om hunnentwil.'

ABRAHAM En als het er nu niet precies vijftig zijn, maar een paar minder?

LEZER 'Zo ik er vijfenveertig vind, zal ik de stad ongemoeid laten.'

ABRAHAM Ik hoop dat u niet boos wordt dat

ik zo aanhoud, maar stel: het zijn er veertig –
LEZER Dat hij niet gelijk een marktkoopman marchanderen wilde, maar dat, indien het er veertig waren, hij het niet doen zoude.

ABRAHAM Vergeef me dat ik aandring, maar als het er tien zijn –

LEZER 'Als ik in Sodom tien mensen vind die deugen, zal Sodom blijven staan. Maar anders maak ik de stad met de grond gelijk.'

JAKOB En de God van mijn grootvader droeg Abraham op zijn ogen en oren open te houden in de dagen die volgden en alles te vertellen aan zijn zonen, opdat zij het hun zonen en de zonen van hun zonen vertellen, en die aan de hunne, enzovoort.

Ik heb het niet van hem, want ik heb mijn grootvader zelf niet gekend, maar dit is het verhaal dat mijn vader mij vertelde.

9 VERWOESTING

JAKOB Tegen de ochtend wordt mijn grootvader wakker van een dof geluid. Hij kan het niet thuisbrengen. Een soort grommen, zoals je soms hoort als het in de verte zwaar onweert. Hij gaat zijn tent uit. De lucht is helder. Het begint licht te worden, maar boven zijn hoofd zijn nog sterren. Het gegrom komt en gaat. Hij tuurt naar de heuvels in het oosten. Niets te zien. Hij wankelt even. Te snel opgestaan zeker.

ABRAHAM Nee! De aarde beeft.

Naar buiten, iedereen, de tenten uit.

Hij roept iedereen bij elkaar, verward gedoe, geroep.

IEMAND Daar! Kijk, rook!

IEMAND Achter de heuvels, uit de Jordaanvallei stijgen dikke wolken op. Eerst wit, dan zwart, dan geel. Onder onze voeten trilt de grond.

IEMAND Het is Sodom.

IEMAND Ik moet erheen. Ik moet het zien.

JAKOB In allerijl worden de ezels gezadeld.

Iedereen haast zich naar de heuveltop.

IEMAND Door de rookflarden heen zie je stukken van de stad.

IEMAND De aarde is opengereten, een kloof loopt dwars door straten, pleinen, gebouwen. Her en der zijn kleinere spleten en gaten waar pek en zwavelwolken uit omhoog wellen. Poorten, wallen, huizen schuiven het ravijn in.

IEMAND Ik zie een meisje rennen, haar kleren staan in brand, ze rukt ze van zich af terwijl ze probeert door te rennen, weg uit de hel, naakt is ze nu, haar armen wijd, haar mond open rent ze onze kant op, maar ineens opent de grond zich voor haar voeten en wordt ze door de aarde opgeslokt.

IEMAND Ik zie een man, hij tilt een jongetje van een jaar of zeven aan een arm en een been boven zijn hoofd om hem te behoeden voor de mosterdgele damp die over de grond naar hem toe kruipt, wankelend probeert de man de gaswolk voor te blijven, zijn enkels zijn al niet meer te zien, steeds hoger kolkt het, tot zijn knieën, zijn kruis, zijn borst, hij kucht, hoest, hij laat het jongetje zakken, hij valt – allebei verdwijnen ze in de gele mist.

IEMAND Een vrouw opent haar mond in een schreeuw, maar er komt geen geluid, er verschijnt schuim, het stroomt zonder ophouden uit haar, over haar kin, haar borst, haar buik, haar neus begint te bloeden, ze stort ineen en verkramp.

IEMAND Uit een kuil vol water steekt alleen een meisjeshoofd. Zonder een spier te vertrekken kijkt ze om zich heen. Dan gaan haar ogen dicht, ze kan zich niet langer staande houden – of ze laat zich verslappen, ze zakt onder water, haar witte gezicht schemert vlak onder het oppervlak, bewegingloos.

IEMAND De ene na de andere gruwel trekt aan ons voorbij en ik kijk, ik kan niet ophouden met kijken, ik moet het zien, weten, tot mijn

ogen bezwadderd zijn met verbrande huid,
uitzinnige gezichten, verminkte lichamen,
van angst natgepieste kleren –

IEMAND Ten slotte splingt de kloof nog verder
open en slokt alles wat er van de stad nog rest
naar binnen. Met een reusachtig gesis vult een
stoomwolk het hele dal, er is niets meer te
zien. We staan daar maar. Niemand zegt iets.
Niemand beweegt.

Als de damp eindelijk wegtrekt, is elk spoor
van Sodom verdwenen.

stilte

JAKOB Zwijgend pakt mijn grootvader zijn ezel
bij de halster en loopt terug naar zijn tenten
bij de eiken van Mamre. Zwijgend slaat hij die
nacht de voorhang van Sara's tent op en gaat
bij haar liggen.

IEMAND Alles wat we in Sodom hadden zien
gebeuren was zo verschrikkelijk, dat ik me
niet kon voorstellen dat het leven ooit weer
gewoon zou worden. Maar de zwijgzaamheid
van de eerste dag wordt gevolgd door energie-
ke activiteit de volgende dag. 's Avonds klinkt
her en der alweer gelach, een ietsje schril
misschien, maar toch gelach. En de derde dag
is alles als vanouds.

Ik vraag me af wie onverschilliger is, God of wij.

SARA En Lot, is Lot ongedeerd gebleven?

ABRAHAM Ze zeggen dat hij ontkomen is,
samen met zijn vrouw en dochters.

IO HET VERHAAL VAN LOT

De dochters van Lot met zwangere buiken.

DOCHTER 1 Dat zijn wij, Lots dochters.

DOCHTER 2 Ik ben de oudste.

DOCHTER 1 Nee, gekkie, ik ben de oudste.

DOCHTER 2 O ja!

DOCHTER 1 En wij wonen met onze pa in deze
grot in de bergen.

DOCHTER 2 Ja. Best wel afgelegen.

DOCHTER 1 We kennen niemand.

DOCHTER 2 Niemand kent ons.

DOCHTER 1 Best wel stom.

DOCHTER 2 Best wel saai.

DOCHTER 1 Onze moeder is van verdriet
gestorven.

DOCHTER 2 Toen we weg moesten.

DOCHTER 1 Toen we moesten vluchten.

DOCHTER 2 Mijn moeder moest zo huilen, ze
hield niet meer op.

DOCHTER 1 Ze hilde de ogen uit haar hoofd.

DOCHTER 2 Zo: plop!

DOCHTER 1 Ieuw! Jij bent ziek!

DOCHTER 2 Jij zegt dat ze haar ogen uit haar
hoofd hilde.

DOCHTER 1 Dat is een uitdrukking. Als je erg
moet huilen.

DOCHTER 2 Ze moest heel erg huilen.

Onze pa zei: 'Schiet op, schiet op, we moeten
weg, loop door nou, niet denken: 'dit nog
mee' of 'dat nog mee', nu meteen vluchten,

lopen voor je leven, weg, weg, weg.'

DOCHTER 1 En terwijl ze wegliep van de stad, dacht ze aan haar vriendinnen. Aan de kapper. Aan de poes. Aan de vakantiefoto's, dat ze nog een kip in de koelkast had liggen, aan oma, d'r trouwboekje, de oorbellen die ze van onze pa had gehad toen ze mij kreeg.

DOCHTER 2 Ze moest huilen.

DOCHTER 1 Ze hield niet meer op.

DOCHTER 2 Dat zeg ik.

DOCHTER 1 Ze heeft zich doodgehuild.

DOCHTER 2 Best wel snel ook.

DOCHTER 1 Heel snel. We moesten 's ochtends weg en 's middags was ze al dood.

DOCHTER 2 Omdat het zo heet was.

DOCHTER 1 Ja.

DOCHTER 2 Ze verloor veel vocht door al die tranen.

DOCHTER 1 En zout.

DOCHTER 2 Ja, vooral zout.

DOCHTER 1 Ze sloeg helemaal wit uit.

DOCHTER 2 Van dat opdrogende zout uit die tranen.

DOCHTER 1 En snot. Ook snot.

DOCHTER 2 Ja, ook snot.

DOCHTER 1 Je hoorde het kraken bij elke stap.

DOCHTER 2 Die zoutkorst.

DOCHTER 1 En ineens kwam ze niet meer vooruit.

DOCHTER 2 Was die korst zo dik geworden, ging het niet meer.

DOCHTER 1 Ze bevroor als het ware. In de hitte. Ze was een standbeeld van zout.

DOCHTER 2 Ik zei tegen onze pa: 'Pa, pa, ma is een zoutpilaar!' Maar hij liep gewoon door.

DOCHTER 1 Hij was bang. Hij was verschrikkelijk bang. Hij keek niet eens meer naar haar om.

DOCHTER 2 Hij liep zo in één rechte lijn door naar deze grot in de bergen.

DOCHTER 1 Niet. Eerst waren we nog in een stadje. Maar daar was ie ook bang.

DOCHTER 2 Ja, want toen zag hij enge rookwolken uit het dal waar we vandaan kwamen.

DOCHTER 1 Het is allemaal zo snel gegaan. Binnen vierentwintig uur.

DOCHTER 2 Onze pa kwam 's avonds thuis met twee mannen. Die kwamen eten en zouden ook bij ons blijven slapen. En ineens staat er een hele bende op straat –

DOCHTER 1 Onze bureu.

DOCHTER 2 Volk uit de wijk.

DOCHTER 1 Die op onze deur rammen.

DOCHTER 2 Het gaat maar door.

BENDE Hé, buitenlander, vuilak! Je vriendjes binnenhalen en ook nog voor jezelf houden? Wij willen neuken! Wij willen neuken!

DOCHTER 2 Het gaat maar door.

BENDE *geschreeuw* Hier met die gasten! Of moeten we ze komen halen? Wij gaan op jodenjacht, we gaan op jodenjacht –

LOT Heren! Vrienden!

BENDELID Wij zijn jouw vrienden niet, vieze griek! Rot toch op naar je eigen land!

LOT Laat ons met rust –

BENDE Hier met die homo's! Hier met die homo's!

LOT – laat mijn gasten in vrede, ik kan niet aan

uw wensen tegemoet komen, ik ben verantwoordelijk voor hun welzijn en veiligheid.

BENDE Wat nou, welzijn en veiligheid! Je bent niet eens van hier. We nemen jou ook te grazen! Wie zeurt krijgt een beurt!

LOT Ik heb twee mooie meisjes, mijn dochters, ze zijn nog maagd, met hen kunt u doen wat u wilt –

BENDE Ik moet die meiden niet, kankerjood. Kop houden, aan de kant, we pakken ze zelf wel.

DOCHTER 1 De gasten van onze pa trekken hem naar binnen en doen de deur dicht.
chaos

GAST 1 *tegen Lot* U moet hier weg. Deze stad wordt geruimd.

GAST 2 Als u nog meer familie heeft: roep iedereen bij elkaar en vertrek zo gauw het kan.

DOCHTER 2 Onze pa heeft het geprobeerd. Hij is onze verloofdes gaan opzoeken. Maar ze geloofden hem niet. Ze hadden geen zin.

DOCHTER 1 Ze lachten hem uit.

GAST 2 Er is geen tijd te verliezen! Ga heen!

GAST 1 Weg, weg, weg.

DOCHTER 1 Dat was het dan.

DOCHTER 2 Dus nu zitten we al duizend jaar met onze pa in die grot.

DOCHTER 1 We zien niemand.

DOCHTER 2 We kennen niemand.

DOCHTER 1 Niemand ziet ons.

DOCHTER 2 Op een dag zegt zij: 'Straks is het te laat.' Ik zeg: 'Wat?'

DOCHTER 1 Straks krijgen we nooit meer een man.

DOCHTER 2 Nee.

DOCHTER 1 Geen man, geen kind.

DOCHTER 2 Nee.

DOCHTER 1 Dat ga ik niet laten gebeuren.

DOCHTER 2 Ga je weglopen?

DOCHTER 1 Alleen als jij meegaat.

DOCHTER 2 Ik kijk wel link uit.

DOCHTER 1 Dan moet het op een andere manier.

DOCHTER 2 Wat?

DOCHTER 1 Een kind krijgen, sloompie patat!

DOCHTER 2 Hoe dan.

Dochter 1 haalt een fles drank tevoorschijn.

DOCHTER 2 Dat meen je niet.

DOCHTER 1 Moet jij eens opletten. *roept* Pa? *Lot verschijnt. De dochters laten hem drinken. Nemen zelf ook een slok. Lot is dronken.*

De dochters doen wat er gedaan moet worden.

DOCHTER 1 Dat is nou een maand of acht geleden.

DOCHTER 2 We moeten nog namen verzinnen.

DOCHTER 1 Ik dacht Rémy.

DOCHTER 2 Martin.

DOCHTER 1 Joseph.

DOCHTER 2 Guy.

DOCHTER 1 Sam.

DOCHTER 2 Buca.

II ISAAK

Abraham en Sara in bed

SARA We kunnen het nog.

ABRAHAM Met een beetje geduld.

SARA Wie had dat gedacht.

ABRAHAM Isaak zal hij heten. 'Hij lacht'.

SARA Wacht nou eerst maar af.

ABRAHAM God doet zijn woord gestand. Er is niets onvervuld gebleven van wat beloofd was.

SARA Hoe kom je daar nou bij? Je nakomelingen zijn niet talrijk, ik ben niet zwanger, nog geen zandkorrel in dit beloofde land is van ons. Sodom is vernietigd. Dat klopt.

ABRAHAM Je mag zo niet praten.

SARA Ik zie wat ik zie. Denk jij nooit: waren we maar in Charan gebleven?

ABRAHAM Nooit. Ik was een vreemdeling in Charan.

SARA Ik ben hier net zo goed een vreemdeling. Jij ook.

ABRAHAM Op een dag zullen de kleinkinderen van onze achterkleinkinderen hier thuis zijn. Dat weet ik zeker. Ze zullen huizen bouwen, nederzettingen stichten, een muur om hun gebied zetten. Dan zullen de anderen de vreemdelingen zijn.

SARA Ik weet het niet.

ABRAHAM Waar geen geloof is, kan God niet zijn.

JAKOB Rotsvast is het geloof van mijn grootvader. Hij slaapt elke nacht met mijn grootmoeder. Er gaan zeven maanden voorbij.

SARA Vind je mij dikker?

ABRAHAM Ja, nee, misschien een beetje, ik weet het niet zo goed. Denk je dat het zover is?

SARA Ik voel soms iets. Eventjes. Een kieteling, licht als een veertje.

JAKOB Het eerste levensteken van mijn vader Isaak. Vijf maanden later wordt hij geboren.

SARA Dat ik op mijn oude dag nog een kind aan de borst heb! Dat Abraham met z'n honderd jaar nog een keer vader wordt! Je bent een geschenk uit de hemel, kleintje.

HAGAR God is groot! Ismaël, kom je halfbroertje eens begroeten.

ISMAËL Ben ik blij dat jij mijn moeder bent. Anders had ik ook zure melk moeten drinken.

SARA Jaag ze weg, Abraham, jaag ze eindelijk weg. Met hun giftige Egyptische tongen, voor mijn kind zijn erfenis met die bastaard moet delen.

ABRAHAM Die bastaard is mijn zoon.

LEZER Dat hij tot Abraham zeide: 'Laat het niet kwaad zijn in uw ogen; doe zoals Sara tot u zal zeggen, want alleen Isaaks zonen zullen uw kleinkinderen zijn.'

ABRAHAM Ik wou hem volwassen zien worden.

LEZER Dat hij hen moest laten gaan.

ABRAHAM Ik wou zijn kinderen zien.

LEZER Dat hij Abraham geruustelde hem vertellende hoe het zijn eerstgeborene zou

vergaan. 'Ismaël zal boogschutter worden in de woestijn van Paran en huwen met een Egyptische bruid die zijn moeder voor hem kiest.

Twaalf zonen zal hij hebben, alle twaalf zullen vorsten zijn. Een groot volk komt uit hem voort.'

SARA Ga heen! Weg, weg, weg!

Exeunt Hagar en Ismaël

ABRAHAM Mijn hart breekt.

SARA Mijn hart juicht. Ik heb eindelijk mijn huis terug.

tegen God Vreugde en geluk geeft u mij. Terwijl ik toch getwijfeld en gewanhoopt heb.

tegen Abraham Kom bij je zoon.

ABRAHAM Mijn troost, warmte van mijn oude dag. Als ik hem zie, zijn al mijn zorgen op slag verdwenen.

Hij lacht zijn tandeloze lach, hij trapt met zijn dikke blote beentjes in het rond, hij pakt mijn neus – met zijn akelig scherpe nageltjes – en ik denk niet meer aan de ziekte die onder de schapen woedt, aan de waterputten die worden gesaboteerd door boze Filistijnen, aan het geharrewar met Abimelech.

Hij groeit als kool. Al gauw rent hij tussen het vee door, hij speelt met de geitjes, hij ligt languit op een schapenrug. Zijn moeder leert hem liedjes uit Charan.

Zodra hij begint te praten, kletst hij me de oren van het hoofd. Ik speel met hem onder de bomen. Hij leert de vogelsoorten, de planten en kruiden, de wilde dieren kennen.

Hij melkt zijn eerste geit en al gauw daarna een koe. Als hij groter is maken we een vlieger en

leer ik hem vliegeren in de avondzon.

Ik vertel hem de verhalen van vroeger, zoals mijn vader ze mij verteld heeft. Ik leer hem hoe hij zich tot God kan wenden. Hoe hij een lam moet slachten en een offer bereiden.

Samen met Eliëzer, mijn dienaar uit Damascus, maken we een reis door heel Kanaän.

Zijn gezicht als hij voor het eerst de zee ziet!

ELIËZER En als we van een Filistijnse visser sardines te eten krijgen.

ABRAHAM Hou je een oogje in het zeil, als Sara en ik er niet meer zijn.

ELIËZER Isaak is als een eigen zoon.

ABRAHAM Onderweg vertel ik Isaak mijn verhaal. Van de tocht uit Charan, van mijn visioenen en het verbond met God, van de ruimhartigheid van zijn moeder, de vernietiging van Sodom, zijn eigen wonderbaarlijke geboorte. Denk eraan, zeg ik, vertel alles later aan je eigen kinderen. Wij zijn onze verhalen. Als wij, het uitverkoren volk, onze verhalen vergeten, blijft er niets van ons over.

JAKOB Mijn vader heeft ons alles verteld, zoals mijn grootvader hem had gezegd. Hij praatte heel zacht. Je moest dichtbij hem zitten om hem te verstaan. Geen detail van Sodoms vernietiging overgeslagen. Het gekerm na de eerste besnijdenis laten horen, met zijn zachte stem. De rondingen van Hagar beschreven. Maar één verhaal heb ik niet van hem. Het begint natuurlijk weer met een visioen.

12 OFFER

LEZER Dat God Abraham zocht en hem riep:
'Abraham!'

ABRAHAM Ja, heer, wat is er?

LEZER 'Neem uw zoon, uw enige, dien gij
liefhebt, Isaak, en geef hem mij.'

ABRAHAM Mijn zoon is de uwe. Zijn geloof is
onwrikbaar. Hij buigt zijn hoofd, hij legt zijn
hart en ziel aan uw voeten. Geen gedachte,
geen spel, geen lied leidt hem af als hij zich tot
u richt. Het is een ernstig kind. Hij weet wat
God is.

LEZER Dat hij zeide: 'Nee. U verstaat mij niet.
Ik wil zijn aandacht niet. Ik wil hem zelf.'

ABRAHAM U kunt gerust zijn: u hebt hem,
zoals u mij hebt. Ik heb hem besneden toen hij
een week oud was. Iedereen in mijn huis is u
toegewijd.

LEZER 'Ga naar Salem, naar de berg Moria, en
offer hem daar tot brandoffer, gelijk u met een
lam zou doen.'

ABRAHAM Breng me het scherpste mes van het
hardste staal, dat ik er het zachtste vlees mee
snijd.

ELIËZER *tegen Jakob* Wist ik veel? Wie denkt er
nou aan zoiets? Dat verzin je toch niet. Hij
zegt tegen me:

ABRAHAM Zadel een ezel, zorg voor proviand
en vuur.

ELIËZER Gebeurt wel vaker.

SARA Neem je Isaak alweer mee op reis?

ABRAHAM Ik kom terug.

SARA Ik ga mee.

ABRAHAM Nee.

SARA Waarom niet?

ABRAHAM Het is te zwaar voor je.

SARA Als Isaak het kan, kan ik het ook.

ABRAHAM Ik wil het niet hebben. Ik ga met
Eliëzer en Isaak.

ELIËZER In alle vroegte gaan we de volgende
ochtend op pad. Isaak, je vader, slaapdronken
op de ezel. Onderweg hakken we brandhout.
Abraham is zwijgzaam. Bij onze vorige reis
had hij het over de plekken waar hij heen
wilde, wat hij daarvan wist, of hij er iemand
kende, hoe lang hij wilde blijven, wat hij er
vandaan mee wilde nemen. Nu weet ik alleen
dat we naar Salem gaan.

ABRAHAM Kijk, in de verte, dat is de berg
Moria. Blijf hier met de ezel. Isaak en ik gaan
met z'n tweeën verder.

ELIËZER Hij geeft Isaak het brandhout te
dragen. Zelf neemt hij het vuur en het mes.
'Papa,' zegt het jongetje.

ABRAHAM Ja, zoon?

ELIËZER 'Papa, we hebben hout, vuur en het
mes, maar we zijn het lam vergeten!'

ABRAHAM God zorgt zelf voor een offerdier.

ELIËZER Dat is onzin. Als God er zelf voor
zorgt, wat is dan het offer?

Op dat moment krijg ik het door. Mijn keel wordt droog. Als je grootvader een eind weg is met het kind, zet ik de ezel vast en ga achter hen aan.

ABRAHAM Het is stil. Alleen onze stappen, onze adem. Ik heb het koud, ik ben misselijk, ik moet poepen. Ik loop door. Ik denk aan de man met het jongetje boven z'n hoofd in Sodom. Net zo oud als Isaak. Net zo stil. Als hij maar niks merkt. Hij moet zo lang mogelijk niks weten. Zijn hals is zacht, als bij een lam. Als ik maar niet aarzel. Een schaap lukt soms niet in één keer, een lam altijd. God zal hem omhelzen, dat kan niet anders. Ik moet hem vastbinden. Dan weet hij het. Wat zeg ik?

Mijn zoon, mijn zoon, mijn prachtige kind! Je armen om me heen als je op me af bent komen rennen. Wandelen met je kleverige handje in de mijne. Het boogje van je wimpers op je wangen als je ligt te slapen. Hoe je 'papa, papa, papa' zegt omdat je zoveel te vertellen hebt. Je adem in mijn oor als je me een geheim influistert – nee, nee, nee, niet die kant op, geen tranen.

Ik kan terug.

Niemand zal het weten. Een verhaal dat niet verteld zal worden.

Maar als ik het doe – hoe moet dat verteld worden?

Hoe kom ik weer thuis? Alleen?

Niet aan denken. God zal me ter zijde staan.

Ik kan niet terug.

Ik moet de man blijven die ik ben. De vader van een volk. Ik moet de last dragen. Desnoods verpletterd worden.

God is te groot voor mij.

Had mij geen zoon gegeven. Mijn eigen kind slachten, mijn vlees en bloed, zijn kracht zien wegstromen onder mijn hand! Wat voor leven rest mij daarna? Laat me sterven. Laat me in het donker van krankzinnigheid ten onder gaan.

ELIËZER Ze zijn op de top aangekomen en bouwen met keien een altaar. Ze leggen het brandhout erop. Ineens zegt Isaak: 'Ik ben het, hè, papa?'

ABRAHAM God heeft het me gevraagd.

ELIËZER 'Ik heb mama geen kus gegeven.'

ABRAHAM Niet bang zijn.

ELIËZER Hij bindt het jongetje vast, tilt hem op de brandstapel. Ik zou iets moeten doen. Ik kan het niet. Ik durf het niet. Je grootvader kust zijn zoon met het mes al in zijn hand. En dan – hij stopt.

LEZER Dat zijn God tot hem sprak: 'Strek uw hand niet uit naar de jongen, doe hem niets, want nu weet ik, dat u mij uw zoon, uw enige, niet hebt onthouden.'

ELIËZER Even verderop zat een ram met zijn hoorns verstrikt in de struiken.

JAKOB Wat is dat voor God, die mensen hun kinderen afpakt.

En ze hebben er nooit meer over gesproken, wedden?

ELIËZER Klopt.

JAKOB Nu snap ik de schaduw die altijd over mijn vader ligt.

ELIËZER Zo was je grootvader. Zo zwaar woog het geloof. Het gaf hem zijn plaats tussen de mensen en in de kosmos. En niet alleen hem, maar ook zijn nakomelingen, talrijk als de sterren aan de hemel.

JAKOB En mijn grootmoeder?

ELIËZER We hebben het haar niet verteld.

JAKOB Maar kort daarna stierf ze.

ELIËZER Nee, hoor. Jaren later pas. Je vader was al een man toen ze overleed. Hij ging met ons mee naar de stad om een graf te kopen.

I 3 HAGARS RAZERNIJ

HAGAR Vuile, vieze Syriër met je valse verhalen. Alles heb ik te verduren gehad: honger, dorst, slavernij. Met mijn jongen heb ik gedwaald door de woestijn, alleen, met niemand dan Allah om mij bij te staan, uitgeput waren we en zonder water. Alles heb ik gedragen omdat ik wist dat mijn kind de vader zou zijn van alle volkeren die zich achter de Profeet, vrede zij met hem, hebben geschaard, omdat ik wist dat mijn kind de vader is van allen die Allah dienen, omdat ik wist dat het rijk van mijn nazaten zo uitgestrekt zou zijn dat de zon er nooit ondergaat.

Alles heb ik verdragen. Dat jullie mijn naam niet eens hebben leren zeggen. Hadjar heet ik, Hadjar, zo heb ik altijd geheten, maar jullie zijn te lui en te arrogant om je tong te krullen rond mijn naam. Zoals jullie mijn naam mishandelen, zo hebben jullie mij mishandeld, als stuk vuil weggefrommeld in de stoffige naden van jullie boek, tussen broodkruiden en hoofdruis. Ik heb alles verdragen.

Maar niet verdraag ik deze diefstal, deze smerige roof! Het verhaal van mijn zoon wegkrassen, zijn moed, zijn standvastigheid, zijn geloof uit de geschiedenis wissen, ik zal het niet laten gebeuren.

Dit is hoe het ging:

Allah verscheen Ibrahim, mijn man, in een droom om hem te herinneren aan zijn belofte. De belofte dat hij alles, zelfs zijn zoon aan Allah zou geven.

Ibrahim gaat met Ismaël op weg. Halverwege rusten ze uit in de schaduw van een palmbosje. Ismaël hoort zijn vader uit. Ibrahim vertelt hem het doel van de reis.

Mijn dappere zoon, mijn sterke kind, mijn leeuw, dit zegt hij:

‘Als dat de wil is van Allah, papa, dan zal ik met een blij hart gehoorzamen. God is groot, ik ben in zijn hand.’

Mijn man, hij huilde. Mijn kind was blij. Zijn geloof is krachtig, hij vermorzelt jullie allemaal onder het gewicht ervan, leugenachtige slappelingen. Hij vermorzelt jullie allemaal.

Bismillah.

I4 KOOP VAN EEN GRAF

Abraham, Eliëzer en Isaak, Hethieten

ABRAHAM Heren, ik wil mijn vrouw, de moeder van mijn zoon, begraven in een eigen graf.

Omdat ik als vreemdeling in dit land verblijf, richt ik me tot u.

HETHIET Ik weet zeker dat ik namens iedereen hier spreek als ik zeg dat we u graag een plaats afstaan in een van onze graven. Een vorst met uw status geven we graag dezelfde rechten als onze eigen mensen. Kiest u het beste uit en leg er uw vrouw te ruste.

ABRAHAM Als u er zo over denkt, wilt u dan Efron vragen mij zijn akker te verkopen waarop de grot van Machpela ligt, dan kan ik mijn vrouw daar begraven.

EFRON Ik ben Efron. Ik geef je de grond en de grot, laat iedereen hier er getuige van zijn. We maken er geen woorden meer aan vuil, begraaf je vrouw zoals je wenst.

ABRAHAM Dank voor uw royale gebaar, maar ik wil u graag betalen.

EFRON Laat toch zitten, wat heeft zo'n stukje land te betekenen voor een man als jij of ik? Jouw rijkdom doet niet onder voor de mijne, wat merken wij van een paar honderd sjekel meer of minder?

ABRAHAM Ik bid u, noem mij een prijs, dat ik mij met u in het reine voel wanneer ik de akker de mijne noem.

EFRON Als je erop staat. Pak 'm beet meer dan vierhonderd sjekel is het niet waard.

ABRAHAM Vierhonderd sjekel zal het zijn.

Isaak betaalt Efron.

ABRAHAM U hebt het gezien. Wij mogen ons eigenaar noemen van de akker in Machpela, in de buurt van Mamre, vlakbij Hebron, met de grot en met alle bomen erop, die voorheen van Efron was.

Sara bezit een stukje van het beloofde land.

Het is een begin.

ISAAC Hou toch op. Ze dulden je aanwezigheid omdat je rijk en machtig bent. Misschien hebben ze je nog nodig op een dag. Maar intussen zie je ze denken: wat doen ze hier, die gelukzoekers? Ons land leegvreten, ons water opmaken, onze goden verachten. We horen hier niet. Wij zullen hier altijd vreemdelingen zijn.

ABRAHAM Dit land heeft God voor ons bestemd. Het volk waarvan jij de stamhouder bent zal hier zijn huis vinden. Dit is ons land.

ISAAC Waar je moeder woont, daar ben je thuis. Maar mijn moeder is er niet meer.

I 5 EEN VROUW UIT CHARAN

ABRAHAM Hij moet een vrouw. Van ons eigen bloed. Hij moet een vrouw uit Charan, liefst een meisje uit het huis van mijn broer.

Jij moet haar halen.

ELIËZER Waarom zou u niet hier een bruid voor hem zoeken?

ABRAHAM Zo'n Hethitische? Heb je wel eens gezien hoe die lopen? Nee, hij moet een meisje van bij ons. Ik ben te oud om de reis te maken, anders zou ik met je meegaan om te kiezen.

ELIËZER Ze zullen niet zomaar een meisje aan mij meegeven.

ABRAHAM Je zegt dat ik je heb gestuurd, ik geef je geschenken mee en de gouden ring en armbanden die mijn moeder nog gedragen heeft.

ELIËZER Als ze niet mee wil, moet ik hem dan naar haar toe brengen?

ABRAHAM Nee! Dit is ons land. Of hij zich er thuisvoelt of niet.

ELIËZER Ik hoop dat ik het goede meisje vind.

ABRAHAM God zal je haar wijzen.

ELIËZER Veertig dagen ben ik onderweg naar Charan. Ik ben hier nooit geweest. Bij ons in Damascus hoorde je wel eens verhalen over de mensen van deze streek. Ruig land, ruig volk. Zie je het voor je: zo'n Turk met een bloedmooie dochter. En dan kom ik en zeg: 'Kan ik dat grietje kopen?'

IEMAND Geen Turk – een Koerd.

ELIËZER Nog erger.

‘God zal haar wijzen.’ Jaja. Het is zijn God, niet de mijne. Voor die God is mijn lul besneden – ik kon kiezen: m’n werk of m’n voorhuid – maar daarmee ben ik niet ineens bekeerd. Dus waarom zou die God mij iets wijzen?

God van Abraham, laten we dit afspreken: als ik bij deze waterput een meisje vind dat mij te drinken wil geven, dan moet u haar laten zeggen: ‘Zal ik ook water voor je kamelen halen?’ Dan weet ik dat ik haar moet hebben.
tegen Rebekka Heb jij een beetje water voor mij?

Rebekka geeft hem te drinken.

REBEKKA Zal ik ook water voor je kamelen halen?

ELIËZER Ze is de dochter van de zoon van Abrahams broer. Ik geef haar de ring en de armbanden, ik word onthaald bij haar familie en de volgende dag reist zij met me mee terug naar Kanaän.

REBEKKA *ziet Isaak* Is dat hem?

ELIËZER Dat is hem.

Rebekka gaat naar Isaak en zoent hem.

Abraham kijkt toe.

ABRAHAM Ik ben klaar. Ik blaas mijn laatste adem uit. Mijn zonen Ismaël en Isaak leggen mij in het graf naast Sara, in de grot van Machpela op de akker die ik van Efron kocht ten overstaan van de hele stad. Het is gegaan

zoals voorzegd: mijn eigen vlees en bloed gedenkt mijn naam en erft wat ik bezit. In vrede word ik met mijn voorouders verenigd.

III
EEN MENS

O PROLOOG 2

JAKOB Het is buiten donker aan het worden/
donker geworden. De zee ruist, het weer is
[actuele weertypering]. Het is nieuwe maan.¹
Daar staat Cassiopeia boven de horizon, in het
noorden de Grote Beer, en Orion in het
zuiden.
Nu begint mijn verhaal, de lotgevallen van
Jakob.

¹ Daglicht/donkerte, weersituatie en maanfase aanpassen
aan de actualiteit van het moment.

I REBEKKA EN HAAR ZOONS

JAKOB Mijn moeder, Rebekka, de importbruid.
Mooi als de dag, sterk als de zwarte wind en
slim als een vosje. Net zo handig met naald en
draad als met een Kalasnikov. Het duurt een
poosje voor ze zwanger wordt.

Isaak legt een lam voor het tentje.

JAKOB Het kost een paar lammetjes. Maar dan
is het ook goed raak.

Esau en Jakob vechten.

REBEKKA *zwanger* Aah! God, ik hou het niet
uit! Ik sterf liever dan dat ik dit nog een dag
moet verdragen.

LEZER Dat God tegen haar zeide: 'Twee jongens,
twee volken zijn in uw buik, twee die
elkander afstoten; en het ene volk zal sterker
zijn dan het andere volk; en de meerdere zal
den mindere dienen.'

JONGE JAKOB *tegen Esau* Zultkop.

ESAU Kakkerlak. Het kan me niks schelen.

Ik ben de grootste. Ik ben sterker als hem.

Moederskindje. Hij is haar lieveling.

Ik hoor bij me vader. Ik krijg later alles.

Omdat ik de oudste ben. Dan kan ie opdonde-
ren als ie niet doet wat ik zeg. Wie het eerst is,
is de baas.

JONGE JAKOB Esau is niet zo snugger. Hij is
groot, maar niet slim. Hij groeide zo hard, er
was niks meer over om z'n hoofd mee te
vullen. Hij gaat voor dag en dauw op jacht.

Daar is ie goed in. Komt ie terug met een
steenbok. Maakt hij mijn vader helemaal
gelukkig mee. Smaakt trouwens net als geit.

ESAU Jij moet niet zo bijdehand doen.

JONGE JAKOB Ik doe niet bijdehand, ik ben
alleen slimmer dan jij.

ESAU Wie zegt dat?

JONGE JAKOB Ik.

ESAU En dat zal jij weten?

JONGE JAKOB Ja, dat weet ik.

ESAU Je weet toch mijn gedachten niet.

JONGE JAKOB Nee, die weet ik niet –
ESAU Nou dan.

JONGE JAKOB – want die zijn er niet.

JAKOB Ik vroeg er ook om. Ik kon het niet
laten.

ESAU Ben jij beter als mij?

JONGE JAKOB Au! Dat zeg ik niet.

ESAU Nee, nou heb je niet zoveel praatjes meer.

JONGE JAKOB Jij bent de beste, want jij bent de
sterkste.

ESAU Dus wat zeg je dan?

JONGE JAKOB Genade.

Esau laat hem los.

JONGE JAKOB Als we een eenling waren,
zouden we onverslaanbaar zijn. Nu moeten we
altijd voor elkaar uitkijken.

ESAU Nou, niet zo raar doen, hoor. Je bent een
kakkerlak, maar wel me kleine broertje.

Je hoeft voor mij niet uit te kijken, want ik
hou toch van je.

JONGE JAKOB Ik ook van jou, zultkop.

REBEKKA Luister naar je moeder! Je laat je niet koeioneren, hoor je!

Overall zijn mensen die groter en sterker zijn, of ze zijn met meer, of ze waren er het eerst, maar dat wil niet zeggen dat ze meer rechten hebben dan jij. Of gelijk hebben. Jij bent slim. Ze zullen je vaak niet snappen. Daar moet je maling aan hebben, zelfs al ben je dan alleen. Zij zijn de steenkolen, jij bent de diamant. Heb je me begrepen?

JONGE JAKOB Ja.

REBEKKA Goed zo. Zorg voor jezelf. Alles wat je van God gekregen hebt, heb je gekregen om te gebruiken.

2 EERSTGEBOORTERECHT

JONGE JAKOB Wat moet je?

ESAU Eten. Ik sterf van de honger, geef me wat van die rode zool van je.

JONGE JAKOB Wat krijg ik ervoor?

ESAU Een klap voor je kop.

JONGE JAKOB Donder op. Serieus: wat krijg ik ervoor?

ESAU Wat je maar wilt.

JONGE JAKOB Je eerstgeboorterecht?

ESAU Mij best.

JONGE JAKOB Wacht effe. Kom er even bij. Esau wil iets ruilen voor een bord van mijn linzen.

Anderen komen, niet Isaak.

JONGE JAKOB Zweer het!

ESAU Wat?

JONGE JAKOB Dat ik je eerstgeboorterecht krijg als ik je van mijn eten geef.

IEMAND Ben je gek? Niet doen, man.

IEMAND Dat moet ie toch zelf weten?

IEMAND Hij weet dat helemaal niet.

IEMAND Hij weet maar één ding tegelijk, daarom is hij ook zo'n goeie jager.

IEMAND Esau, doe het niet.

JONGE JAKOB Dan ook geen linzen.

IEMAND Jakob, je bent een klerelijer.

JONGE JAKOB Waarom? Een deal is een deal.

IEMAND Esau, luister niet naar Jakob.

IEMAND Laat zitten die linzen, kom met ons mee.

ESAU Waar bemoeit iedereen zich mee? Ik ben geen kleuter.

IEMAND Als je je eerstgeboorterecht weggeeft, krijgt Jakob later alles.

ESAU IK MOET ETEN!

IEMAND Dat kan straks ook.

IEMAND Dat kan nog heel vaak, maar je eerstgeboorterecht krijg je nooit meer terug.

ESAU Waarom doet iedereen altijd net of ik helemaal debiel ben? Met dat betweterige hulpverlenerstoontje. Opzouten!

Geef me die linzen, broertje.

JONGE JAKOB En ik krijg je eerstgeboorterecht?

ESAU Ja.

JONGE JAKOB Zweer het.

ESAU Ik zweer het.

JONGE JAKOB Eet smakelijk.

ESAU Dankjewel.

Esau eet.

JAKOB In de jaren daarna wordt mijn eerstgeboorterecht alleen maar meer waard. Zoals Abraham gezegend werd met macht en rijkdom, zo wordt ook mijn vader steeds welvarender en machtiger. Hij wekt afgunst en woede bij de plaatselijke bevolking. De waterputten, die Abraham nog heeft laten graven en die mijn vader in gebruik heeft, worden volgestort met zand. We zijn op onze hoede. 's Nachts laat mijn vader wachtlopen rond onze tenten en bij het vee.

3 VERJAAGD

Overleg bij de Filistijnse koning Abimelech, tussen Abimelech zelf, zijn legeroverste Pichol en zijn vertrouweling Achuzzat.

ACHUZZAT Ze zijn met te veel.

PICHOL Niet voor mijn troepen. We jagen ze zonder probleem de zee in als het moet.

ABIMELECH Nee.

ACHUZZAT Je moet iets doen. Isaak overvleugelt je allang, in macht en rijkdom, in je eigen land nota bene. Wat hij zaait komt honderdvoudig op. Zijn kuddes grazen alles kaal, onze herders moeten steeds verder trekken om nog weidegrond te vinden.

PICHOL Maak er een eind aan! Waarom niet?

ABIMELECH Nee.

PICHOL Vechten kunnen ze niet. De voorspoed maakt ze vadsig.

ACHUZZAT Daar zou ik niet zo zeker van zijn.

PICHOL Ze gaan niet op onze provocaties in.

We gooien hun waterputten dicht, hij laat ze gewoon weer opengraven.

ACHUZZAT Dat is omdat ze ervan houden de verongelijkte partij zijn. Ze koesteren zich in het onrecht dat hun wordt aangedaan. Het verleent ze glans. Uitverkoren en vertrappt tegelijk, dat is hun favoriete status. Calimero-complex. Let maar eens op die verhalen van ze. Hoeveel kleine broertjes daarin voorkomen die gepest worden maar ten slotte de beste blijken.

PICHOL Laten we er voor eens en altijd een eind aan maken.

ABIMELECH Nee.

PICHOL Maar zeg dan toch waarom niet!

ABIMELECH Die God van hen –

PICHOL Dat meen je niet! De grote Abimelech, koning van de Filistijnen, buigt het hoofd voor een vreemde god?

ACHUZZAT We gaan toch niet een staat in de staat tolereren omdat jij bang bent voor een god die op geen enkele manier met ons land verbonden is? Waar woont hij, die god van ze? Heeft hij een tempel op jouw grond? Heeft hij zich gemanifesteerd op jouw stranden, in jouw woestijn of in de lucht boven jouw hoofd? Nee. Die god van ze is een opvouwbare god. Hij past in een koffer, tussen het ondergoed. Daar hoeft je geen gedachte aan te wijden.

ABIMELECH Je bent niet goed geïnformeerd of je hebt het niet begrepen, Achuzzat. Hun God is zo groot dat geen naam hem recht kan doen. Hij hoeft nergens te wonen, want hij is overal. Al wat is, is van zijn makelij. Hij manifesteert zich zowel in het nachtelijk uitspannel met zijn miljoenen sterren als in de harteklop van het kind dat naar die hemel opkijkt. Hij is de bijtende zandstorm die tegen de tenten beukt én de strelende hand op de huid van een geliefde. Hij is het lam en de leeuw, de zon en de maan, de berg en de zee. Hij is. Meer heeft hij niet nodig.

PICHOL Zo.

ACHUZZAT Dus?

ABIMELECH Een diplomatieke missie.

Isaak, Esau en Jakob ontvangen Abimelech, Pichol en Achuzzat.

ABIMELECH U bent een gezegend man, Isaak.

God staat u ter zijde bij alles wat u onderneemt. Wij achten u zeer hoog.

ISAAK Dank. Die achting is wederzijds, mijn zonen en ik zullen u graag in uw wensen tegemoetkomen, als dat in ons vermogen ligt. Wat brengt u hier?

ABIMELECH Uw huis is welvarend, uw volk is talrijk, uitgebreid zijn uw kudden, u bent een machtig stamhoofd. Ik schiet tekort wanneer ik mijn respect voor u tracht uit te drukken. Uw zonen zijn flink en intelligent, ze zullen, zo dat al mogelijk is, hun vader in macht en waardigheid overtreffen. Ook hun wil ik mijn achting, de achting van mijn volk betuigen. Alle Filistijnen hebben u hoog, wij verwelkomen uw voorspoed.

ISAAK Waarom worden mijn waterputten dan voortdurend gesaboteerd?

ABIMELECH Wat zegt u? Dat hoor ik voor het eerst. Waarom bent u niet naar mij toegekomen?

ISAAK Het is niet mijn gewoonte me afhankelijk te maken van andermans goedgunstigheid.

PICHOL Maar u vestigt zich wel zonder bedenkingen op andermans land, begraast andermans weidegronden, bulldozert andermans olijfgaarden om. Met welk recht, vraag ik u.

ACHUZZAT U stelt onze goedgunstigheid stelselmatig op de proef, vanaf het moment dat u ons land binnendrong.

PICHOL Als het niet uit goedgunstigheid was,
hadden we u al lang vernietigd.

*Esau dreigt erop te gaan slaan. Jakob maant
hem tot rust.*

JONGE JAKOB De enige reden dat u ons niet
aanvalt is, dat wij een bondgenoot hebben die
vele malen sterker is dan alles wat u op de
been kunt brengen.

ESAU Wij zijn sterker. Beter getraind. Beter
georganiseerd. Beter materieel.

PICHOL Het is ons land.

ABIMELECH Genoeg! Wij zijn in vrede geko-
men, ik zou graag in vrede weer weggaan.

ISAAK Zeg wat u van ons verlangt.

ABIMELECH Wij zijn als land en als volk niet in
staat u allen – met uw bezittingen, het vee, de
slaven, de mensen – te herbergen op een wijze
die passend is en overeenstemt met de eerbied
die wij u toedragen.

ISAAK Je wilt ons weg hebben.

ESAU Schijt.

JONGE JAKOB Geen denken aan.

ABIMELECH Uw vader heeft zich voorheen ook
op andere plekken in Kanaän gevestigd, hij was
daar niet minder succesvol dan u hier bent.

JONGE JAKOB Vader, je laat je niet wegsturen,
dit is ons land net zo goed.

ISAAK God heeft me hierheen geleid, maar hij
heeft me geen opdracht gegeven een oorlog te
voeren.

ESAU We winnen met gemak.

ISAAK Ik ga niet vechten. Iedereen zou er
slechter van worden.

JONGE JAKOB Dus wijk je maar. Offer je onze
belangen op aan de lieve vrede. Laad je het
onrecht op je schouders alsof het een ge-
schenk, een pronkgewaad is. Vraag er op z'n
minst iets voor terug.

ISAAK Zoals?

JONGE JAKOB Een niet-aanvalspact. Een
bondgenootschap. Een grensverdrag.

ISAAK *tegen Abimelech* Wij nemen uw verzoek
in overweging, als u bereid bent te zweren dat
wij nu en in de toekomst bij Berseba in vrede
kunnen leven, in u een bondgenoot kunnen
zien en onze waterputten ongemoeid blijven.

ABIMELECH Dat zweer ik.

ACHUZZAT Ga heen.

PICHOL Weg, weg, weg.

4 DE VADERLIJKE ZEGEN

REBEKKA Dus breken we op en trekken naar Berseba, mijn man en ik met onze zoons, met de kudde, de runderen, de schapen, de geiten, de slaven en slavinnen, met iedereen die bij ons hoort. Het is geen lange reis, maar mijn man is bij aankomst uitgeput. Ik laat zo gauw mogelijk zijn tent en zijn bed klaarmaken, zodat hij kan rusten. Die nacht verschijnt God aan hem en de dagen daarop is hij bezig een altaar op te richten. Hij klaagt dat zijn ogen hem in de steek laten.

Rebekka blijft onopgemerkt toekijken.

ISAAK Esau!

JONGE JAKOB Esau is er niet, papa.

ISAAK Ga hem halen.

JONGE JAKOB Kan ik iets voor je doen?

ISAAK Heb ik jou geroepen? Haal Esau.

ISAAK Zat je weer bij je Hethitische bruidjes?

ESAU Ik hou van ze, papa.

ISAAK Vreemd bloed.

ESAU Zij nemen me zoals ik ben.

ISAAK Je had een vrouw van bij ons moeten trouwen.

ESAU De vrouwen van bij ons zijn slim.

ISAAK En mooi. Niet zo lomp als de meisjes van hier.

ESAU Ze zouden op me neerkijken.

ISAAK Hoe kom je daar nou bij?

ESAU Zelfs mama kijkt op me neer.

ISAAK Er zijn vrouwen genoeg die van je zouden houden.

ESAU Ik hou van Jehudit en Basemat.

ISAAK Ik had het graag anders gezien.

Jij bent me altijd nader geweest dan je broer.

Jou vertrouw ik. Je geur is me lief, ik hou van je gestalte, van je kracht. Jou wil ik mijn zegen geven voor ik doodga.

ESAU Je gaat niet dood.

ISAAK Ik ben oud, ik ben blind, het kan zomaar afgelopen zijn. Daarom: schiet nog één keer een steenbokje voor mij en maak het klaar zoals ik lekker vind. Dan kan ik je na het eten mijn zegen geven.

REBEKKA *tegen Jakob* Als jij niet doet wat ik zeg, krijgt je broer straks de vaderlijke zegen. Wat moet hij daarmee? Hij weet niet eens wat het betekent. Dus: haal twee mooie bokjes uit de kudde, dan maak ik ze klaar zoals je vader lekker vindt en dan ga jij in plaats van je broer naar hem toe.

JONGE JAKOB Daar trapt hij toch nooit in? Esau is zijn lieveling, hij kent hem door en door, zijn stem, zijn geur, zijn lichaam. Ik durf het niet. Als ik door de mand val, vervloekt hij me!

REBEKKA Wat heb je weinig vertrouwen in je moeder! Je valt niet door de mand. En áls, dan neem ik die vloek wel op me. Schiet op, anders is je broer je voor.

JAKOB Terwijl mijn moeder in haar keuken de geitenbokjes stooft, ruik ik de geuren van wildbraad uit Esaus kamp. Mijn moeder heeft aan alles gedacht. Ze geeft me kleren van mijn broer. Ze maakt de huid van de bokjes schoon en het vel van de buik bindt ze om mijn handen, zodat die net zo behaard aanvoelen als die van Esau. Esau is nog bezig, we zijn op tijd klaar.

JONGE JAKOB Pa?

ISAAK Wie is daar?

JONGE JAKOB Ik ben het Esau, je eerstgeborene, met het wildbraad waar je om vroeg.

ISAAK Dat is snel!

JONGE JAKOB Met Gods hulp schoot ik meteen raak.

ISAAK Je klinkt anders, kom eens hier?

Hij bevoelt Jakob.

Jullie stemmen zijn op elkaar gaan lijken.

JONGE JAKOB Eet, papa, zodat je kracht hebt om mij je zegen te geven.

ISAAK We hebben geen haast. Geef me eerst eens een kus.

Je ruikt als Esau.

JONGE JAKOB Dat zou wat zijn, als ik niet naar mij zou ruiken.

ISAAK Geef me wat van je wildbraad.

JONGE JAKOB Een mooi, mals, jong steenbokje was het.

ISAAK Ik proef het.

Kniel, zoon.

Jou zegen ik, mijn jongen,

opdat je je verweren kunt tegen ieder die slimmer is dan jij,
dat God je beware en je alle goede dingen geve,
de dauw uit de hemel en vruchtbare aarde,
een overvloed van koren en wijn.
Dat je macht moge groeien,
dat je heersen mag over je broers,
dat je moeders zonen voor je buigen.
Vervloekt wie jou vervloekt,
gezegend wie jou zegent.

ESAU Papa?

ISAAK Wie is daar?

ESAU Ik ben het, Esau, je eerstgeborene, met het wildbraad waar je om vroeg.

ISAAK Te laat! Zoon, je broer is je voor geweest! Hij heeft mij bedrogen, zodat ik hem de zegen gaf die voor jou bedoeld was.

ESAU Papa, alsjeblijft, zegen mij ook.

ISAAK Dat gaat niet, hoe graag ik het ook zou willen.

ESAU Moet hij mij dan altijd de baas zijn? Ik ben toch de oudste, waarom moet hij over mij lopen? Alsjeblijft, papa, help me, dat ik niet de rest van mijn leven zijn speelbal blijf!

ISAAK Je bestaan zal een gevecht zijn, je zult leven van je zwaard en dienstbaar zijn aan je broer.

Maar heb je je eenmaal losgerukt, dan werp je zijn juk van je nek.

ESAU Ik haat hem! Als mijn vader er niet meer is, snij ik hem zijn strot af.

REBEKKA *tegen Jakob* Je bent je leven niet zeker als je bij je broer in de buurt blijft. Vlucht naar Charan, naar mijn familie.

JONGE JAKOB Maar dan ben ik er niet om papa te begraven.

REBEKKA Je zou de avond niet halen. Moet ik mijn man en mijn zoon op één dag verliezen?

JONGE JAKOB Maar wat zeg ik tegen papa?

REBEKKA Laat mij maar.

tegen Isaak Ik ben bang dat Jakob nu ook een oogje heeft op zo'n Hethitische gans. Straks hebben we nog zo'n waggelend leeghoofd als schoondochter.

ISAAK Hij moet een meisje uit Charan.

De vrouwen van Esau zijn al erg genoeg.

REBEKKA Zullen we hem naar mijn broer Laban sturen?

ISAAK Hoe eerder, hoe beter.

REBEKKA Wat geven we hem mee?

ISAAK Wat geven we hem mee? Laat hij voor zichzelf zorgen. Hij is een dief en een oplichter. Hij komt er wel.

REBEKKA Hier.

Ze geeft Jakob de gouden ring en de armbanden die ze van Eliëzer kreeg.

JONGE JAKOB Weet je het zeker? Papa wordt razend als hij erachter komt.

REBEKKA Hij is blind. Neem ze mee voor je bruid. En als je ze eerder nodig hebt, gebruik je ze eerder. Waar is goud anders voor?

JONGE JAKOB Ik kom afscheid nemen.

ISAAK God liet zijn oog op jou rusten en wat doe jij?

JONGE JAKOB Wat hij mij gaf heb ik gebruikt.

ISAAK Je bedriegt je vader en je besteelt je broer. Je schopt Gods orde omver.

JONGE JAKOB Heeft hij niet gezegd: 'Twee jongens, twee volken die elkander afstoten; en het ene volk zal sterker zijn dan het andere volk; en de meerdere zal den mindere dienen.'

ISAAK Dacht je dat hij niet zelf zijn wegen kiezen zou? Nee, jij moet met list en bedrog God een handje helpen. Alsof hij het zelf niet af kan.

Waar houdt dat op, zoon? Waar geen geloof is, kan God niet zijn.

Wie ben jij dan nog? Wat blijft er van ons over? Wordt dan alles spel, luchthartige leugen, achteloosheid?

JONGE JAKOB Dat ik er in jouw laatste dagen niet kan zijn, dat ik er niet ben om je de laatste eer te bewijzen – dat vind ik heel erg.

ISAAK Alles heeft zijn prijs. Sommige schuld los je niet af.

God zegene je, dat hij je vele nakomelingen geve. Wij hebben elkaar niet begrepen, maar gedenk je vader af en toe. En vertel je zonen de verhalen, opdat ze weten wie ze zijn.

REBEKKA Ga heen, weg, weg, weg.

ESAU Is het waar? Is hij weg?

5 JAKOB ONDERWEG

JONGE JAKOB Ik maak de reis die Eliëzer maakte, toen hij mijn moeder voor mijn vader haalde. Ik volg mijn grootvaders spoor terug. Van Berseba over Hebron in de richting van Sichem. Ik loop. Ik ben alleen. Heb ik Gods orde omver geschopt? Of liet hij mij doen wat ik deed, volgde ik zijn plan? Ben ik in zijn hand of handel ik eigenmachtig? Is hij het dan niet die mij influistert? Ik weet het niet. Ik weet niks. Ik ben niemand. Altijd was ik iemand. Ik hoorde ergens bij. Nu loop ik naamloos en zonder bagage het duister in. Als een steentje dat is losgeraakt uit een mozaïek en door een toevallige passant opzij geschopt. Zonder de rest stelt het niks voor. Wie ben ik nog? Wat koop ik nu voor het eerstgeboorterecht? De zon gaat onder. Geen tent, geen huis, geen mens te zien. Het is te donker om verder te gaan. Grote Beer, Cassiopeia, Orion. Ik leg een steen onder mijn hoofd en ga slapen.

6 JAKOBS DROOM

Jakob ziet een ladder waar engelen opstijgen en afdalen: de Jakobs ladder.

JONGE JAKOB Een ladder tot in de hemel.
Wie zijn dat?
Wie zijn jullie? Wie ben jij?
ENGEL Dat weet je toch wel?
JONGE JAKOB Nee. *tegen een ander* Wie ben jij?
Wat doe je?
ENGEL Zie je dat niet?
JONGE JAKOB Jij, kun jij me zeggen, wie zijn jullie?
ENGEL Wat denk je zelf, Jakob?
JONGE JAKOB Je kent mijn naam.
Hij weet wie ik ben. Wie zijn het?
Er staat iemand naast me.
Ik voel het. Ik weet het zeker.
LEZER Dat tot hem de woorden kwamen:
'Ik ben het.' En dat de gestalten die heen en weer gingen zijn boodschappers waren, zo zeide hij tot Jakob.
JONGE JAKOB De God van mijn vader en grootvader, van Isaak en Abraham.
LEZER 'Die ben ik,' antwoordde hij. En dat hij voortging: 'Dit land, waarop gij ligt te slapen, zal ik aan u geven, en aan uw zaad. En uw zaad zal wezen als het stof der aarde; en in u, en in uw zaad zullen alle geslachten des aardbodems gezegend worden. En zie, ik ben met u, en ik zal u behoeden overal, waarheen

gij trekken zult, en ik zal u wederbrengen in dit land; want ik zal u niet verlaten, totdat ik zal gedaan hebben, hetgeen ik tot u gesproken heb.'

JONGE JAKOB Dus hier woont de God van mijn vader en van mijn grootvader.

Als God mij ter zijde staat tijdens mijn reis, als ik onderweg te eten heb en geen last heb van de kou, als God mij behouden bij mijn familie aan laat komen, dan zal ik in deze God geloven. Dan zal hij de God van Abraham, Isaak en van mij zijn. Vanaf nu noem ik het hier Bethel, huis van God, want mijn steen zal hem een huis worden.

Van Bethel naar Sichem, van Sichem verder door naar het noorden, Damascus, Hama, Aleppo. Dorpelingen komen naar buiten als ik langsloop. Mensen voelen aan mijn kleren.

Ze zeggen dingen die ik niet versta.

Ze brengen me water om mijn voeten te wassen, ze geven me eten, brood, een bed.

Kinderen lopen met me mee tot hun moeders hen terugroepen.

Ik ben een maand onderweg als ik bij een put een groepje herders met hun kuddes tegenkom.

7 RACHEL

JONGE JAKOB Kom ik zo in Charan?

HERDER 1 Jazeker, je bent er voor de avond nog.

HERDER 2 Groet mijn familie van me.

JONGE JAKOB Dat zal ik graag doen.

HERDER 1 Als je even geduld hebt komt er zo wel iemand die ook die kant opgaat.

HERDER 3 Wat brengt je naar Charan?

JONGE JAKOB Ik zoek Laban, de kleinzoon van Nachor, ken je hem misschien?

HERDER 1 Wat moet je met Laban?

HERDER 2 Ben je soms ook een Hebreëer?

JONGE JAKOB Hij is een oom, de broer van mijn moeder. En de neef van mijn vader.

HERDER 1 Ik zou toch maar op m'n tellen passen.

JONGE JAKOB Gaat het hem niet goed?

HERDER 2 Hem gaat het uitstekend.

HERDER 3 Daar zorgt hij wel voor.

HERDER 1 Laban is een linkmiegel en een leperik, maar dat zijn alle Hebreërs, dus misschien dat jij hem aan kan.

HERDER 2 Kijk, dat is zijn dochter.

RACHEL Zijn jullie tongen net zo lam als de rest nu er een vreemde bij is?

HERDER 3 Lieflijk als altijd.

HERDER 1 Familie van je.

RACHEL Wie zegt dat?

JONGE JAKOB Jakob, zoon van Isaak en Rebekka, de zus van je vader Laban.

Wat ben je mooi, wat ben je bekoorlijk,²
liefde en verrukking, dat ben jij.
Je ogen zijn duiven,
door je sluier heen.

Je haar golft als een kudde geiten
die afdaalt van de bergen.

Je tanden zijn als witte schapen:
klaar voor de scheerder
komen ze twee aan twee uit het water,
er ontbreekt er niet een.

Als een koord van karmozijn zijn je lippen,
je mond is betoverend.

Als het rood van een granaatappel
fonkelt je lach,
door je sluier heen.

RACHEL De liefdesappels geuren al.

Boven onze poorten hangt een keur van
vruchten,
vers geplukte, goed gedroogde.

Mijn lief, ik heb ze bewaard voor jou.

HERDER 1 Sodeju!

HERDER 2 Doe je jaren je best...

HERDER 3 Eigen bloed kom je niet tussen.

Herders exeunt. Een oud wijfje komt op.

Jakob en Rachel merken haar niet op.

JONGE JAKOB Zusje, bruid van mij,

je brengt me in vervoering,
je brengt me in verrukking
met maar één blik van je ogen,
met één flonker van je ketting.
Zusje, bruid,

een besloten hof ben jij,
een gesloten tuin, een verzegelde bron.
Aan jou ontspruit een boomgaard vol granaat-
appels,
met een overvloed aan vruchten,
Je bent een bron omringd door tuinen,
een put met helder water,
een bergbeek van de Libanon.

RACHEL Ontwaak, noordenwind! Kom,
zuidenwind!

Waaï door mijn hof,

laat zijn balsems geuren.

Mijn lief moet in zijn hof komen,
laat hij daar zijn zoete vruchten proeven.

JONGE JAKOB Ik moet naar je vader.

DEBORAH Jij moet een zoon van Rebekka zijn.

JONGE JAKOB Dat klopt.

DEBORAH Kindje, twee druppels water!

En je moedertje, heb je haar meegebracht?

JONGE JAKOB Ik ben alleen.

DEBORAH Ach jonkie, wat spijt me dat, wat had
ik haar graag gezien. Leeft ze? Gaat het haar
goed?

JONGE JAKOB Toen ik vertrok ging het haar
goed.

DEBORAH Ik heb haar elk uur gemist, vanaf de
dag dat ze met die Damascener meeging, maar
nu zie ik haar weer! Hier staat ze, voor mijn
ogen, en nog wel als mooie man! Jouw
moedertje en ik, wij waren twee handen op
één buik. Ik heb haar gezoogd, je oma gaf haar
borsten aan haar zoons.

JONGE JAKOB U bent Deborah.

2. De poëzie die Jakob en Rachel elkaar toezingen in deze
en de volgende scène komt uit Hooglied.

DEBORAH Heeft ze over mij verteld? Denkt ze nog aan mij? Ze zeiden dat ik te oud was om de reis te maken. Die Syriër wilde mij niet mee hebben. En kijk nou eens, een hele man verder leef ik nog steeds! Ga maar gauw naar Laban, liefde heeft geen geduld voor ouwe vrouwtjes.

8 LABAN

Rachel, met de gouden oorringen en armbanden van Rebekka, Jakob, Laban.

Lea begluurt Jakob.

LABAN En weet je broer dat je hier bent?

JONGE JAKOB Nee.

LABAN Dus ik hoef niet bang te zijn dat hij ineens voor mijn neus staat?

JONGE JAKOB Het is een lange reis.

LABAN Wraak geeft lichte voeten.

JONGE JAKOB Hij weet het niet, niemand zal het hem vertellen en hij zal het zeker niet zelf bedenken.

LABAN Het is duidelijk dat je familie van me bent. En nu wil je mijn dochter?

JONGE JAKOB Mijn liefde is een vlamvend vuur, een laaiende vlam. Zeeën kunnen haar niet doven, rivieren spoelen haar niet weg.

LABAN *tegen Rachel* Laat ons eens even alleen.

RACHEL Ik ben van mijn lief, en hij verlangt naar mij. Draag mij als een zegel op je hart, als een zegel op je arm. Sterk als de dood is de liefde, beklemmend als het dodenrijk de hartstocht.

LABAN Ja, ja, ja, wegwezen nu.

Rachel gaat. Lea staat, verdekt opgesteld, nog steeds te smelten.

LABAN Dat is heel mooi allemaal, poëzie en zo, maanlicht en nardusbloemen – maar wat heb je te bieden? Je goud heb je al weggegeven, wat krijgt haar vader voor haar?

JONGE JAKOB Ik zal drie jaar voor u werken om haar te verdienen.

LABAN Ze is uitzonderlijk mooi, hè? Drie jaar, hm – beetje mager. Je moet bedenken: je bent natuurlijk de enige niet.

JONGE JAKOB Vijf.

LABAN Ze is nog erg jong. Over vijf jaar is ze nog steeds erg jong. Ik gun je haar, hoor, maar nee, ik denk niet dat ik haar over vijf jaar al weg wil geven.

JONGE JAKOB Zeven. Zeven jaar.

LABAN Zeven jaren zullen het zijn.
Jakob af, Lea op

LEA Papa, wat doe je? En ik dan? Hoe moet ik ooit trouwen? Waarom mag ik hem niet? Ik ben de oudste. Ik heb recht op hem. Hij is voor mij. Hij is mijn man. Wat moet hij met Rachel? Rachel is een kutwijf, altijd pakt zij alles van mij af en jij, jij vindt het best. Rachel is de mooiste, Rachel is de leukste, Rachel is de slimste... Wat moet ik, papa, hoe kan ik daar ooit tegenop? Mijn ogen hebben geen glans, ik ben afstotend. Alle mannen komen voor haar, als vliegen naar een hoop stront. En jij houdt ook niet van mij, anders had je al lang een bruidegom voor mij gezocht.

LABAN Ho, ho, kindje, kindje, dochter van me, Lea toch...

LEA Ik weet het heus wel, ze hebben nog liever een oud schaap dan mij –

LABAN Meisje, alsjeblieft –

LEA Ik ben lief, veel liever dan Rachel met haar vuile tong, ik ben zorgzaam, ik ben geduldig –

LABAN Ik weet het, kindje –

LEA Waarom geef je me dan geen man? Waarom krijg ik Jakob niet?

LABAN Hij houdt van Rachel.

LEA Niemand wil mij. Nooit zal ik bemind worden, kinderen krijgen. Ik zal altijd overal buiten staan –

LABAN Welnee –

LEA Ik kan beter dood zijn!

LABAN Luister naar je vader: zeven jaar is een lange tijd, wie weet wat er nog gebeurt?

LEA Ik weet wat er gebeurt! Ik word nog ouder en nog lelijker!

LABAN Het komt goed. Alles komt in orde. Ik garandeer het je. Laat het maar aan je ouwe vader over.

LEA Krijg ik Jakob?

LABAN Je moet geduld hebben.

LEA Krijg ik Jakob in plaats van Rachel?

LABAN Nu kan ik nog niks voor je doen. Je moet wachten.

LEA Zeven jaar?

LABAN Zeven jaar is zo voorbij, dus nu ophouden.

9 ZEVEN JAAR

LEA Zeven jaar. Een eenzame eeuwigheid van wachten.

Zij wachten niet. Natuurlijk niet. Ze kunnen niet wachten.

Ik snap het niet. Mijn vader is niet gek. Hij weet wat er gebeurt. Hij doet zijn ogen dicht om het niet te zien.

Ik niet. Ik kijk tot mijn ogen er pijn van doen. Naar mijn zusje en haar verloofde. Zeven jaar de tijd om te kijken. Zij likken elkaar af met hun ogen. Ik zie zijn blik over haar borsten strelen, en zij ziet het ook – of misschien heeft zij zijn kijken gewicht, zijn zijn ogen zwaar van lust, voelt ze zijn blik als aanraking? Haar tepels komen tevoorschijn, ze wiegt van haar ene voet op de andere, hij bijt op zijn lip, ik voel een steek, zout, scherp, een zwaard tussen mijn benen, ik grijp mezelf, ik moet me troosten, ik moet dit verlangen stelpen, ik wil dat hij de tranen van mijn dijen wegstoot.

RACHEL Wat ben je mooi, mijn lief, wat ben je bekoorlijk.

Het groen is ons bed, de balken van ons huis zijn ceders, de binten zijn cipressen.

JONGE JAKOB Je borsten zijn als kalfjes, als de tweeling van een gazelle, die tussen de lelies weidt.

Mijn bruid, je lippen druipen van honing, melk en honing proef ik onder je tong, je kleed geurt naar de Libanon.

LEA Zeven jaar de tijd om te kijken. Hoe ze elkaar ontmoeten, stiekem, achter de heuvel, in het olijfbosje, tussen de schapen, bij de beek.

's Ochtends vroeg of op het heetst van de dag.

's Middags, als iedereen aan het eten is.

Midden in de nacht in zijn tent. Ik zie hoe hun handen in elkaar strengelen en weer loslaten, hoe hun vingers zich om rondingen vlijen, een borst, een schouder, een schaambeent, een geslacht. Ik zie ze, ik ruik ze. Waar ze maar gaan een dampend spoor van geiligheid.

Ik zie ze kussen, ik zie zijn tong naar beneden glijden naar het kuiltje van haar hals en verder naar haar borsten, ik zie een tepel tussen zijn lippen. Ik zie haar losse haren rond zijn lul, haar hand behoedzaam om zijn ballen, zachtjes knijpend. Ik zie haar lippen, ze sluit ze om hem heen, eerst klein en preuts maar allengs natter, verder, guller. Ik zie hem in haar hand, tussen haar borsten, haar dijen, haar billen. In haar oksel, haar haren, haar gezicht.

In zeven jaren is hij overal geweest. Elke plooi, elke holte, elke lichaamsopening van mijn zus heeft hij bewandeld, met zijn vingers, met zijn tong, met zijn geslacht. Er is nog maar één plek onbekend, angstvallig vermeden om catastrofes te voorkomen – mijn broers, mijn vader: de eer van mijn zusje zou gewroken

worden. Haar maagdenvlies is hun mannelijkheid, haar ongeschonden staat het bewijs van hun potentie.

Eén plek waar hij alleen nog maar gespeeld heeft, die hij voorzichtig heeft geopend, bekeken, geproefd, het glanzende, granaatappelrode geheim van mijn zusje, waar hij omheen gevoosd heeft, gevaarlijk dichtbij en misselijk van opwinding, en waar hij straks naar binnen mag, toe mag treden, fier en krachtig, een kozakkendans, hij voelt nu al hoe hij haar splijt, zij kronkelt om hem heen, haar lichaam spant zich, hij is alleen nog lul, hij is alleen nog lul in haar, er is alleen nog dat, de hele kosmos in haar kut.

IO TROUWEN

JONGE JAKOB De zeven jaren zijn voorbij. Geef me nu uw dochter dat ik met haar kan slapen.

LABAN We gaan het groots vieren. Omdat je het waard bent. We nodigen de hele stad uit.

Kies jij alvast de schapen en ossen uit voor de slacht, dan stuur ik een boodschapper om bekend te maken dat we morgen jullie bruiloft vieren.

LABAN *tegen Lea* Ben je er klaar voor?

LEA Waarvoor?

LABAN Voor je huwelijksnacht, wijfje.

LEA Huwelijksnacht? Met wie?

LABAN Met je neef natuurlijk.

LEA Jakob? Maar... En Rachel dan?

LABAN Jij bent de oudste.

LEA Hij zal het direct merken.

LABAN Nee. Aan het eind van het feest krijgt hij zijn gesluierde bruid mee naar bed. Als hij niet al dronken is van wijn, dan is hij het van lust.

En geloof je vader maar: een gat is een gat.

LEA Pa!

LABAN Jij weet toch net zo goed als je zusje wat hij leuk vindt? Je hebt je ogen goed de kost gegeven de afgelopen zeven jaar. Dacht je dat ik je niet in de gaten had? Met je hand tussen je benen. Je hoeft niet zo te blozen. De natuur hou je niet tegen. En nu zal het je van pas komen.

Het is feest.

Het is donker en stil. Jakob komt op om te piesen. Lea komt achter hem aan.

JONGE JAKOB Wat kom jij doen?

LEA Ik was bang dat je wegliep.

JONGE JAKOB Ik moet plassen.

LEA Ben ik je bevallen?

JONGE JAKOB Hoezo?

LEA Heb je plezier aan mij beleefd?

JONGE JAKOB Ik begrijp niet waar jij het over hebt.

LEA Het ging misschien een beetje snel.

JONGE JAKOB Hè?

LEA Toen ik je billen vastpakte –

JONGE JAKOB Hè? Wat? What the fuck... *roept*
Rachel! Rachel!

LABAN Schreeuw niet zo! Alsof je geslacht wordt! Je maakt iedereen wakker!

JONGE JAKOB Je hebt me genaaid!

LABAN Sorry?

JONGE JAKOB Ik heb zeven jaren gebeeld –

LABAN Nou...

JONGE JAKOB – om Rachel de mijne te mogen noemen, en nu heb ik háár gekregen.

LABAN Wij laten hier de jongste dochter niet trouwen vóór de oudste.

JONGE JAKOB Ik wil haar niet! Ik moet haar niet! Ik hou van Rachel.

LABAN Genoeg! Jij gaat je excuses maken aan mijn dochter. Nu!

JONGE JAKOB Waarom?

LABAN Jij hebt je gerief bij haar gehaald en nu is ze je ineens niet goed genoeg?

JONGE JAKOB Zij heeft mij net zo bedrogen als jij.

LABAN Hoor wie het zegt. Wat een gotspe.

JONGE JAKOB Ik wil Rachel. Waar is Rachel?

Wat hebben jullie met haar gedaan?

LABAN Stel je niet zo aan. Je krijgt Rachel heus wel. Als de bruidswEEK met Lea voorbij is, krijg je Rachel erbij. Moet je daarna wel nog zeven jaar voor me blijven werken.

JONGE JAKOB Ik doe alles voor haar.

LABAN Mooi, dat is dan geregeld. Dan gaan we nu nog een uurtje pitten.

LEA Kom je?

JONGE JAKOB Donder op.

DEBORAH Ze hebben je lelijk beet gehad.

JONGE JAKOB Ik haat ze.

DEBORAH Tja.

JONGE JAKOB Ze is lelijk. Ze heeft geen humor. Ik haat haar. Ik raak haar nooit meer met één vinger aan. Rachel is mijn vrouw. Ik hoef geen andere. En zeker niet eentje die zich als een slang mijn bed in werkt. Gadverdamme, smerig is het.

DEBORAH Viel wel mee, toch?

JONGE JAKOB Nee!

DEBORAH Je komt niet meer van haar af.

JONGE JAKOB Dat zullen we nog wel eens zien.

DEBORAH Ga je haar de keel doorsnijden?

JONGE JAKOB Wat? Nee, natuurlijk niet.

DEBORAH Dan kom je niet meer van haar af.

JONGE JAKOB Dan snijd ik haar de keel door.

DEBORAH Je kunt haar ook gelukkig maken.

Geluk maakt mooi.

JONGE JAKOB Ik heb Rachel. Schoonheid genoeg voor een man.

DEBORAH Ga je Rachel gelukkig maken?

JONGE JAKOB Waar bemoei je je mee?

Laat me met rust.

DEBORAH Denk je dat je Rachel gelukkig maakt als je haar zus de keel doorsnijdt?

Wees een man, ga naar je vrouw.

II NAGESLACHT

JAKOB Dat heb ik me later wel eens afgevraagd.

Of ik Rachel niet heel gelukkig had gemaakt als ik haar zus de keel had doorgesneden.

LEA Ik ben zwanger. God kiest voor mij.

RACHEL Ik heb liever een man die van me houdt.

LEA Hij gaat vanzelf van mij houden, ik geef hem een zoon.

JAKOB Ruben wordt geboren.

RACHEL Waarom maak je mij niet zwanger?

JONGE JAKOB Alsof ik mijn best niet doe.

LEA Vannacht kom je bij mij slapen.

JONGE JAKOB Ik slaap waar ik wil.

LEA Ik ben je vrouw. Ik heb rechten. Jij hebt plichten.

JONGE JAKOB Ik ben moe.

LEA Alsjeblieft?

RACHEL Slaap je bij haar? En ik dan? Hoe moet ik ooit een kind krijgen als jij de hele tijd naar haar toe gaat?

JONGE JAKOB Ik ga niet de hele tijd naar haar toe.

RACHEL Nee, maar nu wel.

JONGE JAKOB Je zeurt. Je bent ongesteld.

RACHEL Nou en? Dat vond je vroeger ook geen punt.

JONGE JAKOB Ik wil geen tweedracht in huis. Je zuster is ook mijn vrouw.

LEA Ik ben zwanger. God helpt me. Ik geef mijn man opnieuw een zoon. Simeon.

JAKOB En na Simeon worden Levi en Juda geboren. Vier zonen van Lea, die ik tegen wil en dank tot vrouw kreeg.

RACHEL Als je mij geen kind maakt, ga ik dood.

JONGE JAKOB Ik ben God niet! Wat moet ik er meer aan doen dan ik doe?

RACHEL Bij die heks wegblijven!

JONGE JAKOB Hou op. Je maakt jezelf lelijk.

RACHEL Doe het met mijn slavlin Bilha.
Zoals Abraham met Hagar sliep.

JONGE JAKOB Dat lijkt me niet zo'n goed idee.

RACHEL Ik wil weten hoe het is! Als het haar tijd is zal ik haar op schoot nemen zodat ze het kind tussen mijn knieën baren kan.
Dan is het ook een beetje van mij.

JAKOB Ik slaap met Bilha. Zittend op Rachels schoot bevalt ze van een zoon.

RACHEL Ik noem hem Dan. God heeft mij recht gedaan. Hij houdt ook van mij. Bilha wordt nog een keer zwanger en krijgt weer een zoon. Naftali.

LEA Als je met haar slavlin slaapt, dan moet je ook met de mijne slapen.

JONGE JAKOB Je hebt al vier zonen.

LEA Ik heb recht op jouw zaad. Of je het nou in mijn eigen buik stopt of in een andere, die ook van mij is.

JAKOB Ik slaap met Zilpa. Zilpa baart Gad.
En daarna krijgt ze ook nog Aser.

LEA Inderdaad! Zes zonen. En jij maar twee.
Je bent een echtgenote van niks. Wat koop je nu voor die mooie ogen en hupse tietten?
Niks. Leuke verpakking, maar zonder inhoud.

Zo zie je maar: je kunt niet alles hebben.
God is rechtvaardig.

RACHEL Ze is een serpent. Ze vernedert mij.
Voor de ogen van iedereen. Alsof mijn verdriet niet al groot genoeg is. Als je blijft, blijf bij mij.

JAKOB Het verlangen staat in Rachels ogen geschreven, het tekent haar gestalte. Ik kan haar niet troosten, maar ik slaap niet meer met de andere vrouwen. Tijd verstrijkt.
Rachels schoot blijft gesloten.

RACHEL Ruben, wat heb je daar?

RUBEN Voor mama.

LEA Liefdesappels!

RACHEL Geef mij er ook een paar.

LEA Nee.

RACHEL Wat kan je gebeuren, ik haal je toch niet meer in, met je zes zonen.

LEA Is het niet genoeg dat je mijn man hebt afgepakt?

RACHEL Als je mij wat van je liefdesappels geeft, mag Jakob vannacht bij jou slapen.

LEA Je moet met mij slapen, ik heb voor je betaald.

RACHEL Het is waar.

JAKOB Tsja. En zo krijgt Lea nog twee zonen, Issachar en Zebulon. En ten slotte een dochter, Dina. Pas dan kijkt God eindelijk naar Rachel om.

RACHEL *met baby* Nu hoef ik mij niet meer te schamen. Jozef, noem ik hem.
Ze geeft het kind aan Jakob.

JONGE JAKOB Jozef, Yousouf, kleine prins,
kroon op mijn liefde, daar ben je dan. Van al je
broers ben jij het meest de mijne, mijn hart
klopt in jouw borst. Jij zult zien wat de meeste
mensen niet zien. Denk eraan: overal zijn
mensen die groter en sterker zijn, of ze zijn
met meer, of ze waren er het eerst, maar dat
wil niet zeggen dat ze meer rechten hebben
dan jij. Of gelijk hebben. Ze zullen je vaak niet
snappen. Daar moet je lak aan hebben, zelfs al
ben je dan alleen. Zij zijn de steenkolen, jij
bent de diamant.

SIMEON Hij kan nog niet staan en hij heeft onze
plaats al ingepikt.

RUBEN Dat zijn wij. De steenkolen.

LEVI Hij is alleen. Wij zijn met z'n allen.

JUDA Hij zal altijd de lieveling zijn.

RUBEN Ik heb nou al een hekel aan hem.

I 2 TERUG NAAR KANAËN

LABAN Dus je gaat naar Kanaän en neemt alles
wat mij lief is mee.

JONGE JAKOB Kom ook.

LABAN Ik hoor hier.

JONGE JAKOB Ik wil eindelijk voor mezelf
beginnen met mijn vrouwen en mijn kinderen.

LABAN Dat begrijp ik. Je hebt veel voor ons
betekend, sinds jij hier bent zijn mijn kuddes
groter en gezonder geworden. Ik wil je graag
iets meegeven. Zeg het me en het is van jou.

JONGE JAKOB Je hoeft me niks te geven, als je
met dit voorstel instemt. Ik blijf je vee weiden
en verzorgen. Maar alle dieren die gespikkeld
of gevlekt zijn, worden van mij. Dus alle bonte
geiten en alle zwarte schapen mag ik van nu af
de mijne noemen. Zo kun je ook makkelijk
controleren of ik me niet te veel toe-eigen.

LABAN Dat is goed. Je moet ze een dezer dagen
maar uit de kuddes halen.

Het is een prachtig kind. Hij lijkt op zijn
moeder.

LABAN Wordt dat mijn ouderdom? De zwarte
wind die uit de bergen valt, zwijgzame
avonden met mijn zoons. Moet ik mijn
meisjes voor altijd missen? Mijn meisjes weg,
mijn kleinkinderen weg. De nieuwe scheuten
van de boom gerukt, er komt geen lente meer.
De tijd breekt af. Na mij volgt niets.

Ik kijk een lege toekomst in. Tot niets heb ik gediend, de schakel tussen toen en straks die ik had moeten zijn, wordt nu gebroken.
Nee.

JONGE JAKOB Ik kom de volgende dag bij het vee: alle zwarte schapen, alle bonte geiten weg. Mijn zwagers, Labans zonen, ook verdwenen.

HERDER I Ik heb het je nog zo gezegd: hij is een linkmiegel.

JONGE JAKOB Laban doet of er niets gebeurd is. Ik ook. Ik blijf zijn kuddes weiden. Ik begin mijn eigen vee te fokken. Dieren uit zijn kudde die met een vlekje geboren worden, laat ik paren met andere vlekjes.

DEBORAH Ze zeggen: 'Je moet takken in strepen schillen en in de drinkbakken leggen, dan krijg je bonte jongen.'

JONGE JAKOB Ze zeggen zoveel. Ik weet wat ik doe. De zwakkere beesten zet ik terug in Labans kudde, de sterke hou ik apart. Zes jaren werk ik aan mijn eigen veestapel. Alles gaat zo voorspoedig dat ik slaven, kamelen en ezels kan kopen. Mijn rijkdom groeit. Net als het ongenoegen van mijn zwagers. Ik hoor ze knarsetanden. Ook mijn schoonvader is niet zo hartelijk meer. Het wordt tijd om te gaan. Ik licht mijn vrouwen in. We zullen met stille trom vertrekken. Als mijn schoonvader van huis is om zijn schapen te scheren, gaan we weg met alles wat ik bezit.

DEBORAH Neem mij mee! Laat me niet weer alleen achter!

JONGE JAKOB De reis is te zwaar voor je.
DEBORAH Nou en? Wat kan me gebeuren?

Dat ik doodga? Ik kan beter bij jullie doodgaan dan in dit huis waar de kou komt wonen.

RACHEL Natuurlijk ga jij mee, Deborah.
Er is wel een ezeltje voor je.

DEBORAH Jij hebt ze, toch?

RACHEL Wat bedoel je?

DEBORAH De huisgoden. Jij hebt ze meegepakt.

RACHEL Ssst.

DEBORAH Ik blijf niet in een huis waar de huisgoden weg zijn.

RACHEL Ik heb ze goed weggeborgen.

DEBORAH Heb je haar van het vuur?

RACHEL Ja, natuurlijk.

DEBORAH De vooroudergeesten? De vruchtbaarheidsfetisj?

RACHEL Ik heb ze allemaal.

DEBORAH Goed zo. Heeft iemand het gemerkt?

RACHEL Niemand weet ervan, behalve jij.

DEBORAH Ik wist dat jij het moest zijn.

De anderen zouden zoiets nooit doen.

Er wordt gereisd.

IEMAND Er zijn oude verhalen over deze reis. Van toen Abraham hem voor het eerst maakte. Dat hij halt hield in Halab, Aleppo, om een paar dagen uit te rusten. Halab betekent 'molk'. Op de heuvel molk

Abraham zijn koe asj-Sjahba en deelde haar melk uit.

NIEMAND Vanuit Damascus nemen we een andere route, naar de oostkant van de Jordaan. Aan het eind van een lange dag slaan we ons kamp op in de bergen.

DEBORAH Kijk!

RACHEL Wat?

DEBORAH Rook. Vanachter die helling.

RACHEL Herders misschien.

DEBORAH Je vader.

RACHEL Nee. Vanwege de huisgoden?

DEBORAH Om jullie vaarwel te kussen.

RACHEL Om zijn woede te koelen op mijn liefste.

DEBORAH Dat in elk geval.

RACHEL Ik geloof er niets van. Het zijn mensen van hier. Of een karavaan uit Perzië. Hoe lang zijn we niet al onderweg? Dan was hij echt al eerder opgedoken.

LABAN Kijk!

ZOON Wat?

LABAN Rook. Vanachter die helling.

ZOON Herders misschien.

LABAN Jakob.

ZOON Kom, we pakken hem meteen.

LABAN Morgen. Het is te donker.

ZOON Het is halve maan, we kunnen het vannacht doen. We steken het kamp in brand.

LABAN Idiot! En je zusters dan? En de kinderen?

ZOON Ze zijn in het geniep weggegaan. Met onze goden. Adders zijn het.

LABAN Morgen.

DEBORAH Ruik

RACHEL Wat?

DEBORAH Die geur.

RACHEL Peper.

DEBORAH Dat is niet zomaar peper.

Dat is gefermenteerde peper.

RACHEL Isot peper.³

DEBORAH Dat vind je alleen maar bij ons.

Wie daar aan het koken is achter die helling, komt bij ons vandaan. Het is je vader.

RACHEL Ik moet Jakob waarschuwen.

DEBORAH Waarom? Wil je hem opbiechten dat je je vader bestolen hebt? Beter dat hij van niks weet.

LEZER Dat die nacht, terwijl de halve maan de heuvels van Gilead bescheen, in het kamp van Laban de God van Abraham en Isaak zich in een droom tot deszelfen wendde en tot hem sprak: 'Laat Jakob ongemoeid! Spreek goed noch kwaad met hem.'

LABAN Je hebt mijn hart gebroken! Je hebt mijn dochters en kleinkinderen van me afgepakt, zonder dat ik ze zelfs maar een afscheidskus kon geven. Waarom? We hadden een feest kunnen geven om jullie uit te zwaaien.

³ Isot peper of Urfa biber is een specialiteit uit Turks Koerdistan.

Ik had mijn kleinzoons kunnen zegenen.
Ik had jullie uitgeleide kunnen doen.
Maar nee, als een dief in de nacht ging je weg. En niet alleen heb je me beroofd van mijn levensvreugde, je hebt ook nog mijn veestapel geplunderd en mijn goden gestolen, mijn beschermers, die over mij en de mijnen waken, terwijl ze voor jou niks waard zijn.

JONGE JAKOB Als ik mijn vertrek had aangekondigd had je me omgebracht of mijn vrouwen en kinderen ontvoerd. Maar van je goden weet ik niks. Doorzoek het kamp maar, als je ze bij iemand vindt zal die bestraft worden.

Er wordt gezocht.

RACHEL Sorry dat ik niet voor je opsta, papa, maar ik ben ongesteld.

JONGE JAKOB Nooit gaf ik je reden tot ontevredenheid. Ik werkte twintig jaar voor je, overdag in de bloedhitte en 's nachts in de ijsskou, en nog had je me het liefst niet uitbetaald.

En nu zit je me achterna alsof ik een struikrover ben. Niets heb je gevonden dat van jou was, laat mij dus verder met rust.

LABAN Jouw vrouwen zijn mijn dochters, jouw kinderen mijn vlees en bloed. Laten we niet zo uit elkaar gaan. Ik wil goede betrekkingen met je. Laten we een gedenkteken oprichten en onze goede gezindheid bezeugen met een maaltijd.

JAKOB Daar in de streek Gilead, in de bergen van Jordanië, zijn onze wegen gescheiden. Ik kijk hem na, mijn schoonvader. Ineens is hij een oude man. Daar gaat hij, over de barre, kale hellingen, bezaaid met keien.
Hij staat er alleen voor.
Ik sta er alleen voor.

I 3 ANGST EN ENGELEN

Rachel voegt zich bij Jakob.

JONGE JAKOB Onherbergzaam is de wereld.

Kijk hoe klein we zijn tussen deze bergen,
onder deze hemel.

RACHEL Klein, maar met veel.

JONGE JAKOB Ik vertrok in mijn eentje, twintig
jaar geleden. Met niets. Nu draag ik al deze
mensen op mijn rug.

RACHEL God heeft je gezegend met rijkdom en
liefde, hij heeft je beschermd en je kinderen
gegeven.

JONGE JAKOB Ik heb mazzel gehad.

Ik ben slim geweest.

Ik heb hard gewerkt.

Waar hoor ik? –

RACHEL Bij mij.

JONGE JAKOB – wat is mijn plek in dit al?

RACHEL Je bent het hoofd van dit huis.

JONGE JAKOB Ik was een jongste broer. Ik pikte
de plaats van de oudste in. Ik was het berooide
neefje, ik werkte me op tot heer en meester
van mijn eigen clan.

RACHEL God heeft zijn beloften gehouden.

JONGE JAKOB Ja?

Besta ik voor God?

Een speldenknopje op deze kale bergen.

Een zandkorrel in de woestijn. En hij zou mij
opmerken?

RACHEL Je bent moe. Of je hebt iets onder de

leden. Waarom zou de God van je grootvader
en van je vader jou laten vallen? Je hebt zelf
gedroomd dat hij je zoveel nazaten beloofde
als er stof op de aarde is –

JONGE JAKOB Een droom, wat is dat? Een rups
die in je slaap je oor binnenkruipt? Een
wonderlamp in het holst van je ogen? Of denk
je dat God op zijn knieën naast je in het stof
komt zitten om je zijn verhaaltjes in te
fluisteren?

RACHEL Waarom beledig je God, waarom maak
je hem klein? Je zou hem moeten danken!

JONGE JAKOB Jij beledigt hem ook. Jij gelooft in
je vaders huisgoden.

RACHEL Ze hebben me altijd geholpen.

JONGE JAKOB Ja? Of was dat God? Of zijn wij
het? Wie helpt hier wie?

Ik weet het niet.

Wie moet ik danken of vervloeken?

Ik heb God beledigd toen ik mijn vader
bedroeg en mijn broer beroofde en toch ben ik
hier, met jou en met onze zoon, met de andere
kinderen, met een rijkdom groter dan die van
mijn vader.

Met welk recht? Wordt het me straks in één
klap afhandig gemaakt? Wacht het onheil
achter de volgende bergrug?

RACHEL Jij bent bang.

JONGE JAKOB Ja.

RACHEL Jij bent bang voor je broer Esau.

JONGE JAKOB Ja.

RACHEL Stuur hem een teken van verzoening.

JONGE JAKOB Hij is onberekenbaar.

RACHEL Hij is je broer. Een broer blijft een broer. Laat hem zeggen dat je in Charan bent geweest, dat je pas nu naar Kanaän terugkeert. Zeg hem dat het je goed gaat, dat je gezond en welvarend bent. Betuig hem respect, vraag zijn welwillendheid.

JAKOB Ik doe wat ze zegt. De boodschappers vertrekken eerst, dan breken we allemaal op. Weg uit dit naargeestige berglandschap waar stenen je aangrijzen als kaalgevreten gebeente. Als we de volgende pas achter ons laten, ontvouwt zich een groene vallei. We dalen af. Ik ruik hars van de ceders, de geuren van thijm en mirte. Het is alsof alles zingt, muziek van vogels en insecten mengt zich met het gedruis van de honderden hoefjes.

engelen

JONGE JAKOB Wie zijn dat? Ze komen me bekend voor.

Wie zijn jullie? Wie ben jij?

ENGEL *in het voorbijgaan* Dat weet je toch wel?

JONGE JAKOB Pas als ze weer weg zijn weet ik waar ik ze eerder gezien heb. Dit moet een kamp van God zijn.

Er wordt gereisd.

IEMAND Vanaf de plek die Jakob 'Machanaïm' noemt, trekken we naar het westen.

We volgen het dal. Libellen dansen boven de rivier. Kikkers schreeuwen. Als de zon achter de bergen zakt slaan we de tenten op,

temidden van wolken muggen. 's Nachts murmelt het water ons in slaap.

BODE 1 We zijn bij hem geweest –

BODE 2 Bij uw broer Esau –

BODE 1 We hebben alles precies overgebracht zoals u het gezegd had.

BODE 2 Hij komt eraan!

BODE 1 Met vierhonderd man!

14 VOORZORGEN

JONGE JAKOB Heer, God van mijn vaderen
Isaak en Abraham, Ontzagwekkende die in
dromen tot mij sprak, ik smeek u, bewijs mij
nu dat uw beloften meer zijn dan ijle rook.
Bewaar mijn vrouwen en mijn kinderen voor
de woede van mijn broer. Laat hun geen haar
worden gekrenkt om mijn fouten. Hoe zouden
mijn nazaten talrijk worden als het stof der
aarde, als hier mijn geslacht zijn einde vindt?
In het uur van mijn nood roep ik tot u – of tot
de lege ruimte. Reken het mij niet aan dat ik
ben wie ik ben, zoals u mij gemaakt heeft of
zoals ik geworden ben. Een kleine mens vol
twijfel, argwanend en zonder vertrouwen.
Een kleine mens verdwaald in een wereld die
zijn huis moest zijn, maar die hem vreemd en
vijandig is, zodat hij angstig en wankelend zijn
weg aflegt.
Reken het mij niet aan.
Reken het mij niet aan dat ik mijn eigen
maatregelen tref.

JONGE JAKOB Maak vijf kudde: van geiten, van
schapen, kamelen, runderen en ezels. Een voor
een gaan die mijn broer tegemoet, met
tussenpozen. Als je bij mijn broer aankomt, zeg
je hem dat het vee een geschenk is van zijn
dienaar Jakob, en dat Jakob zelf in aantocht is.
Ik volg jullie morgen. Verdeel de mensen en

andere dieren over twee kampen. Als hij het
ene aanvalt, kan het andere vluchten.
tegen Rachel en Lea En jullie gaan met de
kinderen naar de overkant van de rivier.

RACHEL En jij dan?

JONGE JAKOB Ik blijf hier.

LEA Maar wie is er dan bij ons?

JONGE JAKOB Ruben, Simeon en Levi zijn
mans genoeg.

RACHEL Laat me met Jozef bij jou blijven.

JONGE JAKOB Nee.

RACHEL Moet ik mij door haar zoons be-
schermd voelen?

JONGE JAKOB Hou je mond en doe wat ik zeg.

JONGE JAKOB Grote Beer, Cassiopeia, Orion.
Met wie, met wat meet ik mijn krachten?
Zo dun is mensenhuid, zo breekbaar zijn mijn
botten. Het minste is genoeg om mij voorgoed
de adem te benemen. Een onweersstorm, een
al te koude nacht, hoog water dat onaangekon-
digd van de bergen komt. Een schorpioen.
Iemand die door rood rijdt. Of iets van binnen.
Een bloedprop. Een woekerende tumor.
Mijn broer, kan ook. Ik ben geen partij.
Alles wat ik weet, alles wat ik in mij draag,
mijn naam, mijn liefde, mijn verhalen, er is
geen zondvloed nodig om het weg te vagen.
Een zuchtje is genoeg.
Moet er gevochten worden?
Dan vecht ik tot het einde. Omdat ik het ben.
Omdat dit ik het enige is dat ik heb.
Zonder dit ik van mij, God, Ontzagwekkende,

jij wiens naam niet genoemd mag worden,
zonder dit ik van mij was jij er niet. Ik ben die
ik ben.

Jakob worstelt met God.

JONGE JAKOB Zie je dat je niet van mij kunt
winnen?

LEZER Dat de ander zag dat het waar was. Dat
hij daarop Jakobs heupgewricht aanroerde en
zo zijn heup verwrong in de worsteling. Dat
hij zeide: 'Nu moet ik gaan, het wordt al licht,
laat me los.'

JONGE JAKOB Zegen mij eerst.

LEZER Dat zijn naam niet langer Jakob ware.
'Israël, zo noem ik je. Dit zij zo van nu af aan,
omdat je hebt gevochten met God en de
mensen en overwon.'

JONGE JAKOB En u, hoe heet u?

LEZER Dat hij hem antwoordde waarom hij dat
vroeg, daar hij immers wist dat ik ben die ik
ben. En dat hij Israel daar zegende.

JONGE JAKOB Hier heb ik oog in oog gestaan
met God en toch leef ik nog.

De zon komt op. Jakob mank op.

RACHEL Wat heb je? Je ziet er niet uit.

Wat is er gebeurd?

JONGE JAKOB Ik weet het niet.

RACHEL Wat is er met je been?

JONGE JAKOB Daar komt mijn broer. Laat mij
voorop gaan.

I 5 VERZOENING

ESAU Broertje! Broertje! Broertje!

JONGE JAKOB Man! Esau!

ESAU Is dit je familie?

JONGE JAKOB Dit zijn Bilha en Zilpa met Dan,
Naftali, Gad en Aser; dit is je nicht Lea met
Ruben, Simeon, Levi, Juda, Issachar, Zebulon
en Dina. En dit is mijn Rachel met onze zoon
Jozef.

ESAU Je moet met mij mee naar huis komen,
dan kan ik je ook mijn vrouwen en kinderen
laten zien.

JONGE JAKOB Ik ken jouw vrouwen toch?

ESAU Ik heb er nog een paar bijgenomen.

En mijn kinderen moet je zien en zij moeten
jou zien en al hun neefjes en hun nichtje.
Voordat ik al die namen kan onthouden...

Ik ga een gazelle voor je schieten en we gaan
dronken worden en elkaar op de bek slaan net
als vroeger. Wat was dat trouwens met al die
geiten en schapen en koeien en kamelen en
ezels?

JONGE JAKOB Ik wou je een cadeau geven.

ESAU Man! Ik heb meer dan zat, ik hoef toch
geen cadeaus van jou.

JONGE JAKOB Broer, hier met jou te zijn –
jou te zien – dat is hetzelfde als oog in oog
staan met God. Mijn hart gaat tekeer als een
op hol geslagen kudde, mijn handen trillen, ik
zak zowat door m'n benen. Maar hier ben jij

en je nodigt me bij je thuis en het is alsof ik je gisteren nog gezien heb. Alsjeblieft, ik heb je zo bedrogen, laat het me een heel klein beetje goedmaken.

ESAU Dat is allemaal zo lang geleden, dacht je dat ik me dat kan herinneren? En als ik het me herinner, dan zal het me worst wezen, want ik zie me kleine broertje weer.

JONGE JAKOB Gun mij het plezier je een cadeau te geven, alsjeblieft.

ESAU Oké. Wat moet dat moet. Laten we dan nu samen verder gaan.

JONGE JAKOB Ga jij maar vooruit. Je bent veel sneller dan ik, ik heb kleine kinderen en al dat vee bij me, je weet zelf dat ik ze niet kan opjagen.

ESAU Goed, dan laat ik een paar van mijn mensen bij je achter om je te helpen.

JONGE JAKOB Dankjewel, maar dat is echt niet nodig. Ga, we zien elkaar over een poosje bij jou.

ESAU Tot later dan, broertje. Ik zal elke dag naar je uitkijken.

ESAU Je komt niet, hè?

JONGE JAKOB Nou...

ESAU Je komt niet. Ik voel het.

JONGE JAKOB Je hebt gelijk.

ESAU Jij wil mijn broer niet zijn.

JONGE JAKOB Ik ben je broer.

ESAU Maar we zijn geen familie. Ik ben maar een zultkop.

JONGE JAKOB Broer, vergeet dat alsjeblieft.

ESAU Nee, kakkerlak, dat gaat niet. Met z'n tweeën zouden we onverslaanbaar zijn. Maar wij vochten al voor we geboren waren.

Vaarwel, broertje. Ik ben blij dat ik je teruggezien heb. Ik ben blij dat het je goed gaat.

JONGE JAKOB Ik buig voor je, broer. Dat God je beware en je alle goede dingen geve, dat je blik scherp, je arm sterk en je pijl snel moge blijven, dat je vrouwen en kinderen in voorspoed en geluk mogen wandelen, dat je nageslacht je een vreugde zij. Vaarwel.

time lapse

I 6 IN VERWACHTING

Jakob en Rachel

JAKOB Echt waar? Hoe lang?

RACHEL Deborah denkt al een maand of vier.

JAKOB En je zegt het me nu pas! Je bent gek!

RACHEL Ik wist het niet zeker.

JAKOB Als ik het geweten had, had ik geen stap meer verzet. Nu blijven we zeker hier.

RACHEL Ik kan wel reizen.

JAKOB Geen sprake van. Jij zet geen stap meer.

Wat een vreugde. Heb je het Lea al verteld?

RACHEL Ik ga het haar toch niet vertellen als jij het nog niet eens weet.

JAKOB Ik laat een schaap slachten. Je moet goed eten. Laat Deborah voor je zorgen.

RACHEL Ik ben niet ziek.

JAKOB We hebben een zware tijd achter de rug.

RACHEL Ik voel me goed.

JAKOB Je kunt niet voorzichtig genoeg zijn.

I 7 SICHEM

Jakob, Sichem en zijn broers

SICHEM Wij zijn gewend aan vreemdelingen, Sichem is van oudsher een handelsstad.

Maar we weten wel graag waar we aan toe zijn.

JAKOB En uw naam is?

SICHEM Sichem, net als de stad, zoon van koning Chamor. Dit zijn mijn broers.

U staat hier nu al een week, met uw tenten en uw kuddes en uw mensen. Wij hebben u tot dusver gedoogd, maar het einde komt in zicht. De koning, mijn vader, stuurt ons om te informeren wanneer u van plan bent verder te trekken.

JAKOB Is dit uw vaders idee van gastvriendschap? U hierheen te sturen om te vragen wanneer ik wegga. In plaats van zelf te komen om mij welkom te heten.

SICHEM De koning –

JAKOB Ik ben niet van plan verder te trekken. Dat kunt u uw vader zeggen.

SICHEM Dit is ons land –

JAKOB Dit is de plek waar mijn grootvader Abraham neerstreek toen hij uit Charan in Kanaän aankwam. Ik keer dus terug op familiegrond. Ik wens u een goede dag.

SICHEM Ik zeg u, mede namens de koning, namens de hele stad: als wij niet tot een vergelijk komen loopt het op geweld uit.

JAKOB Ik zeg u, wanneer het uw vader om een

vergelijk te doen is, had hij zelf naar mij toe moeten komen. Wij hebben een lange reis achter de rug. Mijn vee moet op krachten komen, mijn familie heeft rust nodig.

SICHEM Juist daarom: dit is niet de goede plek. Dit land is van ons, wij zijn verantwoordelijk voor wat hier gebeurt. Essentiële voorzieningen ontbreken, de veiligheid kan niet gegarandeerd worden, u trekt een te grote wissel op de stad in termen van overlast. De grenzen daarvan zijn al bereikt, wat zeg ik: overschreden.

JAKOB Vijfhonderd sjekel.

SICHEM Wat zegt u?

JAKOB Je hebt me wel gehoord.

SICHEM Wat bedoelt u?

JAKOB Dit is jullie land?

SICHEM Ja.

JAKOB Vijfhonderd sjekel zilver.

SICHEM Maar daarmee is het probleem –
Zijn broers snoeren hem de mond, praten op hem in.

SICHEM Akkoord.

JAKOB Mooi. Wilt u mijn respect betuigen aan uw vader? Ik zie er naar uit hem te ontmoeten.
af

SICHEM Jullie mogen het aan pa gaan vertellen.

BROER 1 Vijfhonderd sjekel, man!

SICHEM Je kunt niet aan elke zigeuner die langskomt stukken land verkopen.

BROER 2 Het is geen zigeuner, het is een jood.

BROER 1 Hij komt niet langs, hij blijft.

SICHEM Des te erger.

I 8 DINA

DINA Zo vies, zo smerig! Vieze, gore...

Ineens. Ik deed niks.

Zo smerig. Alles is smerig. Ik ben smerig.

Dat was ik nooit meer weg.

Die stoppels. Dat spuug. Zijn adem in mijn gezicht. Zijn...

Hij moet dood! Ik had hem zijn ogen uit moeten steken. Ik had hem helemaal kapot moeten bijten. Ik had zijn ballen van zijn lijf moeten rukken.

Waarom kon ik niks? Waarom deed ik niks terug?

Ik ben zo vies. Ik schaam me zo.

Mijn broers. Mijn vader. Ze slaan me dood.

Ik zeg niks.

Ik zeg gewoon niks. Niemand komt het ooit te weten.

Ze komen erachter. Natuurlijk komen ze erachter.

Hij zegt het. Hij gaat lopen opscheppen. Zeker weten. Vuilak. Morgen weet de hele stad het en als de stad het weet, weten mijn broers het ook.

Had hij mij maar doodgeslagen.

En ik dacht dat hij me leuk vond.

Zie je wel. Het is mijn eigen schuld.

Ik dacht dat hij me leuk vond. Ik dacht: de zoon van de koning van Sichem vindt mij leuk. Een prins valt op mij.

Stomme, stomme koe die ik ben. Dat komt ervan. Was ik maar niet geboren. Was ik maar dood.

En wat als ik...? Nee. Dat kan niet. Van zoiets gemeens. Zoiets smerigs. Daar kan geen kind van komen. Dat mag niet. Dan maak ik er een eind aan.

Ik wil niet dood. Ik ben te jong. Vanochtend was alles nog gewoon en nu ben ik een hoer. Ik kon er niks aan doen. Ik kon er echt niks aan doen.

Als ik maar niet... Ze zeggen dat er kruiden voor zijn. Acaciasap.

Dat moet ik uitvinden. Zo gauw mogelijk. Deborah. Zij weet die dingen.

SIMEON Ik snij zijn ballen eraf.

LEVI Laten we de stad in brand steken.

RUBEN Ze zeggen dat hij op haar valt, dat hij met haar wil trouwen.

SIMEON Smeerlap! Dan helemaal had ie van haar af moeten blijven.

LEVI Ons kleine zusje met zo'n onbesneden hond.

SIMEON Met een gore, vuile verkrachter.

RUBEN Hoe komt ze anders ooit nog aan een man?

LEVI Dan trouwt ze maar niet.

SIMEON Ze zal hem niet moeten.

LEVI Ik maak hem helemaal dood.

Waar wachten we op?

RUBEN De koning komt hierheen.

SIMEON Chamor? Om wat te doen?

RUBEN Hij wil pa spreken.

LEVI Pakken we hem.

RUBEN Levi, doe normaal.

LEVI Wat nou?

JAKOB Ik voer het woord. Jullie zitten aan mijn zijde, zodat hij ziet wie hij tegenover zich heeft. Maar ik waarschuw jullie: ik wil geen onbesuisde uitspraken van wie dan ook.

enter Chamor en Sichem

CHAMOR Heer, ik kom u genoegdoening aanbieden voor de misstap van mijn zoon.

Ik hoop op uw grootmoedigheid om mij aan te horen. In vijandschap voortleven met uw volk is een schrikbeeld voor mij.

JAKOB Ik luister.

CHAMOR Mijn zoon heeft een schanddaad gepleegd tegenover uw huis, tegenover u, tegenover uw zoons, en smeekt u daarvoor om vergiffenis.

Zijn schandelijke gedrag, dat hij berouwt en dat hem met schaamte vervult, is echter het gevolg van de gevoelens die hij voor uw dochter koestert. Hij houdt van haar.

JAKOB Bij ons staat een vrouw liefhebben gelijk aan haar hoogachten.

CHAMOR Dat is bij ons niet anders, verzeker ik u. Maar u, met uw ervaring als vader en als vorst, weet zonder twijfel hoe onstuimig het bloed van een jonge man tekeer kan gaan. Wij beiden hebben die jaren lang achter ons gelaten, maar net als ik zult u de herinnering bewaren aan hartstocht die zich niet liet intomen.

JAKOB Wat voor genoegdoening kunt u ons geven voor de schending van onze eer en het vergrijp waarvan mijn dochter het slachtoffer werd?

CHAMOR Mijn zoon vraagt om de hand van uw dochter. Ik, als zijn vader en als vorst van Sichem, breng u zijn bede over, omdat ik groot wederzijds voordeel zie in dit huwelijk, dat een verbintenis tussen onze beide volken tot stand brengt. Ik stel de poorten van Sichem voor u open. De uwen kunnen onze meisjes tot bruid kiezen. U kunt in dit land blijven en verzekerd zijn van onze steun. U kunt uw kuddes weiden waar u wilt en grond verwerken wanneer u dat wenst.

JAKOB U klinkt als een verstandig staatsman. De doelen die u schetst zouden de mijne kunnen zijn. Het wederzijds voordeel voor onze volkeren is duidelijk. Geen bondgenootschap zo bestendig als een dat door een familieband bezegeld is. Voor ik echter mijn dochter aan uw zoon geef, moet ik hem met een gerust hart in mijn huis kunnen toelaten. Ik hoor graag hoe hij over de zaak denkt.

SICHEM Heer, dat ik me aan uw dochter vergrepen heb is een onvergeeflijk kwaad, dat ik alleen met de levenslange toewijding van een echtgenoot ongedaan zou kunnen maken. Ook als u mij haar niet wilt geven, wat ik in het licht van mijn misdaad volledig zou begrijpen, vraag ik u om vergiffenis. Het zou mij zwaar vallen zonder Dina te leven, maar nog zwaarder zou het me vallen te leven zonder uw vergeving.

SIMEON Vader, neem ons niet kwalijk...

Er is nog iets.

onderonsje We kunnen Dina niet aan een onbesneden man geven.

LEVI Het zou een schending zijn van het eeuwige verbond van Abraham.

RUBEN We zouden Gods woede over ons afroepen.

JAKOB Jullie hebben gelijk.

Mijn zonen wijzen mij op een voorwaarde waaraan u zult moeten voldoen. U bent immers niet besneden. Pas als alle mannen en jongens van uw volk besneden zijn kunnen we tot één volk samensmelten.

CHAMOR Het verheugt me meer dan ik u kan zeggen dat wij tot overeenstemming hebben kunnen komen en dat wij niet langer in vijandschap tegenover elkaar staan. Ik weet zeker dat elke man in Sichem de kortstondige pijn van de besnijdenis graag zal verdragen voor het eeuwig voordeel dat er voor onze beide volken uit voort zal vloeien.

SICHEM We zullen uw eis terstond ten uitvoer brengen.
exeunt

DINA Nee! Dat kan niet. Dat kan je me niet aandoen! Ik kan niet met hem trouwen. Dat doe ik niet. Ik vergiftig hem, ik vergiftig mezelf!

SIMEON Zusje, rustig maar! Natuurlijk trouw jij niet met die gore verkrachter.

LEVI Wij gaan het helemaal voor jou in orde maken.

SIMEON Laat dat maar aan je grote broers over.

LEVI Geef ons een paar daagjes. *duwt haar weg, ze gaat af*

Ik heb net al een rondje gelopen en zo te horen hebben ze er geen gras over laten groeien. De mannen liggen te kermen en de vrouwen staan te mopperen bij de waterput.

SIMEON Overmorgen. Dan zijn ze op z'n ziekst.

SIMEON Levi en ik staan voor zonsopgang op.

De mannen die met ons meegaan treffen we bij de terpentijnboom. De zwaarden zijn gewet. Te voet gaan we naar de stad. Geruisloos komen we de poort binnen. Dan gaat het van huis tot huis. De ochtend vult zich met gekrijs van vrouwen en kinderen. De mannen, kooplieden met zachte handen, zijn koortsig en verzwakt door de pijn. Een makkelijke prooi voor ons zwaard en onze woede. Nog voor de middag zijn niet alleen Chamor en Sichem, maar alle mannen van de stad gedood. Na ons komen Ruben en Juda met hun helpers en jagen de vrouwen en kinderen naar ons kamp. Wat van waarde is nemen we mee.

LEVI Zo loopt het met je af als je onze zuster schendt.

RUBEN *tegen Dina* Ik heb iets voor je meegebracht.
geeft haar het hoofd van Sichem

JAKOB Wat hebben jullie gedaan? Alle volken van Kanaän tot in lengte van jaren tot vijand gemaakt. Nooit zullen we hier nog een

bondgenoot vinden. Jullie hebben mij, jullie vader, die Israël genoemd wordt, beledigd en voor schut gezet, het geloof van Abraham, Isaak en Jakob door het slijk gehaald, met leugenpraat godsvrucht voorgewend. Jullie hebben God misbruikt om een slachting aan te richten.

Wrang en wreed zal ons lot in Kanaän zijn.

SIMEON Moesten we onze zus dan als hoer laten behandelen?

LEVI Ons van onze mannelijkheid laten beroven door goddeloze Sichemieten?

JAKOB We moeten hier zo snel mogelijk weg.

SIMEON Vluchten? Terwijl wij in ons recht staan?

JAKOB Wat als ze ons gezamenlijk aanvallen?

RUBEN God is op onze hand.

JAKOB Jij weet hoe God oordeelt? Hoe durf je!

RUBEN God laat zijn volk niet in de steek.

JAKOB Hoop en bid, zoon. Want hij is de enige die we nog hebben.

19 GOD ZIJ MET ONS

JAKOB *tegen al zijn mensen* We vertrekken van hier zo gauw we kunnen. We gaan naar Bethel, waar God mij bezocht in een droom toen ik lang geleden vluchtte voor mijn broer. Vandaag heeft hij mij opgeroepen daarheen terug te keren. Breek het kamp op, zadel de ezels en kamelen, verzamel de kuddes voor de reis. Dit is een pelgrimstocht, reinig je dus, trek schone kleren aan, lever je sieraden bij mij in en wie nog huisgoden, gewijde beeldjes, fetisjen heeft: geef ze aan mij.

Men gaat uiteen, alleen Deborah blijft.

DEBORAH Vraag dat niet van ons, Jakob, dat we de huisgoden wegdoen.

JAKOB God woont niet in zelfgekleide poppetjes.

DEBORAH Het is al erg genoeg dat we moeten opbreken nu Rachel zwanger is. Ze is geen jonge vrouw meer. Pak haar de goden niet af die haar altijd tot steun geweest zijn.

JAKOB Jij bent haar steun, Deborah, en de God van mijn vaders, hoop ik. Geloof me, de prullaria van Laban betekenen niets.

DEBORAH Ik kan niet zonder.

JAKOB Natuurlijk wel. Breng ze me. Ik zal ze niet vernietigen. Ik begraaft ze onder de terpentijnboom.

DEBORAH Ik blijf waar mijn goden zijn.

JAKOB Je mag Rachel nu niet in de steek laten.

DEBORAH Jouw moeder, Jakob, heb ik aan de borst gehad. Ik leef al zo lang, ik heb zo veel gezien, dat ik mijn goden mijn vrienden mag noemen. Ik ben te oud om van ze gescheiden te worden.

JAKOB Wat wil je dan? In je eentje hier blijven?

DEBORAH Nee.

JAKOB Het is van tweeën een. Jij kiest. Voor je godjes of voor ons, je mensen.

af

DEBORAH *met stemverheffing* Een God van terreur ben je! Vanaf het allereerste begin tot het einde der dagen. Omdat je de Enige wilt zijn. Niets kan jij heel laten. Je jaagt de mensen uit elkaar, je zaait tweespalt waar je maar kan. Jouw woord knipt kapot wat een en heel was. Weer is het of-of! Mijn goden of mijn mensen. Ik kan ze allebei niet missen. Zonder mijn goden sterf ik. Zonder mijn mensen sterf ik. Nog één keer kan ik jou de waarheid zeggen voor ik doodga, God van Noach, Abraham, Isaak en Jakob. Jij snapt niets van scheppen. Je bent een God van vernietiging. Voor jou moet geslacht, verbrand, besneden worden. Ik zal je zeggen wat scheppen is: scheppen is heel maken, losse dingen samenvoegen tot een nieuw ding. Het meel, water, gist en zout maken het brood. De haren uit de schapenvacht spin ik tot één draad. Het geloof en de klei maken de godheid. Hier. *beslaat zich*

Er wordt gereisd.

JAKOB Hoe is het?

RACHEL Dat je me de goden weg hebt laten doen, waar was dat nou voor nodig?

JAKOB Dat weet je.

RACHEL Als de God van Abraham en Isaak zo groot is, waarom maakt hij zich dan druk om een paar kleine godjes van ons. Prullaria van klei.

JAKOB Waarom maak jij je er druk om?

RACHEL Rotjongens zijn het, Simeon en Levi.

JAKOB Niet weer beginnen.

RACHEL Wat?

JAKOB Katten op Lea en haar jongens. Ze zijn onbesuisd.

RACHEL Ze hebben ellende over ons afgeroepen. Ik ben bang.

JAKOB Alles komt goed, heus.

RACHEL Ik ben te oud om een kind te dragen.

JAKOB Zorgt Deborah wel voor je?

RACHEL Ze zorgt voor me. En ze huilt. Van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat.

Er wordt gereisd. Bij aankomst in Bethel herkent Jakob zijn steen.

JAKOB Hier is het. Laat me nu alleen. Ik wil een altaar bouwen.

LEZER Dat daar, waar hij reeds eerder in zijn droom aan hem verschenen was, nu God opnieuw verscheen, en hem zegende, en herhaalde wat hij reeds eerder gezegd had:

'Uw naam zal voortaan niet Jakob genoemd worden, maar Israël zal uw naam zijn.' En hij noemde zijn naam Israël. En dat God tot hem zeide: 'Ik ben God de Almachtige! Wees vruchtbaar, en vermenigvuldig! Een volk, ja, een hoop der volken zal uit u worden, en koningen zullen uit uw lendenen voortkomen. En dit land, dat ik aan Abraham en Isaak gegeven heb, dat zal ik u geven; en aan uw zaad na u zal ik dit land geven.' En dat toen God van hem op voer in die plaats, waar hij met hem gesproken had.

Deborah komt op en sterft. Jakob vindt haar, hurkt bij haar, sluit haar ogen.

JAKOB Rachel!

RACHEL Nee...

Ze zitten bij haar, Rachel droogt Deborahs tranen.

RACHEL Je had haar de godjes niet af moeten nemen.

JAKOB Ze was heel verschrikkelijk oud.

RACHEL Ze heeft zich doodgehuild.

Deborah wordt begraven.

20 BENJAMIN

Rachels bevalling begint. Lea en een vroedvrouw nemen haar mee. Anderen gaan af, behalve Jakob, voor wie het onmenselijke wachten begint.

JAKOB Laat mij nu niet in de steek.

Laat mij geen spijt hebben van wat ik in uw naam gedaan heb.

Houd mijn Rachel de hand boven het hoofd.

Maak dat ze uw aanwezigheid voelt, help haar, verlicht haar pijn.

Bewaar ons voor uw achteloosheid, toon mij uw barmhartigheid.

De vroedvrouw komt op met baby, geeft hem aan Jakob, schudt haar hoofd, gaat af. Lea komt bij Jakob.

JAKOB Benjamin, noem ik hem.

Als we Rachel begraven hebben, wil ik naar Hebron. Waar ik vandaan kom. Misschien kan mijn geboortegrond me troosten.

time lapse

21 JOZEFS DROMEN

De broers met z'n allen, Jozef komt op.

SIMEON Wat heb jij nou aan?

JOZEF Van pa gekregen, omdat ik zeventien geworden ben.

RUBEN Je lijkt wel zo'n versierde kameel van de Afghanen, met die kleuren.

LEVI Meer een tempelhoertje.

JOZEF Jullie zijn gewoon jaloers.

JUDA Vind je het gek? Alles is altijd voor jou en Benjamin, terwijl jullie de jongsten zijn.

LEVI De kindjes van papa's ouwe dag.

SIMEON Nakomertjes. Schrompelige laatste vijgies van de zomer.

RUBEN Alleen maar omdat jullie moeder zijn lievelingsvrouw was. En dood, dat helpt ook.

JOZEF Mijn moeder was zijn enige vrouw.

SIMEON En waar komen wij dan vandaan?

LEVI Hij is onze broer niet!

JOZEF Jullie moeder heeft zijn zaad gestolen om jullie te krijgen.

RUBEN Jouw moeder kon niet eens kinderen krijgen. Weet je waarom niet? Omdat ze al teveel had rondgevoosd voor ze getrouwd was. Een hitsig teefje, dat was ze.

JOZEF Hou je bek over mijn moeder.

RUBEN Jouw moeder kreeg pas kinderen door de liefdesappels die ik gevonden had. Namaakkinderen zijn jullie.

JOZEF Als je nog één keer iets over mijn moeder zegt, vertel ik pa van jou en Bilha.

RUBEN Jouw moeder is dood omdat ze God verachtte en haar eigen vader bestal en bedroog.

Jozef af

JUDA Sukkel. Hij doet het, hoor.

RUBEN Ik wou dat hij dood was.

JUDA Hij denkt dat hij boven ons staat.

SIMEON Door God gezegend.

LEVI Uitverkoren.

SIMEON Met die dromen van hem. Laatst droomde hij dat we met z'n allen schoven aan het binden waren. En die van hem kwam overeind en bleef rechtop staan.

LEVI Die van mij komt zo vaak overeind.

JUDA Maar blijft ie rechtop staan?

SIMEON En die van ons gingen om die van hem heen staan en bogen ervoor.

JUDA En dan zegt ie: 'Ik kan het niet helpen. God laat ze mij zien.'

SIMEON En hij had nog zo'n droom, iets met de zon, de maan en elf sterren die voor hem bogen.

JUDA Kan ik me niks bij voorstellen, bij een buigende zon.

SIMEON Elf sterren, elf broers.

RUBEN Altijd al gedacht dat ik een ster was.

Jakob en Bilha

JAKOB Slapen met de halfbroer van je eigen kinderen! Wat als Dan en Naftali erachter komen? Is dat hoe je de nagedachtenis aan je

meesteres in ere houdt? Had ik je maar nooit als bijvrouw gekregen. Ruben is vijftien jaar jonger dan jij. Smerig is het. Op jouw leeftijd... Je maakt jezelf belachelijk. Je maakt jezelf te schande. Maar het ergste is: je ontmant mij voor de ogen van mijn eigen zoons. Ik walg van je. Laat me je nooit meer zien.

Bilha af

JOZEF Een paar maanden later zijn mijn broers een eind naar het noorden getrokken met het vee, naar goeie weidegrond. Mijn vader denkt dat ze in de buurt van Sichem zijn. Hij vraagt me ze op te zoeken om te kijken of het ze goed gaat, of ze iets nodig hebben en hoe het met de kuddes is. Ik ga op weg naar Sichem, maar ik kan ze niet vinden. Iemand die ik tegenkom, zegt dat ze naar Dotan zijn gegaan. Nog een halve dagreis.

22 MOORDPLAN

SIMEON Daar komt iemand.

LEVI Papa's oogappel. Onze droomkoning.

SIMEON In z'n mooie jas.

LEVI Dat ie niet bang is.

JUDA Hoezo?

LEVI Met die jas. In z'n eentje. Je ziet hem van een mijl. Iemand die er zo bijloopt heeft geld bij zich. Goud. Proviand.

SIMEON Wat moet hij hier, dat zou ik willen weten.

RUBEN Kijken wat wij aan het doen zijn en alles aan pa overbrieven.

SIMEON Hoeft niet.

RUBEN Hè?

SIMEON Hij hoeft niet terug te gaan.

JUDA Wat bedoel jij?

LEVI Als hij overvallen wordt door bedoeïenen.

JUDA Er zijn hier geen bedoeïenen.

LEVI Of op een slang trapt.

JUDA Of verscheurd door een wild beest.

RUBEN Zijn jullie gek geworden?

SIMEON 't Zou wel schelen.

RUBEN Ziek. Jullie zijn ziek!

SIMEON Jij wil toch ook van hem af.

RUBEN Ja, nee –

JUDA O, ik weet anders nog heel goed wat jij zei.

RUBEN Wat zei?

LEVI 'Ik wou dat hij dood was,' dat zei je.

RUBEN Ja, dat zei ik.

SIMEON Nou dan.

RUBEN Iets zeggen is iets anders dan iets doen.

LEVI Lafbek.

JUDA Leg mij uit: waarom zou de wereld beter zijn als hij blijft leven?

RUBEN Omdat wij dan beter zijn.

JUDA O ja?

RUBEN Wie het bloed van een mens vergiet...

Van je eigen broer!

SIMEON Halfbroer.

RUBEN Als jullie hem doodmaken –

LEVI Nou?

RUBEN Als jullie hem doodmaken zeg ik het tegen pa.

SIMEON Ja. Moet je doen.

RUBEN Waarom laten we hem niet achter in die lege put?

JUDA Om te creperen?

SIMEON Dat is pas ziek.

RUBEN Je vergiet geen bloed.

JUDA Hij heeft geen schijn van kans. Hier komt nooit iemand.

SIMEON Weet jij veel? Kan God mooi laten zien wat ie voorstelt, als hij hem zo gunstig gezind is.

LEVI We doen het.

Jozef komt op. De broers buigen voor hem.

JOZEF Hou op, doe niet zo flauw!

SIMEON Hoogheid, laat ons uw voeten wassen.

LEVI Verderop is een put. Permitter?

RUBEN Kijk uit, laat zijn jas niet nat worden.

*Ze trekken hem zijn jas uit, Simeon en Levi
tillen hem op en brengen hem weg of gooien
hem in de put en komen terug.*

JUDA Moet je kijken wat een lekkere dingen hij
bij zich heeft.

SIMEON Hij wel.

Ze eten zijn proviand.

JOZEF uit de put Hé, jongens?

Kom op nou!

Nou is het wel leuk genoeg geweest.

Alsjeblieft, haal me er weer uit.

Er zitten hier schorpioenen.

Ruben! Het spijt me dat ik je verraden heb.

Echt. Ik was gewoon kwaad. Ik bied je mijn
excuses aan. Als er iets is wat ik kan doen om
het goed te maken, dan doe ik het. Haal me
hieruit, alsjeblieft!

RUBEN *zachtjes* Laten we hem eruit halen.

Dit kunnen we niet maken.

LEVI Wat ben jij teerhartig.

SIMEON Zullen we verderop gaan zitten, dan
horen we hem niet.

Ze gaan verderop zitten.

JOZEF Hallo! Zijn jullie daar nog? Alsjeblieft,
alsjeblieft, laat me hier uit. Ik doe alles wat
jullie maar willen, maar laat me niet hier
achter. Laat me hier niet alleen.

RUBEN Ik kan er niet tegen, ik haal hem eruit.

JUDA Wacht nog even.

LEVI Laat hem maar zweten.

RUBEN Waarom? Hij is al doodsbang, dat hoor je
toch.

SIMEON Angst maakt nederig, dat kan hij goed
gebruiken.

RUBEN Ik ga een eindje lopen, ik word hier ziek
van.

*Ruben exit. Uit de put komt gejammer, nu en
dan een nieuwe poging, stiltes.*

SIMEON Daar komt een karavaan.

LEVI Zullen we hem verkopen?

JUDA Twee vliegen in één klap.

LEVI We zijn van hem af en we hebben een
welverdiend extraatje.

SIMEON Kom, we halen hem eruit.

Ze halen hem uit de put.

JOZEF Ik wist het wel, klootzakken, dat jullie –

LEVI Hou je kop.

SIMEON Gadverdamme, helemaal natgezeken.

JUDA Doe hem iets anders aan, als hij er zo
uitziet moeten ze hem niet.

JOZEF Wat gaan jullie –

LEVI Hou je kop.

SIMEON Straks denken ze nog dat hij zwakzin-
nig is.

JOZEF Waarom laten jullie me niet gaan?

LEVI We laten je gaan.

SIMEON Kom mee en hou je mond.

*Ze gaan af. Ruben komt op, ziet noch zijn
broers, noch Jozef in de put.*

RUBEN Hé! Waar zijn jullie? Hallo?

De broers komen zonder Jozef terug.

RUBEN Waar is hij? Is hij niet bij jullie?

Hij is weg!

LEVI Juist.

JUDA Op weg naar een ver, ver land. *laat een
buideltje geld zien*

RUBEN Hebben jullie hem verkocht?

SIMEON Voor een goede prijs.

RUBEN Maar...

LEVI Ben je nou nog niet tevreden?

JUDA Laten we naar de stad –

RUBEN Maar wat zeggen we tegen pa?

SIMEON We gaan eerst naar de stad, ik heb
voorlopig genoeg schapen gezien.

LEVI Nu een lekker wijf!

JUDA Morgen gaan we naar pa.

af

23 JAKOBS VERDRIET

*Met de bebloede jas van Jozef in zijn armen
verschijnt Jakob.*

JAKOB Ga weg, laat me alleen. De hemel is
leeg. Onverschilligheid is de grootste wreed-
heid. Er zijn geen verhalen meer. Er is
niemand om ze te vertellen.

IV
EEN HOVELING

I JOZEFS VERHAAL

JOZEF Drieëntwintig dagen was ik met de karavaan onderweg naar Egypte. We arriveren in een stad, groter dan ik ooit gezien heb. In een of ander huis overnachten we, ik moet me wassen, mijn haar wordt afgeschoren en ze brengen me naar de markt. Om me heen staan ze te schreeuwen. Ik versta geen woord, van niemand niet. Sommigen betasten me, knijpen in mijn vel. De man die me de hele tocht naast zijn kameel had lopen schreeuwt het plein bij elkaar.

Potifar op

JOZEF Er wordt onderhandeld. Ik denk: 'Voor die prijs, meneer, wat denkt u wel? U brengt mij aan de bedelstaf!' – 'Hoe moet ik mijn vrouw en mijn kinderen te eten geven met klanten zoals u?' – 'Het is te veel, man, het is te veel!' – 'Helemaal uit Kanaän heb ik hem meegenomen, weet je wat dat kost?'

Potifar betaalt de verkoper.

JOZEF Nu ben ik dus van die dikke. Hij laat een andere slaaf het touw vasthouden en duwend en sjordend door de menigte komen we aan het eind van de markt. De dikke man hijst zich in een draagstoel en door een wirwar van straatjes komen we bij zijn huis. Ik moet mijn voeten wassen. De andere slaven komen me bekijken. Dan word ik naar een soort ontvangkamer

gebracht. De vrouw van de dikke man komt me bezichtigen. De dikke man praat tegen me.

POTIFAR *vriendelijk maar onverstaanbaar*
Egyptisch, wijst op zichzelf Me: Mr. Potifar.
She: Mrs. Potifar. You?

JOZEF Jozef.

POTIFAR Yousouf.

MRS. POTIFAR Merhaba, Yousouf.

JOZEF Toen had ik het al kunnen weten.
Ze laat me kleden. Deze kleren, die kleren, bling bling, kaal hoofd, geen kaal hoofd, hoe ik mijn baard moet trimmen, net zo lang tot zij tevreden is.
Met hem kon ik goed opschieten. Meteen al. Zeven jaar ben ik in hun huis geweest. Ik had het voor elkaar.
Uit de naad heb ik me gewerkt. De taal geleerd. Geleerd te buigen. Geleerd te vleien. Geleerd de schaamte binnenste buiten te keren: wie ik echt ben kun je niet raken.
Tot hoofd van de huishouding heb ik het gebracht. Ik, snotjong, Hebreeuwse slaaf die van angst in zijn broek pieste, opgeklommen tot hofmeester van de commandant van de lijfwacht. En nu dit.
Weer alles kwijt. Wat ben ik voor eikel? Welke god, welk noodlot speelt er zo met mij? Waarom ben ik haar niet gewoon ter wille geweest? Ik kon het niet verdragen.
Een exotisch speeltje zijn. En dit komt ervan. Ik moet bluffen. Ik moet hier iemand worden. Als ik iets begrepen heb van dit land, dan is het dat je jezelf moet verkopen.

2 GEVANGENIS

GEVANGENE Hij wil het niet vertellen.

GEVANGENE Dat is pas stom.

GEVANGENE Als ik aan kinderen gezeten had zou ik het ook niet zeggen.

GEVANGENE Hij heeft gewoon gejat, dat doen ze allemaal.

GEVANGENE Als jullie het al weten, wat moet ie dan nog zeggen?

GEVANGENE Ja, laat hem zelf vertellen.

JOZEF Ik heb niks te vertellen.

GEVANGENE Onschuldig – gaap!

GEVANGENE Je hoeft voor ons je smoel niet op te houden hoor.

GEVANGENE We zitten hier allemaal omdat we niks gedaan hebben.

SCHENKER Ik heb echt niets gedaan.

BAKKER Ja, daar zit je voor! Omdat je te stom was om Zijne Goddelijke Hoogheid op tijd –

SCHENKER Minder stom dan jij met je steentje.

BAKKER Dat was toch mijn schuld niet! Ze hadden de molenaar moeten pakken.

GEVANGENE Ja, jullie weten we inmiddels wel. Nou de Hebreëer.

JOZEF Wat wil je dat ik zeg?

GEVANGENE Je zit hier. Dus is er iets gebeurd. Dat ga je ons vertellen.

JOZEF Stel je voor: een palazzo hier in de stad. Het huis van de commandant van de lijfwacht

van Zijne Goddelijke Hoogheid. Een knappe, Hebreeuwse jongeman is er hofmeester.
GEVANGENE Zo mooi ben je niet, hoor, met die neus.

JOZEF De knappe, Hebreeuwse jongeman is een lijfeigene, maar dat lijkt iedereen in het huis vergeten. De heer des huizes laat hem alle beslissingen nemen. Zelf is hij alleen nog geïnteresseerd in wat hij 's avonds te eten krijgt.

Stel je voor: de vrouw des huizes. Een goed geconserveerde schoonheid van achter in de vijftig.

GEVANGENE Nou, ik zeg er geen nee tegen.

MRS. POTIFAR Wat werk je toch hard, Yousouf! Kom even zitten, dan drinken we samen een glaasje.

JOZEF Mevrouw, ik heb meneer beloofd –

MRS. POTIFAR Zelika, hoe vaak moet ik je dat nog zeggen?

JOZEF Het past niet, mevrouw –

MRS. POTIFAR Is het aan jou om mij te vertellen wat wel en niet past?

JOZEF Nee, mevrouw.

MRS. POTIFAR Zelika! Doe mij dat plezier, alsjeblieft? Je zult er zo aan gewend zijn.

JOZEF Maar wat moet meneer –

MRS. POTIFAR Meneer? Waar zie jij meneer?

Ik zie meneer niet. Ik zie meneer eigenlijk nauwelijks – jij wel? Meneer is meer bij Zijne Goddelijke Hoogheid dan in zijn eigen huis bij zijn eigen vrouw. Of niet soms?

JOZEF Het is me niet opgevallen, mevrouw.

MRS. POTIFAR Zeg het één keer! Doe het voor mij: Zelika.

Ik beveel het je.

JOZEF Zelika.

MRS. POTIFAR Was dat nou zo moeilijk?

Jij denkt dat ik je niet begrijp, Yousouf, maar ik begrijp je heel goed. Ik denk vaak aan hoe moeilijk het voor je moet zijn, ver weg van je eigen land, van je eigen mensen. Ik zie toch wat een gevoelige jongen je bent. Kom eens bij me.

De wereld is al onherbergzaam genoeg, toch. Het minste wat we kunnen doen is een beetje lief zijn voor elkaar. Zeg het nog eens.

JOZEF Zelika.

MRS. POTIFAR Je ruikt lekker, weet je dat.

Ze zeggen dat Hebreeërs stinken, maar ik hou van jouw geur. Een sterke geur van een sterke man met sterke handen. *legt zijn handen om haar borsten*

GEVANGENE Geef mij zo'n setje!

MRS. POTIFAR *fluistert* Ik hou van jou, Yousouf. Geef me een kus, alsjeblieft.

Jozef worstelt zich los, zij houdt zijn jas in haar hand, hij rent weg, zij begint te gillen.

Jozef is weer tussen de gevangenen.

GEVANGENE Sukkel!

GEVANGENE Waarom niet, man?

GEVANGENE Haar woord tegen het jouwe.

GEVANGENE Jij komt hier niet meer uit.

JOZEF Ik kom hier uit.

GEVANGENE Mocht je willen.
JOZEF Ik kom hier uit.
GEVANGENE Hoe wou je dat doen?
JOZEF Let maar op.
GEVANGENE Vergeet het.
JOZEF Ik zie dingen. Ik zie wat anderen niet zien. Ik schouw in wat nog verborgen ligt.
GEVANGENE Jaja.
JOZEF De God van mijn voorvaderen staat me ter zijde.
GEVANGENE Geloof je het zelf?! Hij heeft je helemaal hier gebracht!
JOZEF Hij opent mijn ogen voor wat bedekt is.
GEVANGENE Een ziener.
JOZEF Jij bijvoorbeeld hebt maagklachten.
GEVANGENE Krijg nou...!
Hij bevestigt Jozefs diagnose.
JOZEF Jij maakt je zorgen over een mooie vrouw. Heb ik gelijk?
GEVANGENE Ja, hallo, daar maakt iedereen zich hier zorgen over.
JOZEF Maar bij hem is het zijn dochter.
Wacht... ik zie iets roods. Ze verft haar mond – klopt dat?
GEVANGENE Dat klopt precies.
JOZEF Ze gaat uit met vriendinnen, de stad in.
Ze laat haar sluier zogenaamd afwaaien door de wind.
GEVANGENE Hè? Hoe weet je dat?
JOZEF Omdat de God van mijn vaderen me dat onthult. Jij bent smid. Jij bent de schenker van de farao en jij de bakker.
GEVANGENE Dat hebben ze net zelf gezegd.

GEVANGENE Helemaal niet.
GEVANGENE Van de bakker kon je het zo raden met dat steentje en de molenaar. En de schenker heeft een paarse neus.
GEVANGENE En dat ik smid ben dan?
JOZEF Geloof wat je wilt. Maar ik kom hier weg, dat garandeer ik je.

SCHENKER Hebreeër, kan je ook dromen uitleggen?
JOZEF Als God het wil. Vertel maar wat je droomde.
SCHENKER Ik stond voor een wijnstok met drie ranken eraan. Ineens liep hij uit en stond hij in bloei. En voor ik het wist waren de druiven rijp. Ik plukte een mooie, volle tros en perste die met mijn hand uit boven de beker van de farao. Ik gaf de beker aan onze vorst. Dat was het einde van mijn droom.
JOZEF Over drie dagen, de drie ranken, krijg je een hoge plaats. Je zult door de farao in je ambt hersteld worden. Net als vroeger zul je hem zijn beker volschenken en aangeven.
SCHENKER Denk je?
JOZEF Dat is wat God openbaart.
SCHENKER Dankjewel.
JOZEF Als het zover is, doe dan een goed woordje voor mij.
SCHENKER Dat zal ik doen.

BAKKER Ik heb gehoord wat je voor de schenker hebt gedaan.
JOZEF Niet ik – de God van mijn voorvaderen.

BAKKER Ik heb ook een droom gehad. Zou je die ook kunnen uitleggen?

JOZEF Als God het wil.

BAKKER Ik droeg drie manden vol brood op mijn hoofd. In de bovenste mand zat het mooiste wittebrood voor de farao, maar dat werd belaagd door zwarte vogels. Het lukte me niet ze weg te jagen. Ze vraten alles op.

JOZEF Over drie dagen, de drie manden, krijg jij ook een hoge plaats. Je zult door de farao ter dood worden veroordeeld. De beul zal je onthoofden en je hoofd zal op een spies worden tentoongesteld tot de vogels je schedel hebben leeggepikt.

BAKKER Ik geloof je niet! Vuilak! Hem geef je zo'n mooie uitleg en mij scheid je af met een rotverhaal.

JOZEF Ik kan er niets aan doen, God openbaart mij de inhoud van je droom. Ik ben maar de boodschapper.

JOZEF *terzijde* Is God mij toch gunstig gezind? Zijn de zegeningen die hij over Abraham, Isaak en Jakob heeft uitgesproken ook voor mij bestemd? Na drie dagen worden de schenker en de bakker allebei opgehaald. Als het de volgende ochtend licht wordt –

GEVANGENE Kijk op de binnenplaats!

GEVANGENE Nee, hè? Dat had hij niet verdiend.

GEVANGENE Het was een zeikerd, maar dit was niet nodig.

GEVANGENE Hé, Hebreeër, had jij soms een

vloek over hem uitgesproken?

JOZEF Hoezo?

GEVANGENE Toen je de bakker zijn droom uitlegde.

GEVANGENE Ze hebben de bakker gekild.

GEVANGENE En de schenker zien we ook niet terug.

GEVANGENE Is die ook dood dan?

GEVANGENE Zijn droom zal ook wel uitgekomen zijn.

JOZEF *terzijde* Als hij me maar niet vergeet.

3 JUDA EN TAMAR

Time lapse. Gevangenisleven. Verveling.

GEVANGENE Toe, vertel nog eens dat verhaal met die Onan.

JOZEF Nee.

GEVANGENE Kom op, man.

JOZEF Ik heb het al twintig keer verteld.

GEVANGENE Nou dan kun je het best nog eens vertellen.

JOZEF Doe het zelf.

GEVANGENE Oké, ik help je! Ik doe Juda.

Er ontvouwt zich een poppenspel.

JOZEF Er was eens een man die Juda heette.

Hij had drie zonen: Er, Onan en Sela.

Er werd verliefd –

GEVANGENE Ik vind het geen naam, Er.

Kan ie niet Erik heten?

JOZEF Hij heette geen Erik.

GEVANGENE 2 Wat kan het schelen, hij is toch zo dood?

JOZEF Oké. Erik werd verliefd op een mooi meisje, Tamar.

POP TAMAR Hallo! Ik ben Tamar. Ik ben op Er.

En hij is ook op mij.

GEVANGENE Erik!

POP TAMAR Wat?

GEVANGENE Hij heet Erik.

POP TAMAR Helemaal niet. Ik weet toch zeker zelf wel hoe mijn verloofde heet!

GEVANGENE 2 Joh, wat maakt het uit.

Hij is bijna dood.

POP TAMAR Er en ik –

GEVANGENE Erik.

POP TAMAR Er en ik trouwen. We zijn heel gelukkig.

Jozef doet pop Tamar een sluiertje om.

De poppen zoenen.

POP ER O, ik voel me niet zo lekker. Aaargh...

POP TAMAR O! O! O! Mijn bruidegom is dood!

POP JUDA Mijn zoon! Mijn zoon! Zo kort nog maar getrouwd en nu al dood! Nu moet mijn volgende zoon zijn zwagerplicht vervullen.

Onan, kom hier.

POP ONAN Ja, pa.

POP JUDA Trouw met je schoonzuster Tamar.

POP ONAN Maar pa –

POP JUDA Geen gemaar! Trouw met haar en zorg dat ze kinderen krijgt.

POP ONAN *terzijde* Daar voel ik dus helemaal niks voor. Dan maak ik kinderen, ik moet voor ze zorgen, maar ze gaan door het leven als kinderen van mijn broer Er. Me hoela. Weet je wat ik doe: ik ga voor het zingen de kerk uit.

Onan en Tamar vrijen.

POP TAMAR O, Onan, wat doe je nu? Al je zaad gaat ernaast!

POP ONAN Oeps!

POP TAMAR Pas toch op, dat is een gruwel in Gods oog. Je moet beter mikken, anders maakt ie je dood.

Onan en Tamar vrijen.

POP TAMAR Stomkop, nou doe je het weer!

POP ONAN O, ik voel me niet zo lekker.

Aaargh...

POP TAMAR Dat komt ervan, viezerik!

POP JUDA Wat krijgen we nou! Twee zonen dood en nog maar eentje over... Is die vrouw een gifmengster? Mijn laatste krijgt ze niet.

POP TAMAR Wat moet ik doen, wat moet ik doen? Ik ben een mooie jonge weduwe, maar niemand zal me willen. Had ik maar een kindje van Er gekregen. Had Onan me maar een kindje willen geven. Hoe moet ik nu verder leven? Ik maak er een einde aan.

Pop Tamar probeert zichzelf te verwurgen of anderszins dood te gaan.

POP TAMAR Ho, stop! Tamar, zelfmoord is ook een gruwel in Gods oog. Verzin eens iets beters. O, ik weet het al!

Pop Tamar maakt zich mooi en sluiert zich.

Pop Juda komt langslopen.

POP TAMAR Hé, lekker ding, jij ziet eruit alsof je eens fijn verwend wilt worden.

POP JUDA Jij ziet er niet slecht uit.

POP TAMAR Ga je met me mee?

POP JUDA Dat is goed, maar ik heb geen geld bij me.

POP TAMAR Weet je wat, geef me je zegel en je staf als onderpand en dan betaal je me later.

POP JUDA Jij bent een leuke meid. Kom, ik heb er zin in.

POP TAMAR Zie zo!

Pop Tamar propt een zwangere buik naar binnen.

POP JUDA Wat? Mijn schoondochter de weduwe zwanger? Van Onan kan het niet zijn, die is te lang dood. De hoer! Gestenigd moet ze worden! Ze brengt schande over ons!

Laat haar voor de rechter slepen.

Door wie heb jij je laten bezwangeren, snol?

POP TAMAR Door degene van wie dit zegel en deze staf is, heer.

POP JUDA Wat? Wie? Hoe?

POP TAMAR U hebt me de broer van Er en Onan onthouden. Hoe kon ik anders aan het zaad van uw familie komen?

POP JUDA Je hebt gelijk. Meisje, ik heb je onrechtvaardig behandeld. Moge je schoot een gezond kind voortbrengen.

POP TAMAR *baart* Ah! Ah!

POP JUDA O, kijk: een tweeling. Nu ben ik een gelukkige vader en grootvader tegelijk.

Gevangenen klappen.

GEVANGENE Vrouwen trekken altijd aan het langste eind.

GEVANGENE Vrouwen zijn slimmer. Wij lopen uiteindelijk toch altijd achter onze lul aan.

JOZEF Flauwekul.

GEVANGENE Jij liep ook achter je lul aan, alleen wees die de verkeerde kant op.

GEVANGENE Die voorspelling van je is niet uitgekomen.

JOZEF Welke voorspelling?

GEVANGENE Dat je hier weg zou komen.

JOZEF Nog niet.

GEVANGENE Je zit hier al meer dan twee jaar, man. Iedereen is je vergeten.

JOZEF Ik kom hier uit.

GEVANGENE Met je voeten naar voren.

4 DE FARAO DROOMT

Hof van de farao. Farao, schenker

FARAO Geef me iets dat het lichaam reinigt, de geest verkwikt en spookbeelden wegwast.

SCHENKER Een lichte muskaat met kamilletonen misschien, Uwe Goddelijke Hoogheid?

FARAO Als het die nachtmerries maar verjaagt. Ik heb afschuwelijk gedroomd. Angstaanjagend. Het is al middag, maar het is alsof ik niet wakker kan worden, zo staan ze me nog voor ogen. Ik snap het niet. Zulke heldere, gruwelijke beelden, maar geen van mijn wijsgeren kan me uitleggen wat ze betekenen.

SCHENKER Uwe Goddelijke Hoogheid, met uw welnemen, ik weet misschien iemand. Hij heeft mij ooit een droom verklaard en wat hij zei kwam precies uit. En ik was niet de enige. Een andere droomuitleg van hem werd ook precies bewaarheid.

FARAO Wat is dat voor iemand? Waarom ken ik die niet? Laat hem ogenblikkelijk hier brengen.

SCHENKER Zeker, Hoogheid.

JOZEF Uwe Goddelijke Hoogheid.

FARAO Ze zeggen dat u dromen uitlegt.

JOZEF Als God het wil. Vertel mij uw nachtmerries, dat ik met Gods hulp zijn boodschap aan u kan ontcijferen.

FARAO In mijn droom zie ik zeven prachtige,

dikke korenaren uit één halm tevoorschijn komen. Daarna verschijnen er zeven miezerige aren, klein en uitgedroogd door de oostenwind. Maar al zijn ze uitgedroogd, ineens komen er schimmeldraden uit die razendsnel voortwoekeren. In een oogwenk zijn alle aren in een dikke laag stinkende schimmel verdwenen. Met een plof zakt hij in elkaar. Een klein hoopje zwart stof is het enige dat overblijft.

Toen werd ik wakker, maar even later dutte ik weer in.

Dan sta ik aan de oever van de Nijl. Uit het water klimmen zeven schitterende, vette koeien op de kant en beginnen te grazen. Meteen daarna duiken er zeven uitgemergelde scharminkels op. Ook die klimmen op de kant, maar in plaats van te gaan grazen, beginnen ze stukken vlees van de dikke koeien af te rukken en op te vreten. Met bebloede bekken staan ze in het groene oevergras. Plukken vacht, spieren en vet trekken ze van de ribben. Ze duiken met hun snuiten in de uithangende ingewanden. Ze vreten door tot er niets meer van de dikke koeien over is, maar zelf blijven ze even dun en loeien klagelijk van de honger.

Toen werd ik wakker en sindsdien willen die gruwelbeelden me niet meer loslaten.

JOZEF Dit is een heldere boodschap.

Wat u droomde betekent dat Egypte zeven jaren van voorspoed en overvloed krijgt, gevolgd door zeven jaren van armoede en misoogst.

Het is twee maal dezelfde droom in een andere vorm, waarmee God u duidelijk maakt dat dit alles direct te gebeuren staat.

FARAO Maar waarom?

JOZEF Dat kan ik u niet vertellen. Maar God is u blijkbaar goed gezind. Door deze waarschuwing kunt u tenminste uw voorzorgsmaatregelen treffen.

FARAO Meneer de president van de Raad, wat adviseert u ons?

PRESIDENT Ik zal de Raad bijeenroepen.

Wij kunnen uit ons midden een commissie instellen om de problematiek te bestuderen. Me dunkt dat we binnen het half jaar een rapportage over de te nemen maatregelen tegemoet moeten kunnen zien.

FARAO Uitstekend, doet u dat. En houdt u mij van de voortgang op de hoogte.

JOZEF Neem me niet kwalijk, mij lijkt dat er geen tijd verloren moet gaan met bestudering van de problematiek. Ik denk dat er onmiddellijk aan de slag moet worden gegaan.

PRESIDENT Ik neem uw suggestie mee. Ik zal de commissie erop wijzen dat op dit dossier zo spoedig mogelijk actie –

JOZEF De oogsttijd staat voor de deur, er moet vandaag begonnen worden.

FARAO Wat stel je voor, Hebreeër?

JOZEF Van de oogst die nu en de volgende jaren wordt binnengehaald, moet een deel gereserveerd worden voor de tijden van nood. Er moet verspreid over het land graan worden opgeslagen. Om te beginnen moet er een

inventarisatie van de graanschuren komen.
Gecontroleerd moet worden of ze aan de eisen voldoen, of ongedierte voldoende bestreden kan worden, of er geen vocht in doordringt, of er genoeg ventilatie is om broei te voorkomen. Er moeten opzichters worden aangesteld die genoeg verdienen, zodat ze niet in de verleiding komen zelf een handeltje te beginnen. Wie toch wordt betrapt op fraude of corruptie moet publiekelijk worden terechtgesteld. Vandaag nog moet een campagne worden gestart om de bevolking uit te leggen waarom een deel van de oogst nu en de komende jaren in beslag wordt genomen, zodat er geen oproer ontstaat.

FARAO God mag mij goed gezind zijn, hij heeft jou duidelijk gezegend met een scherp inzicht. Ik geef je de leiding over dit plan. Je staat direct onder mij, jouw gezag zal in heel Egypte gelden. Beschouw jezelf als onderkoning van mijn land.

PRESIDENT Wat betreft de Raad –

FARAO Stelt u gerust uw commissie in, wij zien uw rapportage te zijner tijd tegemoet.

JOZEF *terzijde* Je moet jezelf verkopen...

In de zeven jaren van overvloed groei ik uit tot een man van aanzien. Met Asnat, mijn vrouw, krijg ik twee zoons. Manasse en Efraïm. Ik neem op aandringen van de farao een nieuwe naam aan: Safenat-Paneach. Mijn beleid vindt overal goedkeuring. Men draagt mij op handen. Ik, snotjong,

Hebreeuwse slaaf die van angst in zijn broek pieste, ik heb het tot onderkoning van Egypte gebracht.

5 GRAAN

JOZEF Als in het achtste jaar de eerste misoogst zich aandient, zijn de voorraden groot genoeg om het volk te voeden. In de hoofdstad voer ik zelf het bewind over het graan. Ook in de omringende landen slaat de hongersnood toe. Vreemdelingen staan in de rij om bij ons voedsel te kopen voor de hongerende families thuis.

Graan halende mensen, onder wie Jozefs broers. Ze buigen voor hem.

JOZEF *terzijde* Mijn broers. Voor mij buigend. Als in mijn droom van lang geleden. Waar komt u vandaan?

RUBEN Uit Hebron in Kanaän. We komen om voedsel te kopen.

JOZEF Ik geloof u niet. U bent uit op inlichtingen over zwakke plekken in Egyptes verdediging. U komt hier om te spioneren. U wilt zich meester maken van onze voedselvoorraden.

RUBEN Excellentie, dat is een vergissing. Wij zijn geen spionnen. We zijn uitsluitend gekomen om eten te kopen voor onze vrouwen en kinderen die honger lijden in Kanaän, dat geteisterd wordt door droogte.

JOZEF Dat zou iedere inlichtingenofficier zeggen. U maakt misbruik van de hongersnood door hier zogenaamd hulpbehoevend aan te kloppen. Ik laat u arresteren.

SIMEON Dat zou een grote fout zijn, meneer.

JUDA Wij zijn de zonen van Jakob, zoon van Isaak, een Hebreeuwse stamvorst die alom wordt gerespecteerd. Voor wie of waarom zouden wij spioneren? Met zijn tieners zijn we hierheen gekomen om voldoende voorraad mee te kunnen nemen, alleen onze jongste broer is in Hebron achtergebleven.

JOZEF Zo'n verhaal kan iedereen ophangen. Ik weet niet voor welke dienst u werkt, maar dat jullie agenten zijn staat als een paal boven water. Sluit ze op.

LEVI Dat komt je duur te staan, dat beloof ik je –

RUBEN Hou je kop!

LEVI Onze kinderen hebben honger!

JOZEF Drie dagen hechtenis.

SIMEON Kut! Kut! Kut!

LEVI Die gast kan met ons doen wat hij wil.

JUDA Drie dagen vertraging. Op z'n minst.

RUBEN Het is onze straf.

LEVI Wat voor straf? Waarom moeten wij straf?

SIMEON We worden toch niet nu ineens gestraft voor iets dat twintig jaar geleden gebeurd is.

RUBEN Het is niet gebeurd. We hebben het gedaan.

JUDA Simeon heeft gelijk: waarom dan nu ineens?

RUBEN Weet ik het. Ik voel gewoon dat het met elkaar te maken heeft.

LEVI Als we hier maar weer wegkomen.

SIMEON Ik haat Egypte.

JOZEF U zult moeten aantonen dat uw verhaal klopt. Een van u blijft als gijzelaar hier. De rest gaat naar huis met het graan dat u nodig hebt voor uw familie. Dan keert u terug met uw jongste broer, zodat ik weet dat u de waarheid spreekt. *tegen Simeon* U blijft.

LEVI Dan blijf ik ook.

JOZEF U bent niet genodigd.

LEVI Ik laat mijn broer hier niet alleen achter.

JOZEF Dan vertrekt u zonder voedsel.

JUDA Levi, laat nou.

JOZEF Waag het niet zonder uw broer terug te komen. Dat zou voor mij het bewijs zijn dat u spionage kwam bedrijven. Daar staat bij ons de doodstraf op.

Broers af, Simeon en Jozef blijven achter.

JOZEF U hoeft zich geen zorgen te maken, we zullen uw onvrijwillig verblijf hier niet nodeloos veronaangenamen. U krijgt huis-arrest in mijn paleis. Men zal u een plezierige kamer toewijzen.

SIMEON Mijn broers komen niet terug.

JOZEF Geeft u toe dat u kwam spioneren?

SIMEON Mijn vader zal mijn jongste broer niet laten gaan.

JOZEF Zolang de voedselvoorraad toereikend is niet. Maar de hongersnood zal nog zes jaar duren. Als straks de schapen weer schreeuwen, de koeien omvallen en de kinderen met grote ogen van de honger op hun moeders schoot hangen – reken maar dat uw broers terugkomen.

LEVI Ik weet precies wat pa gaat zeggen.

doet Jakob na ‘Willen jullie mij het graf injagen? Nu is Simeon er ook al niet meer. Benjamin blijft bij mij, wat er ook gebeurt. Zijn broer is dood, hij is de enige troost van mijn oude dag. Ik kan hem niet missen. Als hem iets zou overkomen zou ik van verdriet sterven.’

JUDA Laten we hopen dat de droogte ophoudt.

RUBEN Ik durf helemaal niet terug nu we dat graan niet betaald hebben.

LEVI We hebben wel betaald.

RUBEN We hebben betaald, maar het geld ligt toch maar mooi weer in onze voederzakken.

LEVI Wat kunnen wij daaraan doen? Wij hebben het er niet ingestopt.

RUBEN Nee, maar ze zullen ons van diefstal beschuldigen.

JUDA Iemand zet een valstrik voor ons op.

RUBEN Maar wie? Waarom? Ik ben nooit van mijn leven in Egypte geweest. Ik ken niemand in Egypte.

JUDA Ik ook niet.

LEVI Als we niet met Benjamin teruggaan zit Simeon voor de rest van zijn leven in zijn eentje tussen de stink-Egyptenaren.

We hadden hem nooit achter moeten laten!

6 MEER GRAAN

Herhaling eerste scène waarin de broers voor Jozef verschijnen, nu zonder Simeon maar met Benjamin.

JOZEF *terzijde* Mijn broers! Mijn kleine broertje!

JUDA Excellentie, wij zijn teruggekeerd met onze broer en met geschenken die onze vader u laat sturen.

JOZEF U gaat naar mijn huis, waar ook uw andere broer verblijft.

JUDA Alstublieft, arresteert u ons niet! Wij hebben u vorige keer willen betalen, maar door een vergissing is onze betaling weer bij ons terechtgekomen. Wij hebben dit keer twee maal zoveel geld bij ons.

JOZEF Ik weet niet waar u het over hebt. Gaat u naar mijn huis. Of wilt u niet weten hoe uw broer het maakt?

JUDA Natuurlijk, het is alleen –

JOZEF Genoeg! Gaat u weg. Er zijn anderen die mijn aandacht meer nodig hebben dan u. Wij spreken elkaar nog.

LEVI Daar heb je het. Hij gaat ons gevangen zetten, onze ezels en ons geld in beslag nemen. We komen nooit meer weg.

BENJAMIN Gaan ze slaven van ons maken?

LEVI Ja, natuurlijk.

JUDA Ik snap het niet.

RUBEN Laten we maar afwachten.

LEVI Misschien weet Simeon hoe het zit.

Simeon komt op. Begroeting. Opluchting.

SIMEON Hoe is pa? Is hij dood?

RUBEN Hij leeft nog.

SIMEON Waarom zijn jullie hierheen gebracht?

JUDA Geen idee.

RUBEN We weten niet eens of we gasten of gevangenen zijn.

SIMEON Dat heb ik me het afgelopen jaar ook vaak afgevraagd.

LEVI Je ziet er niet slecht uit.

RUBEN Moet je kijken wat een pens hij gekregen heeft!

SIMEON Ik ben goed behandeld. Ik heb me kapot verveeld, maar verder heb ik niks te klagen gehad. Ik had niet gedacht dat ik jou ooit hier zou zien, Benjamin. Dat pa je heeft laten gaan...

JUDA Daarom heeft het zo lang geduurd.

RUBEN Tot hij niet anders kon. De schapen stonden te schreeuwen, de koeien vielen om en de kinderen hingen alleen nog maar op hun moeders schoot.

JUDA Dus het enige dat mij interesseert is: hoe komen we hier zo snel mogelijk weer weg?

SIMEON Moet je niet aan mij vragen.

Jullie hebben Safenat-Paneach al gezien?

RUBEN Hij heeft ons hiernaartoe laten brengen.

SIMEON Ik ben bang dat we ons dan eerst door bergen gastvrijheid heen moeten werken.

O, man, ik kijk er zelfs naar uit om drie

weken op een ezel te zitten! Als ik maar weer buiten ben.

LEVI Laat hij ons gaan?

SIMEON Jullie hebben gedaan wat hij had gevraagd. Voor zover ik heb kunnen zien houdt hij zich aan zijn woord.

Jozef komt op.

JOZEF U heeft elkaar al getroffen zie ik.

Vertelt u mij eerst hoe uw vader het maakt – hij leeft toch nog wel?

RUBEN Hij leeft en hij maakt het goed, al lijden we thuis allemaal onder de droogte.

JOZEF En dit is de jongste broer waar u het over had.

BENJAMIN *buigt* Excellentie.

Jozef krijgt het te kwaad.

SIMEON Bent u onwel?

JOZEF Nee, nee, het gaat. Laten we aan tafel gaan, dan kunt u na het eten nog bij daglicht het eerste stuk van uw thuisreis afleggen. Mijn knechten voederen uw ezels en vullen uw zadeltassen met graan. Zet u uw eigen tassen hier maar bij elkaar.

Ze gaan af. Jozef stopt een zilveren beker in de tas van Benjamin.

Men eet, al dan niet zichtbaar voor het publiek. Allen op. Er wordt afscheid genomen, ze pakken hun tassen, uitwisseling van heilwensen, groeten, dankwoorden. Dan komt er een bediende oprennen.

BEDIENDE Heer! Heer!

JOZEF Wat is er?

Bediende fluistert iets in zijn oor.

JOZEF Jullie hebben niet goed gekeken.

BEDIENDE Heus, heer, we hebben al overal gezocht. Het kan niet anders.

JOZEF Dit is een belediging van de gastvriend-schap!

Heren, ik moet u vragen mij de zilveren beker terug te geven die u bij zich heeft gestoken.

JUDA Zilveren beker?

JOZEF Mijn drinkbeker.

RUBEN Waarom zouden wij een beker van u meenemen?

SIMEON Dit is een vergissing, heer.

Zoiets zouden mijn broers nooit doen.

Ik sta voor hen in.

LEVI Wij hebben meer dan zat, wij moeten uw kostbaarheden niet.

RUBEN U hebt toch zelf gezien dat het ons aan geld, goud en zilver niet ontbreekt.

LEVI Eerst waren we spionnen en leugenaars, nu zijn we dieven! Hij is gewoon een antisemit.

SIMEON Levi!

LEVI Wat nou?

SIMEON Drijf niet alles altijd zo op de spits.

LEVI Ik zie wat ik zie.

SIMEON Je weet niet waar je het over hebt.

JUDA Laten we dit misverstand voor eens en altijd uit de wereld helpen. Laat onze bagage doorzoeken. Degene bij wie die beker gevonden wordt zal voor de rest van zijn leven als slaaf bij u blijven.

Tassen worden doorzocht. De beker komt bij Benjamin tevoorschijn.

JUDA Nee! Nee, niet Benjamin! Niet hij!

Hij kan niet blijven. Neem mij in zijn plaats.

JOZEF U hebt zelf gezegd: degene bij wie de beker aangetroffen wordt, blijft hier.

JUDA U begrijpt het niet. Onze vader wilde hem niet laten gaan. Ik sta borg voor zijn terugkeer en zijn welzijn. Hij is niet alleen de jongste van ons allemaal, hij is ook de enig overgebleven zoon van zijn overleden moeder, de vrouw van wie mijn vader het meest gehouden heeft. Zij bracht nog een zoon ter wereld, maar die is eenentwintig jaar geleden omgekomen. Ik ben uw slaaf. Ik kan niet bij mijn vader terugkeren zonder mijn broertje. Hij zou sterven van verdriet. Ik kan dat niet aanzien, ik kan die schuld niet op me nemen.

JOZEF Ach Juda, hou toch je kop en doe eindelijk je ogen open! Klootzakken die jullie zijn, dat jullie al die tijd niet in de gaten hebben wie er voor je staat.

JUDA Wie bent u dan?

SIMEON Dat bestaat niet!

LEVI Krijg nou wat.

RUBEN Ik zei het jullie!

LEVI Jozef...

SIMEON Dat ik hier een heel jaar lang –
Waarom noem je je dan ook Safenath-
Paneach?

JOZEF Zo heet ik hier nou eenmaal.

RUBEN Ik had aldoor al zo'n gevoel.

JUDA Maar hoe kan dat? Hoe heb je tot

onderkoning kunnen worden?

JOZEF God helpt mij al van kinds af aan.

Het is een lang verhaal. Eerst moet ik mijn broer begroeten. Benjamin, laat me je omhelzen.

SIMEON Ik voel me zo dom en blind. Man, ik dacht echt dat je een Egyptenaar was.

JOZEF Ik ben een Egyptenaar.

SIMEON Ongelooflijk.

LEVI En nu? Wat ga je nu met ons doen?

JOZEF Wat bedoel je?

LEVI Wij hebben je leven in puin getrapt.

JOZEF Dat mijn leven in puin lag is lang geleden.

SIMEON Jij bent maar een veeboer, hij is onderkoning van Egypte.

LEVI Ja, dus wat gaat hij nou met ons doen?

JOZEF Ik ga niks met jullie doen, behalve dat ik wil dat jullie je in Egypte vestigen om de droogte en hongersnood te trotseren.
Kan onze vader de reis aan?

JUDA Ja.

JOZEF Haal dan jullie gezinnen en onze vader uit Kanaän hierheen. Jullie krijgen wagens voor de vrouwen, de kinderen en de ouden van dagen. Neem alles en iedereen mee en trek naar Gosen. Dat is een vruchtbare streek ten oosten van de Nijldelta, er is genoeg ruimte voor iedereen. Ga zo snel mogelijk, want ik kan niet wachten om mijn vader te zien. Ik zal eindelijk thuis zijn.

7 NAAR EGYPTE

LEZER Dat Jakob met zijn zonen en allen die bij hen hoorden op weg ging en overnachtte in Berseba, waar zijn vader Isaak gewoond had. Dat daar God aan hem verscheen en zeide: 'Jakob, Jakob!' En hij zeide: 'Zie, hier ben ik!' En dat God zeide: 'Ik ben het; wees niet bang om naar Egypte te trekken; ik reis met u mee. Uw nageslacht zal er talrijk worden en op een dag terugkeren naar Kanaän. Zelf zult u in Kanaän uw rustplaats vinden, en uw zoon Jozef zal uw ogen toedoen.'

JOZEF Ik rij naar Gosen, mijn vader tegemoet. Ik ben nerveus. Mijn vader, hij was mijn huis, mijn leidsman, mijn troost en bescherming. Een leven zonder mijn vader was ondenkbaar. Eenentwintig jaar heb ik hem niet gezien. Mijn leven wordt weer heel.
*Jakob komt op. Hij is een oude man.
Ze omhelzen elkaar.*

JOZEF Papa, vader –

JAKOB Ben jij het?

JOZEF Ik ben het.

JAKOB Met handen zo zacht als een koeienspeen.

JOZEF Handenwerk wordt voor me gedaan.

JAKOB Een grote sinjeur ben je, jongen.

JOZEF Dat is maar buitenkant.

JAKOB Ik wou dat ik dat zeggen kon.

JOZEF Dat ik je zie. Dat je hier bent.

Ik ben zo blij.

JAKOB Ik geloofde het niet. Dat je nog leeft.

JOZEF Ik leef nog.

JAKOB Nu kan ik rustig doodgaan.

JOZEF Geen sprake van! Ik heb je net teruggevonden, ik wil je niet weer kwijtraken.

JAKOB Ik ben oud. Mijn tijd is geweest.

JOZEF Eerst moet je uitrusten van de reis.

Dan laat ik je halen en kom je naar mijn huis. Ik moet je mijn leven laten zien.

JAKOB Mijn ogen zijn slecht geworden.

JOZEF Dan zal ik je alles beschrijven.

JAKOB De sterrenhemel.

JOZEF Dat is lang geleden.

JAKOB Grote Beer, Cassiopeia, Orion.

JOZEF Wat was ik klein.

JAKOB Je was op je plek.

JOZEF Als je naar de stad komt zullen we op het dak van mijn huis gaan zitten en samen naar de hemel kijken. En je zult mijn zonen zien.

JAKOB Dat zou een geschenk van God zijn.

8 VADER EN ZOON

Het huis van Jozef. Werklieden, bedrijvigheid, er wordt verbouwd.

JOZEF De treden mogen niet te hoog zijn, hij is een oude man.

BOUWMEESTER Een handbreedte, excellentie?

JOZEF Een handbreedte is goed. En er moet een zetel voor hem gemaakt worden. Net zo een als de mijne.

BOUWMEESTER Een troon dus.

JOZEF Ja.

BOUWMEESTER Ik zal hem iets lager laten uitvoeren dan die van u.

JOZEF Nee, ik zeg: net zo een als de mijne.

BOUWMEESTER Met uw permissie, excellentie, qua rang staat uw vader lager dan u.

JOZEF Bepaalt u dat, bouwmeester?

BOUWMEESTER Nee, excellentie, maar –

JOZEF Mijn vader is een vorst, meneer. Een vorst zit op een troon.

BOUWMEESTER Zoals u wenst, excellentie.

JOZEF Ik verwacht hem morgen, dus laat ze opschieten.

JAKOB Zoon. Jozef. Meneer.

JOZEF Vader.

JAKOB *verwonderd* Dat we elkaar verstaan. Spreek je je moedertaal nog wel?

JOZEF Ik ben niet vergeten waar ik vandaan kom.

JAKOB Je bent een Egyptenaar geworden.

JOZEF Voor hen blijf ik altijd de Hebreëër.

JAKOB Ik zou je op straat voorbij gelopen zijn.

JOZEF Maar ik jou niet.

JAKOB Je zou me niet opmerken, zo hoog als je geworden bent.

JOZEF We gaan elkaar opnieuw leren kennen.

Ik heb een appartement voor je laten inrichten.

JAKOB Hier?

JOZEF Hier, in mijn huis.

JAKOB Ik heb mijn leven lang in een tent gewoond.

JOZEF Een mens is nooit te oud om te veranderen.

JAKOB Alles is hier wit en licht.

JOZEF Daar wen je aan.

JAKOB Waarom heb je nooit iets laten horen?

JOZEF Ik was een slaaf, papa. Ik zat in de gevangenis. Hoe kon ik iets laten horen?

JAKOB Je bent onderkoning.

JOZEF Nu.

JAKOB Al jaren.

Het had me veel verdriet bespaard, te weten dat je in leven was. Je was me dierbaarder dan wie ook.

JOZEF Het spijt me.

JAKOB Waarom niet, vraag ik je.

JOZEF Het kwam er niet van.

JAKOB Druk, druk, druk.

JOZEF Hoe had ik je een boodschap kunnen sturen zonder mijn broers te beschuldigen?

JAKOB 'Pa, ik leef nog. Ik ben in Egypte.'

Je vond het niet de moeite waard.

Ik was het je niet waard.

JOZEF Zo is het niet. Zo was het helemaal niet.

Ik schaamde me. Dat ik van de prins die ik

was een slaaf werd. Dat ik me niet had

kunnen verdedigen. Niet tegen mijn broers.

Niet tegen een valse beschuldiging.

Niet tegen mijn angst.

JAKOB Dat was allemaal al lang voorbij.

Onderkoning!

Ik weet dat ik naar schapen stink. Ik ken mijn

plek onder de zon. Ik heb in jouw leven niets

meer te betekenen.

JOZEF Je snapt het niet. Toen ik onderkoning

werd – ik was iemand anders geworden.

Ik ben iemand anders geworden. Ik hoor in een

andere wereld. Deze. Hoe had ik nog bij jou

moeten komen? Met mijn Egyptische accent

en mijn zachte handen. Ik was met een dreun

tegen de muur geknald; jouw trots. Net als nu.

JAKOB 'Iemand anders geworden.' Jij verwisselt

wie je bent alsof je je kleren verwisselt.

JOZEF Dat is me overkomen. Het is wat God

blijkbaar met me voor had.

JAKOB Ik ben dus je vader niet meer.

JOZEF Hoe kun je zoiets zeggen! Nu we elkaar

voor het eerst in al die jaren spreken.

JAKOB Ik was de vader van een herder, zoals ik

zelf ben.

JOZEF Mijn vader was je. Mijn vader ben je.

JAKOB Je bent vergeten waar je vandaan komt.

Je kent de verhalen niet meer. Jij weet niet wat

je plek is. God is maar een woord voor jou.

Net als vader.

JOZEF Ik snap niet waar jij het over hebt.

JAKOB Omdat ik het over heilige dingen heb.

Maar daar heb jij geen plaats voor. In dit witte,

lichte paleis. In dit land waar alles geregeld is.

Waar je het voedsel netjes over de jaren en de

mensen uitsmeert. Omdat je denkt dat het om

het eten gaat.

JOZEF Zonder eten is niets meer heilig.

JAKOB Zegt je verstand.

JOZEF Zegt mijn ervaring.

JAKOB Alsof je met een lantaarn de duisternis van

de woestijnnacht probeert te doordringen. Je licht

schijnt maar een paar passen ver en het donker

om je heen wordt alleen maar nog donkerder.

Zonder licht zou je beter zien.

JOZEF Ik zie uitstekend, dankjewel.

JAKOB Je hebt een goed verstand. Dat klopt. Maar

verstand is niet genoeg. Is verstand toereikend

voor muziek? Of voor de liefde? Hoop? Geloof?

Als je iemand anders kunt worden, wat heeft

dan nog waarde? Niks, want er staat niks op het

spel.

Jij hangt los in de lucht. Zonder gewicht.

Want je zit nergens aan vast. Je bent nergens

mee verbonden.

JOZEF Met jou. Had ik gehoopt.

JAKOB Je hebt er al die jaren dat je onderkoning

bent niet aan gedacht mij een boodschap te

sturen.

JOZEF Vergeef het me, alsjeblieft.

JAKOB Hoe moet ik dat doen? Je hebt mijn hart

gebroken.

JOZEF Ik heb je ook van de hongersnood gered,
en mijn broers, en iedereen die bij jullie hoort.

JAKOB Bij ons hoort.

JOZEF Iedereen die bij ons hoort.

JAKOB Het is gegaan zoals het is gegaan.

JOZEF Vergeef me?

JAKOB Ik vergeef het je, zoon.

JOZEF We zijn elkaar kwijtgeraakt. Laten we
elkaar terugvinden.

JAKOB Ik kom niet bij je wonen.

JOZEF Het comfort zal je goed doen.

JAKOB Een huis van steen is een graf.

JOZEF In dit huis klinken de stemmen van je
kleinzoons.

JAKOB Er is maar één huis dat op mij wacht als
ik niet meer in een tent kan wonen.

JOZEF De grot van Machpela.

JAKOB Je weet het nog.

JOZEF De grot van Machpela, op de akker dicht
bij Mamre die voor vierhonderd sjekel zilver
van de Hethiet Efron, ten overstaan van de
hele stad, door Abraham werd gekocht.

JAKOB Laat mij maar waar ik hoor tot je me
daarheen brengt.

Dat zal ons allebei beter bevallen.

9 JAKOB IS ZIEK

*In Gosen. Jakob ligt doodziek te zijn. De broers
beraadslagen. Een vrouw verzorgt de zieke.*

JUDA Het gaat niet lang meer duren.

We moeten Jozef waarschuwen.

LEVI Ben je gek? We moeten wegwezen,
voor hij van iemand hoort dat pa ziek is.

RUBEN Hoe wou je weg dan?

LEVI Wat is dat nou voor vraag? Zoals we altijd
weggaan. Inpakken, opladen, wegwezen.

RUBEN Pa is veel te zwak. Hij moet rust hebben
en in vrede dood kunnen gaan.

LEVI Als we wachten tot hij sterft, zijn we te
laat. Dan gaan wij er ook aan.

SIMEON Levi, je ziet spoken.

LEVI Nou zie ik spoken? Ik ben de enige hier
die wakker is.

SIMEON We gaan er niet aan.

LEVI Dat hoop je. Maar jullie denken niet na!

Jozef wacht toch alleen tot pa er niet meer is.

Dan komt hij met ons afrekenen. Pa zal nog
niet koud zijn en Jozef staat al met zijn hele
koninklijke garde voor onze neus om ons uit
te roeien.

SIMEON Onzin, echt niet. Ik heb hem een jaar
lang meegemaakt en ik kan je verzekeren: hij
is een vreedzaam iemand.

LEVI Jij bent nog steeds dom en blind, want dat
kwam alleen maar omdat pa er nog is.

JUDA We kunnen niet weg.

LEVI We kunnen weg zonder pa.
JUDA Je bent niet goed snik.
LEVI Hij heeft nergens meer weet van.
RUBEN Levi, sommige dingen kunnen niet.
Die doe je niet. Dat zijn heilige wetten.
LEVI En omwille van die heilige wetten loop ik het risico dat mij de keel doorgesneden wordt en mijn vrouw en kinderen als slaven worden weggevoerd.
SIMEON Je draaft door.
LEVI Laten we ons dan op zijn minst stil houden. Jozef hoeft niet te weten dat pa ziek is.
JUDA Geen denken aan.
LEVI Ook heilige wetten zeker?
JUDA Ja.
LEVI Jullie zijn sentimenteel. Jullie stellen je een gevoelige sterfscène voor met alle zoons om het bed. Ik zeg je: pa zou er schijt aan hebben. Hij zou het zekere voor het onzekere kiezen.
RUBEN Van ons allemaal ben jij wel de laatste die weet wat pa gedaan zou hebben.
LEVI Nee, jij begreep hem! Met zijn vrouw slapen.
JUDA We hebben niks te kiezen, Levi.
LEVI Het is oorlog, Juda.
JUDA Dat maak jij ervan.
BENJAMIN Mijn broer moet afscheid kunnen nemen. Papa moet afscheid kunnen nemen.
JUDA Zo is het.
LEVI Je gaat maar één keer dood en zo.
BENJAMIN Jullie moeten je verzoenen.

LEVI Ja, snif snif, hug hug en hop! daar heb je een dolk in je rug.
SIMEON Ik zeg het je nog een keer: zo is het niet. Jozef heeft er vrede mee dat zijn leven zo is gelopen. Zonder onze rotstreek van toen was hij niet wie hij nu is.
LEVI Hij liever dan ik.
RUBEN Benjamin heeft gelijk. We hebben hem nooit om vergeving gevraagd.
LEVI Jozef zit er niet mee, zegt Simeon.
JUDA Wij zitten ermee. Anders stonden we hier niet te bekvechten terwijl onze vader op sterven ligt.
LEVI Ik ga niet op mijn knieën voor die Egyptische soepstengel.
RUBEN Weet je wat, dan doe je het niet. Ik wel.
JUDA Laat iemand Jozef gaan halen.

IO JAKOB STERFT

Jozef, Manasse en Efraïm voegen zich bij de aanwezigen. De gedempte stemmen van een sterfkamer.

JOZEF Is hij er nog?

JUDA Hij ademt, maar hij is buiten bewustzijn.

LEVI Voor hij het bewustzijn verloor zei hij nog dit. 'Laat Jozef deze boodschap brengen: omwille van je vader, vergeef je broers wat ze je hebben aangedaan.'

RUBEN Ik vraag je zelf om vergeving, broer, los van mijn vaders boodschap. Wat we jou aangedaan hebben heeft me al die jaren zwaar op het hart gelegen.

JUDA Ik kan het niet beter uitdrukken dan Ruben. Ik spreek namens ons allemaal, als ik je onze spijt betuig en je vergeving vraag. Als er een manier is om het goed te maken, zeg het. Wij staan tot je beschikking.

JOZEF Maak je geen zorgen, ik ben niet op vergelding uit. Ik ben blij dat we allemaal hier zijn.

SIMEON *tegen Levi* Klootzak die je d'r bent.

JAKOB Is Jozef daar?

JOZEF Vader, hier ben ik.

JAKOB En je zonen?

JOZEF Dit is Manasse, de oudste, en dit is Efraïm.

JAKOB Help me eens overeind, jongens.

Op één lijn stel ik jullie met mijn eigen zonen,

met Ruben en Simeon.

Hij legt zijn rechterhand op Efraïms hoofd, de linker op Manasse.

LEVI *zachtjes* Tot zijn laatste snik trekt hij Jozef voor!

JAKOB De God die mijn leven lang mijn herder is geweest, de engel die mij heeft bevrijd van alle onheil, hij geve jullie zijn zegen. Moge mijn naam door jullie voortleven, en ook die van mijn voorouders Abraham en Isaak, en mogen jullie je over de hele aarde uitbreiden.

JOZEF *over de handen op het hoofd* Het is andersom, vader. Manasse is de oudste.

JAKOB Ik weet het. Manasse zal groot zijn, maar Efraïm groter.

Zijn je broers hier ook?

JOZEF We zijn er allemaal.

JAKOB Luister, zonen van Jakob, luister naar Israël, je vader.

Ruben, mijn oudste zoon ben jij, Onstuimig ben jij als het water – nee, jij zult niet de voornaamste zijn, want jij hebt je vaders bed beslapen.

Simeon en Levi altijd samen, zij beramen niets dan geweld.

Ik wil niet deelnemen aan hun beraad, op hun bijeenkomsten wil ik niet zijn.

In woede ontstoken doden zij mannen, moedwillig verlammen ze stieren.

Vervloekt zij hun grimmige woede, vervloekt hun ontembare razernij.

Juda, jou zullen je broers bejubelen, sterk als een jonge leeuw ben jij,

je verovert je prooi, mijn zoon,
en keert naar je leger terug.
Een vruchtbare wijnstok is Jozef,
een vruchtbare plant bij een bron,
met ranken die reiken tot over de muur.
De Ontzagwekkende moge je helpen,
hij moge je zegenen
met zegeningen van de hemel daar boven
en van de oervloed in de diepte,
met zegeningen van borsten en moederschoot.
Benjamin, een verscheurende wolf;
's morgens verslindt hij zijn prooi,
's avonds verdeelt hij de buit.

tegen Jozef Je weet waar je me moet begraven.

JOZEF Ja, vader.

JAKOB Zeg het.

JOZEF We zullen je te ruste leggen in het land
dat God aan ons beloofd heeft, in het graf van
Abraham, Sara, Isaak, Rebekka en Lea, in de
grot van Machpela, op de akker dicht bij
Mamre die, ten overstaan van de hele stad,
voor vierhonderd sjekel zilver van de Hethiet
Efron door Abraham voor zijn vrouw Sara is
gekocht.

JAKOB Zweer me dat je me daarheen brengt.

JOZEF Ik zweer het, papa.

Jakob sterft. Jozef sluit hem de ogen.

Index

DEEL I OORSPRONG ...5

0. Proloog
1. Schepping
2. Verbanning
3. Kaïn en Abel
4. Een rechtschapene
5. God vs. mensen
6. Årkø
7. Noach en zijn vrouw
8. Zondvloed
9. Terug op vaste grond
10. Het verbond
11. Noach drinkt
12. Babel
13. Chams verdriet

DEEL II UITVERKOREN ...5 I

1. Weg uit Charan
2. Uit elkaar
3. Abraham strijkt neer
4. Naar Egypte
5. Abrahams visioen
6. Een kind bij Hagar
7. Ismael
8. Bezoek
9. Verwoesting
10. Het verhaal van Lot
11. Isaak

12. Offer
13. Hagens razernij
14. Koop van een graf
15. Een vrouw uit Charan

DEEL III EEN MENS

...I07

0. Proloog 2
1. Rebekka en haar zoons
2. Eerstgeboorterecht
3. Verjaagd
4. De vaderlijke zegen
5. Jakob onderweg
6. Jakobs droom
7. Rachel
8. Laban
9. Zeven jaar
10. Trouwen
11. Nageslacht
12. Terug naar Kanaän
13. Angst en engelen
14. Voorzorgen
15. Verzoening
16. In verwachting
17. Sichem
18. Dina
19. God zij met ons
20. Benjamin
21. Jozefs dromen
22. Moordplan
23. Jakobs verdriet

DEEL IV EEN HOVELING

...I89

1. Jozefs verhaal
2. Gevangenis
3. Juda en Tamar
4. De farao droomt
5. Graan
6. Meer graan
7. Naar Egypte
8. Vader en zoon
9. Jakob is ziek
10. Jakob sterft

Genesis is een toneelbewerking van het eerste bijbelboek. De première vond plaats op 18 april 2015 in het Zuiderstrandtheater in Scheveningen

Spel:

Mohammed Azaay, Hannah Hoekstra, Ruta van Hoof, Antoinette Jelgersma, Yannick Jozefzoon, Esther Scheldwacht, Reinout Scholten van Aschat, Michel Sluysmans, Joris Smit, Dries Vanhegen

Idee en regie: Johan Doesburg

www.hetnationaletoneel.nl

Dit script is geschreven voor een ensemble van tien acteurs, maar uitvoering is gebaat bij een iets ruimere bezetting. Alle spelers dubbelen, waarbij tevens van geslacht gewisseld kan worden.

Dramaturg Remco van Rijn, regisseur Johan Doesburg en vormgever Tom Schenk waren inspirerende gesprekspartners tijdens het schrijfproces.

Bij het schrijven is gebruik gemaakt van verschillende bijbelvertalingen. Hier en daar zijn bijbelteksten ontleend aan de De Nieuwe Bijbelvertaling, © Nederlands Bijbelgenootschap 2004/2007. Uit de Statenvertaling zijn fragmenten overgenomen en geparafraseerd.

De publicatie van deze tekst werd mogelijk gemaakt door het Nationale Toneel.

Sophie Kassies (Amsterdam, 1958) studeerde af als regisseur aan de Theaterschool in Amsterdam. Ze schrijft toneel en muziektheater voor kinderen en volwassenen, vrijwel altijd in opdracht, en vaak in samenspraak met regisseur en acteurs. Regelmatige samenwerking ontwikkelde zich door de jaren heen met Flora Verbrugge (Theater Sonnevance) en Johan Doesburg (het Nationale Toneel).

Toneelwerk/muziektheater

Genesis – 2015

Galileo – 2015

Cavia! – 2015

Wildeman – 2012

Dwaalschot – 2012

De Prooi – 2011

A Christmas Carol – 2010

Woestijnwind – 2010

Tirza – 2009

ik, calvijn – 2009 – genomineerd voor de Taalunie Toneelschrijfprijs 2010

Sneeuwwitje/Schneewitte – 2008

De Graaf van Monte Cristo – 2006

Oroek – 2005

Elementaire deeltjes – 2005

Schaap – 2004 – genomineerd voor de Taalunie Toneelschrijfprijs 2005

De Sneeuwkoningin – 2003

Hans en Grietje – 2001

Lasso – 1999

Tom Waits for her – 1998

Een fantastische symfonie – 1997

De doos van Pandora – 1995

Calamity Jane – 1993

Zinnerin – 1992

- # 263 Sophie Kassies
Genesis
- # 262 Erik-Ward Geerlings
Zie de mens
- # 261 Tjeerd Bischoff
Het begin van alles
- # 260 Gerhart Hauptmann
Michael Kramer (vertaling Erik Bindervoet)
- # 259 Jon Fosse
Droom in de herfst (vertaling Tom Kleijn)
- # 258 Jon Fosse
De nacht zingt zijn eigen zang (vertaling Tom Kleijn)
- # 257 Jon Fosse
De naam (vertaling Tom Kleijn)
- # 256 Gertrude Stein
Damesstemmen – e.a. (vertaling Anneke Brassinga)
- # 255 Willem de Vlam
De Vriend N.V.
- # 254 Joeri Vos
De onrendabelen
- # 253 Rob de Graaf
Beton
- # 252 Pieter de Buysser
Eekhoornbrood
- # 251 Don Duyns
Groeten uit Den IJp
- # 250 Herman Heijermans
Het Kind, Het Kamerschut, 'In de Jonge Jan'
- # 249 Hof van Eede
Het Weiss-effect
- # 248 Hof van Eede
Dorstig
- # 247 Hof van Eede
Waar het met de wereld naartoe gaat, daar gaan wij naartoe
- # 246 Freek Vielen
Dracula
- # 245 Bruno Mistiaen
Oorlog, seks en hulpverlening
- # 244 Oscar van Woensel
Wie...
- # 243 Roel Adam
Metro
- # 242 Roel Adam
De tantes
- # 241 Rob de Graaf
De avond (English spoken)
- # 240 Herman Heijermans
Beschuit met muisjes
- # 239 Aaf Brandt Corstius
Fiftyfifty
- # 238 L. Verbelen, J. de Joode, B. Moen en S. Vanderbruggen
MEN.
- # 237 Jon Fosse
Deze ogen (vertaling Maaïke van Rijn)
- # 236 Marcel Osterop
Waterdragers
- # 235 Magne van den Berg, i.s.m. Nicole Beutler
Liefdesverklaring
- # 234 Stijn Devillé
Leni & Susan
- # 233 Renée van Marissing
Er was niet de zee
- # 232 Jibbe Willems
Leo & Lena
- # 231 N.N.
Karel ende Elegast (zonder annotaties)
- # 230 Rik van den Bos
Een geschenk uit de Hemel
- # 229 Tomer Pawlicki
Dank zij de oorlog
- # 228 Eli Asser
Aan de vooravond
- # 227 Arthur Schnitzler
Schuinsmarcheerders (vertaling Tim Teunissen, Merel Baldé)
- # 226 Franz Kafka
Het Slot (vertaling, bewerking Jona Hoek)

De Nieuwe Toneelbibliotheek geeft sinds 2009 toneelteksten en vertalingen uit van Vlaamse en Nederlandse hand. De bibliotheek groeit gestaag. De zakboekjes zijn te koop op de website, in boekwinkels, in theaters en uit een boekjesautomaat, maar goedkoper nog via een *abonnement*. Een abonnement is te bestellen op:

www.denieuwetoneelbibliotheek.nl